

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet 2020. évre vonatkozó előzetes területi monitoring jelentése

Készítette:

Dombi Gábor, szociológus
Fekete Károly, geográfus
Oláh Miklós, szociológus
Kulics Beatrix, kutatási asszisztens

Balatonfüred
2021

Tartalomjegyzék

Bevezetés	5
Fejlesztési források kihelyezése a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben a FAIR adatállomány 2021. január 20-i állása alapján.....	7
A 1861/2016 (XII. 27.) sz. Kormányhatározat által kijelölt fejlesztés stratégiai prioritások teljesülésének előrehaladása.....	16
Demográfiai jellemzők, társadalom.....	22
Turizmus, vendégforgalom.....	31
Foglalkoztatás, munkanélküliség.....	43
Összefoglalás	53

Táblázatjegyzék

1. sz. táblázat. Teljes eredményesség mutató pályázati és forrásösszegek szerinti összehasonlítása országosan és BKÜ szinten.....	12
2. sz. táblázat. Megvalósult projektek kifizetéseinek egy lakosra jutó értékarányai a FAIR adatbázisban monitorozható operatív programok alapján a projektek megvalósulási helye és NUTS I-II-III szintek szerint a BKÜ kiemelésével.....	14
3. sz. táblázat. A 1861/2016 sz. Kormányhatározat által kijelölt fejlesztés stratégiai prioritások megvalósulási folyamata – az üdülőkörzethez nevesített források arányainak alakulása a kormányhatározatban dedikált keret százalékában – forrásigények, megítélt támogatások és a teljes összegű kifizetések szerint.....	19

Ábrajegyzék

1. sz. ábra Pályázati aktivitás és eredményesség a FAIR rendszerben rögzített operatív programok adatai alapján 2017. januári elméleti bázisállapothoz képest Magyarország és a BKÜ összehasonlításában (%)	8
2. sz. ábra Kifizetett teljes forrásösszeg alakulása 2017 és 2021 januárja között Magyarországon és a BKÜ-ben (Ft)	9
3. sz. ábra Támogatott és kifizetett projektek alakulása a 2014-2020 közötti uniós programozási ciklus ideje alatt Magyarországon és a BKÜ-ben (%)	11
4. sz. ábra Forrásigények, támogatások és kifizetések teljes összegének alakulása 2017 januárja és 2021 januárja között a 1861/2016 sz. Kormányhatározatban foglalt, FAIR adatbázisban monitorozható prioritások szerint a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben	17
5. sz. ábra Az állandó népesség és a lakónépesség különbsége a BKÜ területén (2000–2019)	22
6. sz. ábra Születések és halálozások különbségéből eredő természetes népességváltozás alakulása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000-2019)	23
7. sz. ábra Öregedési index alakulása Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000-2019).....	24
8. sz. ábra Eltartottsági rátaindexek alakulása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2005-2019).....	25
9. sz. ábra Állandó és ideiglenes belföldi oda és elvándorlások száma és a teljes vándorlási különbözet a BKÜ-ben (2000-2019).....	26
10. sz. ábra A lakónépességre valamint az állandó népességre számított vándorlási egyenleg időbeli alakulása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000 – 2019).....	28
11. sz. ábra Az ezer lakosra jutó állandó és ideiglenes vándorlás különbözősége a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2002-2019).....	29
12. sz. ábra Első alkalommal forgalomba helyezett személygépkocsik ezer lakosra vetített száma a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (személygépkocsi/ezer lakos; 2000-2019)	30
13. sz. ábra Vendégek és vendégéjszakák számának változása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben, országosan és a BKÜ nélkül országosan 2010 és 2019 között (fő; db).....	32
14. sz. ábra A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet részesedési aránya a kereskedelmi vendégforgalom külföldi és belföldi szegmenseiben Magyarországon belül 2010 és 2019 között (%).....	33

15. sz. ábra Kereskedelmi szálláshelyek vendégszámának változása az előző év azonos időszakához képest 2018/2019 és 2019/2020. január-november közötti metszetei szerint Magyarország és a BKÜ összehasonlításában	34
16. sz. ábra Kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák számának változása az előző év azonos időszakához képest 2018/2019 és 2019/2020. január-november közötti metszetei szerint Magyarország és a BKÜ összehasonlításában.....	36
17. sz. ábra Külföldi és belföldi vendégek egymáshoz viszonyított arányának éves változása (2010-2019)	37
18. sz. ábra Külföldi és belföldi vendégek átlagos tartózkodási ideje a BKÜ-ben és Magyarországon (2010-2019 között és 2020 során, havi szinten).....	38
19. sz. ábra A kereskedelmi szálláshelyek kapacitás kihasználtsága a BKÜ-ben és Magyarországon (2010-2019 között és 2020 során, havi szinten)	40
20. sz. ábra Szálláshelyek jövedelmezősége (REVPAR és szoba átlagárak alakulása) a BKÜ-ben és Magyarországon (2010-2019 között és 2020 során, havi szinten).....	41
21. sz. ábra A munkavállalási korú lakosság éves száma, a regisztrált munkanélküliek száma, valamint a munkanélküliségi ráta éves átlagértéke a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000 – 2020).....	43
22. sz. ábra Éves átlagos munkanélküliségi ráta (%) a BKÜ-ben és a BKÜ alrégióiban (2000-2020).....	46
23. sz. ábra Munkanélküliségi ráta alakulása Magyarországon, a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben és az üdülőkörzet területi főcsoportbontásai szerint 2020 során, havi szinten.....	47
24. sz. ábra A munkanélküliségi ráta (%) negyedéves változása a BKÜ területén (2000 első negyedétől – 2020 utolsó negyedévig).....	48
25. sz. ábra A közfoglalkoztatásban résztvevők átlagos aránya a BKÜ Balaton partviszonylata alapján (2013-2019 között és 2020 során, havi szinten).....	51
26. sz. ábra A közfoglalkoztatásban résztvevők átlagos aránya a BKÜ alrégióiban (%) (2013-2019 között és 2020 során, havi szinten)	51

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet 2020. évre vonatkozó előzetes területi monitoring jelentése

forrás kihelyezési gyakorlat, a 1861/2016 sz. Kh. megvalósulási folyamata, demográfia, társadalom, turizmus és vendéglátás, foglalkoztatás és munkanélküliség jelenségeinek frissített adatai alapján

Bevezetés

A **Balaton Fejlesztési Tanács** (BFT) 2009. május 8-i ülésén a Balaton 2007-2020 közötti időszakra szóló, Hosszútávú Területfejlesztési Koncepciója elfogadásával egy időben döntött arról, hogy az üdülőkörzetre vonatkozóan a munka keretében kialakított **legfontosabb gazdasági, társadalmi, környezeti és infrastruktúra indikátorok alapján rendszeres fejlesztési monitoring elemzések készüljenek**. E döntést az a cél motiválta, hogy az üdülőkörzetben zajló jelenségekről készülő időbeni és területi összehasonlító elemzések valós információkat tárjanak a döntéshozók elé. E döntéstámogató munka elvégzését a tanács munkaszervezetére, a **Balatoni Integrációs és Fejlesztési Ügynökség Közhasznú Nonprofit Kft-re** (BIFÜ Nkft) bízta.

A monitoring tevékenység kezdetben 90, majd 48 db térségleíró indikátor alkalmazásával valósult meg. A Balaton Fejlesztési Tanács 2017. március 17-i ülésén döntött a térségi monitoring rendszer indikátor-kataszterének megújításáról. A **11/2017. (03.17.) BFT határozat** 91 db éves rendszerességgel, valamint 45 db további, háromévente mérendő és elemzendő mutató megjelenítését írja elő a monitoring tanulmányokban az alábbi, korábbiakban is alkalmazott szakterületek, témakörök szerint:

- Fejlesztési források kihelyezése, pályázati eredményesség
- A 1861/2016 sz. Kormányhatározatban foglalt fejlesztés stratégiai célok megvalósulási folyamata
- Demográfiai jellemzők, társadalom
- Turizmus, vendégforgalom
- Foglalkoztatás, munkanélküliség
- Gazdaság, gazdaságfejlesztés
- Közlekedés
- Kommunális infrastruktúra
- Környezet, környezet- és természetvédelem
- Mezőgazdaság

Mindezek mellett **BFT 1/2016. (02.12.) határozatában** rögzítettek alapján kiemelten fontos feladat a jelenleg zajló uniós programozási időszak forrásallokációjának rendszeres monitorozása, amelynek legfrissebb eredményeit a **Fejlesztéspolitikai Adatbázis és Információs Rendszerben (FAIR)** rögzített információk feldolgozása alapján tárgyalhatjuk.

A **Vidékfejlesztési Program (VP)** pályázatai külön adatbázisban kerülnek rögzítésre és feldolgozásra¹, amelyek állásáról jóváhagyott adatközlés alapján eddig két alkalommal, egy 2018. áprilisi és egy 2019. szeptemberi adatleválogatás alapján tudtunk beszámolni.

Az Európai Unió források kihelyezésének folyamatos vizsgálatát, annak tematikus metszeteinek monitorozását különösen szükségessé teszi a **1861/2016 (XII. 27.) sz. Kormányhatározat**, mely a **FAIR rendszerben monitorozható operatív programok összegei alapján 246,9 milliárd Ft, vidékfejlesztéssel együtt 263,7 milliárd Ft uniós forrást, a hazai forrásokkal együtt mintegy 365,4 milliárd Ft fejlesztési forrást dedikált** a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet számára.

A BFT által elrendelt feladaton túl a területi monitoringgal kapcsolatos feladatok ellátását szükségessé teszi a **37/2010. sz. Kormányrendelet**. Ez a rendelkezés az országos területi monitoring rendszer kialakítását célozza, meghatározza a különböző térségi szereplők feladatait, a feladatok teljesítési határidejét, valamint körvonalazza a területi monitoring jelentések elvárt tartalmát.

A jelen monitoring beszámoló célja az előző, 2020 májusában beterjesztett monitoring jelentés óta eltelt idő, primer módon a 2020 évre vonatkozó adatok alapján a 37/2010. sz. Kormányrendeletben előírt kötelezettségek teljesítésére törekvés.

Az eddigi gyakorlatnak megfelelően, **valamennyi indikátor adatai alapján összeállított részletes monitoring jelentés 2021 májusában kerülhet a Balaton Fejlesztési Tanács elé**, amivel párhuzamban a 37/2010. Kormányrendelet előírása szerint **2021. március 31-ig**, az addig rendelkezésre álló adatokkal **frissített tartalmú jelentést** közlünk a **rendeletben meghatározott szervezetek** részére. A Tanács által elfogadott jelentés ugyancsak megküldésre kerül a jogszabályban meghatározott intézményeknek és partnerszervezeteknek.

Az **előzetes monitoring beszámoló** annak elkészültéig rendelkezésre álló adatok alapján az alábbi, **kiemelten fontos témaköröket** tartalmazza:

- Fejlesztési források kihelyezése, pályázati eredményesség
- A 1861/2016 sz. Kormányhatározatban foglalt fejlesztés stratégiai célok megvalósulási folyamata
- Demográfiai jellemzők, társadalom
- Turizmus, vendégforgalom
- Foglalkoztatás, munkanélküliség

A jelentés elkészítésében külön prioritásként szerepelnek a 2020 évben kibontakozó koronavírus-járvány által okozott vendégforgalmi és munkaerő-piaci hatások.

¹ Az elmúlt években több alkalommal foglalmaztunk meg szakmai és módszertani indoklással alátámasztott javaslatokat a FAIR adatrendszerben rögzítésre kerülő információk kódolása és operatív programösszetételére vonatkozóan, például a Vidékfejlesztési Program pályázatrögzítésének metódusa kapcsán, annak FAIR nomenklatúrába való bevezethetőségének megoldása érdekében. Javaslatainkat a Miniszterelnökség, később az ITM vonatkozó főosztálya megköszönve tudomásul vette, de a jelen uniós programozási ciklus szakmai protokolljába nem vezette át.

Fejlesztési források kihelyezése a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben a FAIR adatállomány 2021. január 20-i állása alapján

A területi monitoring feladatok kiemelten fontos eleme **az uniós fejlesztési források kihelyezési gyakorlatának rendszeres nyomon követése**, amelyen belül a **legfrissebb eredményeket a Fejlesztéspolitikai Adatbázis és Információs Rendszerben (FAIR)** rögzített információk feldolgozása alapján tárgyalhatjuk. A FAIR **tartalmazza a Magyar Halgazdálkodási Operatív Programhoz (MAHOP)** benyújtott pályázatok adatait is, amelyek 2017 előtt még nem szerepeltek ebben a szerkezetben, **de nem tartalmazza a Vidékfejlesztési Program (VP)** forrásszerkezetét, amely a FAIR adatnomenklatúrától eltérő forma és tartalom szerint, külön adatbázisban került rögzítésre. A VP-hez benyújtott forrásigények és támogatások állásáról 2017 januárja óta két alkalommal, egy 2018. április 24-én, illetve egy 2019. szeptember 19-én adatleválogatás alapján tudtunk képet alkotni a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén zajló forrás kihelyezési gyakorlatról. A 2014-2020 közötti programozási ciklus végén, 2021 során újabb, teljes körű elemzés elkészítését tervezzük, aminek érdekében **jelenleg is hatályos érvényű** adatigénnyel fordultunk az Agrárminisztérium felelős államtitkárságához. Az adott projektek kapcsán **több pályázóra vonatkozó**, például települési **konzorciumban megvalósuló** információk a részünkre átadott adatbázisokban nem szerepelnek, vagyis ezek szegmentálására nincs lehetőség. Az adott konzorciális, társulási, vagy egyéb szerződéses együttműködési megállapodások keretében megvalósuló projektek elszámolása egy bizonyos település nevesítése mentén került az adatbázisokban kódolásra.

Adatok hiányában ugyancsak nincs mód képet alkotni a Balaton térségébe allokált **hazai források** hasznosulásáról sem. A hazai források felhasználásának eredménymonitorozására ugyancsak jelen évben, a **programozási ciklus végével** teszünk kísérletet.

A jelen monitoring beszámoló a FAIR adatbázis 2021. január 20-án készült adatleválogatása nyomán készült gyorselemzés, amely amellett, hogy a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (BKÜ) zajló uniós forrás kihelyezési gyakorlat legfontosabb folyamat jellemzőit vázolja és elemzi a legfrissebb állapot szerinti helyzetképet, tárgyalja a 1861/2016 sz. Kormányhatározatban kijelölt stratégiai prioritások teljesülésének előrehaladását is.

A FAIR adatok szerinti 2021. január 20-i helyzetkép alapján országosan 76 349 pályázatot rögzített az irányítóhatóság, ebből **az üdülőkörzet területén megvalósítani tervezett projektek száma 2924 db**, a BKÜ-ben tervezett projektek országos részesedési aránya 2017 és 2021 januárja között kilenc leválogatási időpont alapján² átlagosan 3,83 %. A projektek száma országosan 2020 márciusához képest közel tízezerrel, az üdülőkörzeten belül 332 db pályázattal emelkedett.

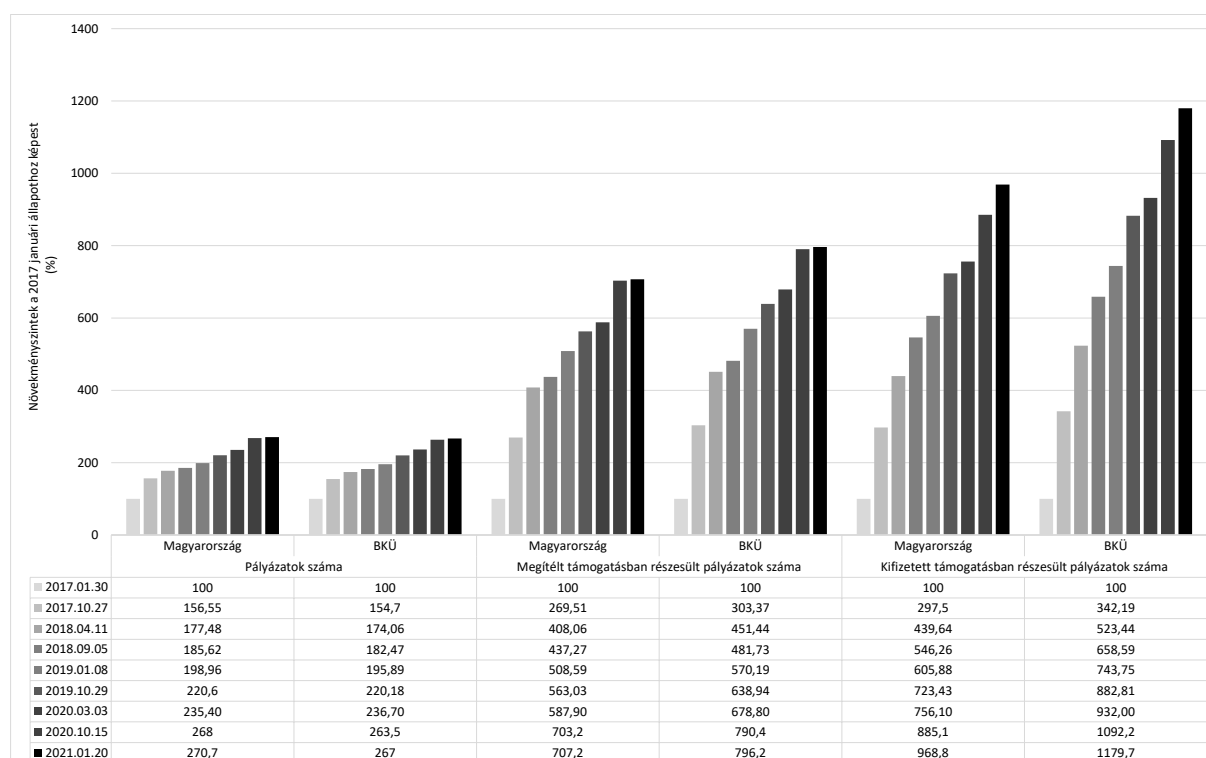
² Elemzések alapját képező korábbi adatleválogatási dátumok: 2017. január 30, 2017. október 17, 2018. április 11, 2018. szeptember 5, 2019. január 8, 2019. október 29, 2020. március 3, 2020. október 15.

A növekmény mintegy 90 %-a mind országosan mind az üdülőkörzetben március és október között került regisztrálásra, 2020 októbere és 2021 januárja között csekély a növekedés, országosan 773 db, a Balaton térségében 39 db.

Jelen állás szerint a forrásigények országosan 12830,7 Mrd Ft-ot tesznek ki, az igénylések több mint háromnegyede, 9925,1 Mrd Ft megítélt támogatás összeg, illetve az igények mintegy 64 %-a 8183,4 Mrd Ft a **visszakövetelések nélkül** kifizetett teljes összeg. **A BKÜ területén 2021. január 20-ig 490,7 Mrd Ft forrásigény generálódott, ennek közel háromnegyede, 363,4 Mrd Ft a forráselosztó szándéka szerint megítélt forrás, a kifizetések teljes összege 396,9 Mrd Ft.** A kifizetésekbe adott projektek eseteiben a szerződéssel lekötött és a szerződéses összköltség metszeteiben megjelenő kifizetések is beleszámítanak, ezek a forrásallokációs gyakorlat szerves részét képezik.

Amennyiben a négy évvel ezelőtti, **2017. januári állást tekintjük bázisalként a növekedési értékek megállapításához**, a pályázatok száma országosan és BKÜ szinten is több mint két és félszeres mértékben növekedtek, az országos növekedési index kis mértékben magasabb, mint az üdülőkörzeti szint.

1. sz. ábra. Pályázati aktivitás és eredményesség a FAIR rendszerben rögzített operatív programok adatai alapján 2017. januári elméleti bázisállapothoz képest Magyarország és a BKÜ összehasonlításában (%)

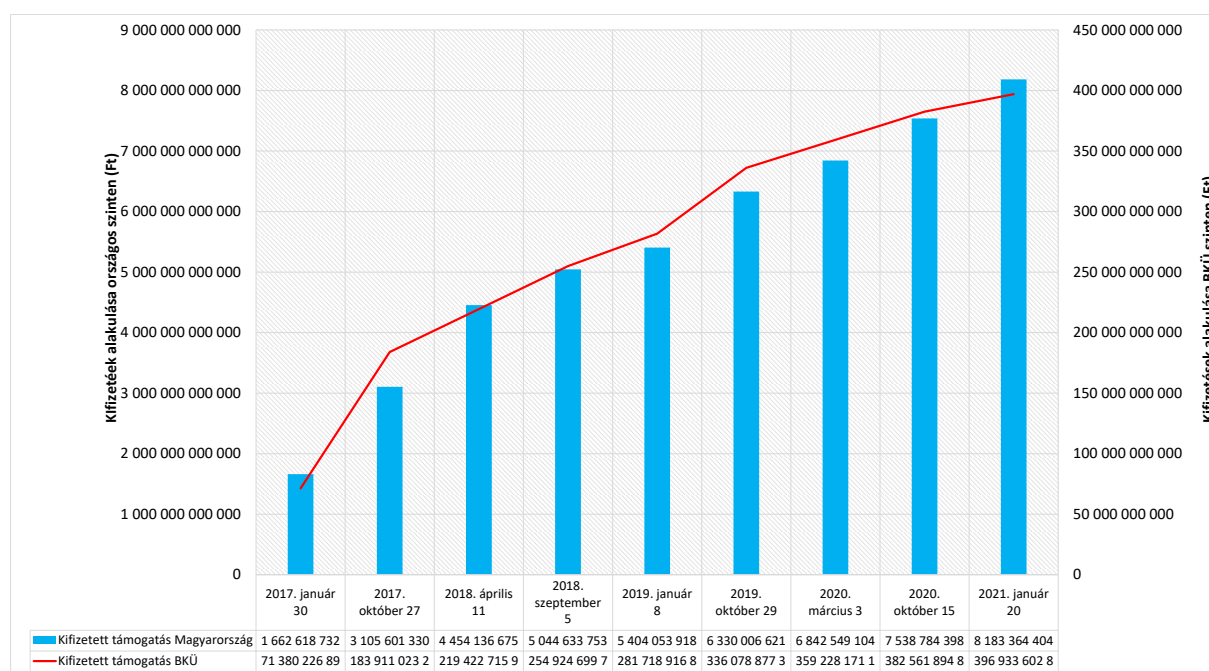

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft

Ezzel együtt a megítélt támogatásban és a kifizetésben részesített pályázatok növekedési aránya jelentősen meghaladja az országos indexet. 2017 januárjához képest négy év alatt a támogatott pályázatok aránya a BKÜ-ben közel nyolcszoros, a kifizetésben részesítetteké több mint a tizenegyszeresére emelkedett, ez rámutat az üdülőkörzet kedvezményezett helyzetére, amely nem véletlen módon kapcsolatba hozható a 1861/2016 sz. a Balaton térségének kiemelt stratégiai fejlesztését célzó Kormányhatározattal, annak teljesülésének tényével.

Összességében megvalósulási hely szerint az üdülőkörzethez kapcsolható projektek közel 60 %-a, 1752 db projekt részesült megítélt támogatásban, ebből 1510 db projektet részben, vagy egészében kifizettek, ami a pályázati igények gyakoriságához képest 51,6 %-os teljesülési indexnek felel meg, vagyis BKÜ-ben az uniós források megszerzésére irányuló teljes pályázati aktivitás több mint fele részesült kifizetésben, lehetőséget nyerve arra, hogy gazdagítva a térséget, megvalósulhasson.

2. sz. ábra. Kifizetett teljes forrásösszeg alakulása 2017 és 2021 januárja között Magyarországon és a BKÜ-ben (Ft)

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft

Az üdülőkörzet **pályázati aktivitás mintázata** az elmúlt években arányaiban nem sokat változott, a programtervek abszolút többsége a gazdaságfejlesztés (GINOP), közel ötöde a területfejlesztés (TOP), közel hetede a humán erőforrás-fejlesztés (EFOP) területéhez kapcsolódik, a legfontosabb prioritások kis és középvállalkozások versenyképességének javítása, a kutatás, technológia fejlesztés és innováció, a foglalkoztatás, az energiahatékonyság, az együttműködő társadalom kérdéskörei köré fonódnak.³

³ GINOP-1 Kis- és középvállalkozások versenyképességének javítása, GINOP-2 Kutatás, technológiai fejlesztés és innováció, GINOP-4 Energia, GINOP-5 Foglalkoztatás, EFOP-1 Együttműködő társadalom, TOP-1 Térségi gazdasági környezet fejlesztése a foglalkoztatás elősegítésére.

Ezekhez rendelhetők hozzá az adekvát intézkedések és alintézkedések is. **Kiemelkedő nemzetgazdasági szektor** a szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás, az ingatlanügyletek, és a közigazgatás, de hangsúlyos a szakmai, tudományos és műszaki tevékenység, a művészet, szórakoztatás, szabad idő, és a humán-egészségügyi, szociális ellátás is.

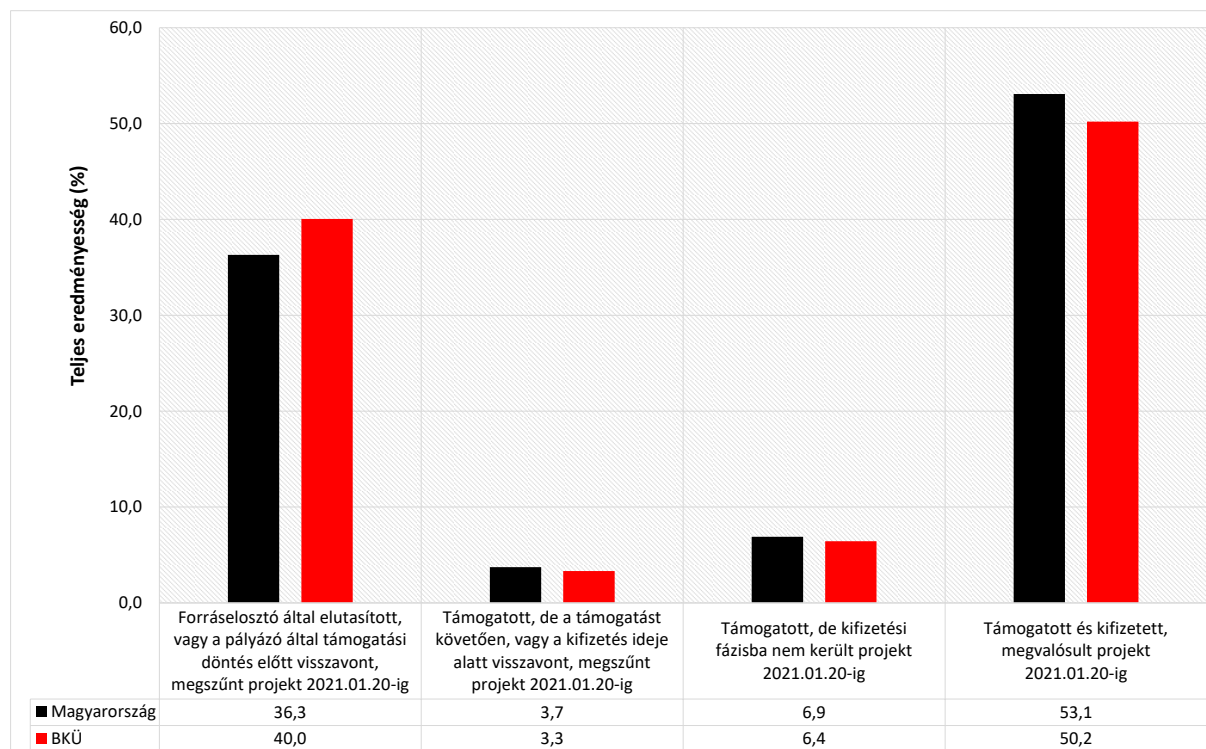
A pályázók abszolút többsége, mintegy 57 %-a **vállalkozó**, ezen belül elsősorban mikro-, és kisvállalkozás, de legalább minden negyedik költségvetési rend szerint gazdálkodó szervezet, az államháztartáson belüli és azon kívüli nonprofit szektor együttesen a pályázók közel hatodát alkotja.

A korábbi állapotokhoz képest jelentős módosulás a pályázatok **belső területi arányait sem** kíséri, a pályázók mintegy 45 %-a az üdülőkörzet Somogy, harmada Veszprém, mintegy 22 %-a Zala megyei. Továbbra is nagyarányú a projektek megvalósulási hely szerint **Balaton partra koncentrálódása**, az összes program mintegy 65 %-a parti és partközeli, amivel párhuzamban a 2924 db üdülőkörzeti projekt 72,7 %-a, 2126 pályázónak a megvalósulási hely mellett a székhelye is a térségben van, 798 esetben egy üdülőkörzeten kívüli pályázó szándékozott a BKÜ-ben programot megvalósítani. **Pályázatbenyújtási aktivitás** szerint a legfrekvenciáltabb év 2016 volt, ekkor több mint 800 db pályázatot indítottak el a térségben, ehhez képest 2020-ban már csak feleannyit.

Az, amivel a jelen beszámoló keretében **nóvumszerűen hozzá tudunk járulni a pályázati eredményesség és aktivitás valós mérleg-összképéhez a teljes eredményességmutató**, amelynek előállítására gyakorlati okokból csak az adott programozási időszak végén nyílik lehetőség azáltal, hogy a megvalósulás szakaszába lépett, de végül meg nem valósult pályázatok gyakoriságait és forrásait felvezetik az adatregiszterbe, megjelölve a kiesés okát. Ezek alapján láthatjuk a megvalósulás időszaka alatt a pályázó-nyertes által visszavont, illetve a forráselosztó által felmondott és megszüntetett szerződéseket. Ezek támogatási és kifizetési összegeinek kivezetése a regiszterből időigényes, adott esetben peres eljárás kapcsán bírósági döntés zárja le, emiatt előfordulnak olyan esetek, ahol az adatgazda már feltüntette a pályázat kiesésének okát, de a programhoz kapcsolódó pénzügyi források, kifizetések még nem kerültek kivezetésre.

Minél közelebb kerülünk a programozási időszak végéhez, annál relevánsabbá válik a teljes eredményességi mutatóval való számolás és indexálás.

3. sz. ábra. Támogatott és kifizetett projektek alakulása a 2014-2020 közötti uniós programozási ciklus ideje alatt Magyarországon és a BKÜ-ben (%)

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft

A 2021. január 20-án teljesült adatleválogatás során először készítettük el a 2014-2020 közötti programozási időszak teljes eredményességmutatóját.

A teljes eredményesség metszetében különválasztottuk a forráselosztó Irányító Hatóság (IH), valamint a Döntés Előkészítő Bizottság (DEB) által eljárásrendben elutasított, vagy a pályázó által támogatási döntés előtt visszavont, megszűnt projekteket. Elkülönítettük az IH és DEB által támogatott, de a támogatást követően, vagy a kifizetés ideje alatt visszavont, felmondott, megszűnt projekteket, a támogatott, de kifizetési fázisba még el nem jutott programokat, amelyek esetében még nem tisztázott a megvalósulási fázisba lépés, illetve a **támogatott és kifizetett, ténylegesen megvalósult** programokat. A fenti módszertan alapján rétegezett adatok eredményeként Magyarország teljes területén a 2014-2020 közötti uniós programozási ciklus ideje alatt ténylegesen megvalósult projektek aránya az összes pályázaton belül 53,1 %, 40528 db projekt a 76349-ből, míg a BKÜ-n belül 50,2 %, 1468 db program a 2924 projektből.

Az üdülőkörzeti teljes eredményesség index alacsonyabb, mint az országos, de így is a beadott kérelmek abszolút többségét jelenti, ezzel együtt a BKÜ-ben magasabb az országos értéknél a végül meg nem valósult projektek aránya.

1. sz. táblázat. Teljes eredményesség mutató pályázati és forrásösszegek szerinti összehasonlítása országosan és BKÜ szinten

TELJES EREDMÉNYESSÉG		MAGYARORSZÁG		BKÜ	
		MEGÍTÉLT TÁMOGATÁS - TELJES ÖSSZEG 2021.01.20-IG	KIFIZETETT TELJES ÖSSZEG 2021.01.20-IG	MEGÍTÉLT TÁMOGATÁS - TELJES ÖSSZEG 2021.01.20-IG	KIFIZETETT TELJES ÖSSZEG 2021.01.20-IG
Támogatott, de a támogatást követően, vagy a kifizetés ideje alatt visszavont, megszűnt projekt 2021.01.20-ig	Teljes összeg (Ft)	482 453 534 261	164 861 703 302	9 511 115 573	2 355 193 757
	Teljes összeg (%)	4,9%	2,0%	2,6%	0,6%
	Pályázatok száma (Db)	2830	1314	96	42
Támogatott, de kifizetési fázisba nem került projekt 2021.01.20-ig	Teljes összeg (Ft)	317 628 781 724		5 750 904 626	
	Teljes összeg (%)	3,2%		1,6%	
	Pályázatok száma (Db)	5261		188	
Támogatott és kifizetett, megvalósult projekt 2021.01.20-ig	Teljes összeg (Ft)	9 125 057 805 723	8 018 502 701 566	348 194 490 488	394 578 409 122
	Teljes összeg (%)	91,9%	98,0%	95,8%	99,4%
	Pályázatok száma (Db)	40 528	40 528	1 468	1 468
MEGÍTÉLT TÁMOGATÁSOK, KIFIZETÉSEK ÉS PÁLYÁZATOK ÖSSZESEN	Teljes összeg (Ft)	9 925 140 121 708	8 183 364 404 868	363 456 510 687	396 933 602 879
	Teljes összeg (%)	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Pályázatok száma (Db)	48 619	41 842	1 752	1 510

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft

Összességében a támogatott programok metszetében országosan a források 91,9 %-át, a kifizetések esetében 98 %-át nem érinti a változás, ez a megítélt források esetében mintegy 9125 Mrd Ft-ot jelent, a kifizetéseknél 8018,5 Mrd Ft-ot, vagyis az összegszerű különbség a megítélt forrásnál 800,1 Mrd Ft, a kifizetések esetében 164,8 Mrd Ft. De ez az összeg még változhat, mivel 317,6 Mrd Ft esetében egyelőre nem dönthető el, mekkora hányad kerül visszakövetelésre, és mekkora nem. A BKÜ esetében 15,2 Mrd Ft a megítélt támogatások esetében a változásösszeg, 348,2 Mrd Ft a pályázóknál maradt, és 5,7 Mrd Ft esetében még nem látunk tisztán.

A kifizetések vonatkozásában 394,6 Mrd Ft a megvalósulási összeg, vagyis a visszakövetelt kifizetett forrás mintegy 2,3 Mrd Ft, a teljes kifizetett összeg 0,6 %-a. A BKÜ-n belül meg nem valósult projektek eloszlása a megítélt támogatások forrásösszegeinek közelítésében jól követi az üdülőkörzetben regisztrált összes pályázat területi eloszlását, a relatív többség Somogy megyei, közel harmaduk Veszprém és mintegy negyedük Zalai. A kifizetések esetében nagyobb az eltérés, itt majdnem minden második Somogy megyei, kétötödük Veszprém, és minden nyolcadik Zala megyei.

A támogatott, de meg nem valósult pályázatok közel 60 %-a parti és partközeli településekhez köthető, ami ugyancsak jól közelíti az összes pályázat gyakoriságának megfigyelt eloszlását, ugyanez a kifizetések esetében más határozottabban eltér, fele-fele arányban oszlanak meg a parti és a partközeli, illetve a háttérzóna települések.

A pályázatok száma és az összegek megoszlása vonatkozásában nincs matematikailag szignifikáns magyarázóerő. A változáshatások nem köthető össze területi jellemzőkkel.

A minél pontosabb képalkotás érdekében a BKÜ egy lakosra jutó források szerinti területi pozicionálását a teljes eredményesség mutató szűrőhatásán keresztül vizsgáljuk meg, minden összehasonlító területi metszet szerint csakis azokat a projekteket és forrásokat vesszük figyelembe, amelyek a megvalósulás folyamatán végighaladva a FAIR adatbázis 2021. január 20-i állása szerint megvalósultnak tekinthetők.

Mivel a támogatott és kifizetett projektek aránya 50,2 %, 1468 db program a lehetséges 2924 db projekten belül, ezzel a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet valamennyi NUTS szintű területi összehasonlításban az utolsó helyen áll.

NUTS I szinten az országos index felett van Közép-Magyarország/Budapest és a Dunántúl, Alföld és Észak nagyrégió indexértéke 52,5 %. Statisztikai régiók szerint a Nyugat-Dunántúl, Közép-Magyarország/Budapest és a Dél-Alföld országos átlag feletti, a Dél-Dunántúl, Észak-Alföld, Észak-Magyarország és a Közép-Dunántúl átlag alatti, de BKÜ-t megelőző. Valamennyi megye esetében kedvezőbbek a megvalósult pályázatok száma alapján számolt sikeresség indexértékek, a legmagasabb Vas megyében, ahol ez 58,4 %, de átlag feletti sorrendben Győr-Moson-Sopron, Pest, Budapest, Bács-Kiskun, Somogy, Heves, Békés, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Csongrád-Csanád megyében is. Országos index alatt szerepel említési sorrendben Komárom-Esztergom, Zala, Jász-Nagykun-Szolnok, Fejér, Tolna, Baranya, Borsod-Abaúj-Zemplén, Nógrád, Veszprém és Hajdú-Bihar megye.

Ezzel teljesen ellentétes kép látszik az üdülőkörzet szempontjából, ha az egy lakosra jutó megvalósult projektekből kifizetett források szerinti rangsort vizsgáljuk. Ebben minden összehasonlító keresztmetszetben a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet az első.

2. sz. táblázat. **Megvalósult projektek kifizetéseinek egy lakosra jutó értékarányai a FAIR adatbázisban monitorozható operatív programok alapján a projektek megvalósulási helye és NUTS I-II-III szintek szerint a BKÜ kiemelésével**

FAIR adatállomány: 2021. január 20-i leválogatás szerint. Az értékek kiszámítása a KSH által közölt 2014- 2019 közötti állandó népesség átlagának felhasználásával készült	NUTS I – NAGYRÉGIÓ					
	Forráselosztó által elutasított, támogatási döntés előtt, vagy azt követően visszavont, megszűnt, kifizetési fázisba el nem jutott projekt (db)	Támogatott és kifizetett projektek száma (db)	Támogatott és kifizetett projektek aránya az összes pályázaton belül (%)	Megvalósult projektek kifizetett támogatása (Mrd Ft)	A megvalósult projektek egy lakosra jutó kifizetett támogatása (Ft)	Megvalósult projektek kifizetett támogatás indexe – Magyarország =100 %
Nincs NUTS I besorolási adat	9	39	81,3	247,7	-	-
Dunántúl	13 315	15 217	53,3	2 591,9	860 942	107,2
Közép-Magyarország / Budapest	2 531	3 167	55,6	2 020,4	677 825	84,4
Alföld és Észak	19 966	22 105	52,5	3 158,5	791 504	98,5
Magyarország	35 821	40 528	53,1	8 018,5	803 281	100
BKÜ	1456	1468	50,2	394,6	1 452 161	180,8
NUTS II - STATISZTIKAI RÉGIÓ						
Nincs NUTS II besorolási adat	9	39	81,3	247,7	-	-
Dél-Alföld	6 424	7 447	53,7	849,5	656 410	81,7
Dél-Dunántúl	4 743	5 217	52,4	768,3	823 748	102,5
Észak-Alföld	7 200	7 833	52,1	1 211,3	801 428	99,8
Észak-Magyarország	6 342	6 825	51,8	1 097,7	926 405	115,3
Közép-Dunántúl	4 808	5 173	51,8	712,0	653 006	81,3
Közép-Magyarország / Budapest	2 531	3 167	55,6	2 020,4	677 825	84,4
Nyugat-Dunántúl	3 764	4 827	56,2	1 111,6	1 125 658	140,1
Magyarország	35 821	40 528	53,1	8 018,5	803 281	100
BKÜ	1456	1468	50,2	394,6	1 452 161	180,8
NUTS III – MEGYE						
Nincs NUTS III besorolási adat	7	15	68,2	640,1	-	-
Bács-Kiskun	2475	2960	54,5	276,7	526 953	65,6
Baranya	2149	2266	51,3	233,4	605 210	75,3
Békés	1691	1936	53,4	198,5	559 021	69,6
Borsod-Abaúj-Zemplén	3596	3784	51,3	620,7	908 011	113,0
Csongrád-Csanád	2258	2552	53,1	374,0	903 137	112,4
Fejér	1915	2078	52	302,3	707 235	88,0
Győr-Moson-Sopron	1649	2216	57,3	253,4	559 767	69,7
Hajdú-Bihar	2891	2976	50,7	702,4	1 287 555	160,3
Heves	1512	1765	53,9	333,3	1 098 547	136,8
Jász-Nagykun-Szolnok	1570	1728	52,4	206,7	537 820	67,0
Komárom-Esztergom	1193	1338	52,9	144,9	468 325	58,3
Nógrád	1234	1279	50,9	142,5	719 782	89,6
Pest	1109	1453	56,7	303,9	236 149	29,4
Somogy	1538	1819	54,2	418,9	1 314 243	163,6
Szabolcs-Szatmár-Bereg	2739	3131	53,3	396,5	681 719	84,9
Tolna	1057	1135	51,8	117,2	513 697	63,9
Vas	855	1199	58,4	231,6	911 819	113,5
Veszprém	1700	1760	50,9	264,8	749 398	93,3
Zala	1260	1414	52,9	128,3	457 014	56,9
Budapest	1423	1724	54,8	1 728,3	1 020 466	127,0
Magyarország	35 821	40 528	53,1	8 018,5	803 281	100
BKÜ	1456	1468	50,2	394,6	1 452 161	180,8

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft

Megvalósult projektek kifizetéseinek egy lakosra jutó értékaránya a BKÜ-ben 1 452 161 Ft, ez az országos érték 180,8 %-a, NUTS I és NUTS II szinten sincsenek ilyen kedvező regionális indexértékek.

A statisztikai nagyrégiók szintén országos index felett pozícionálódik a Dunántúl, 107,2 %, de közelít az országis értékhez Alföld és Észak nagyrégió is, ebben az összehasonlításban Közép-Magyarország / Budapest helyzete a legkedvezőtlenebb. A statisztikai régiók metszetében igen kedvező a Nyugat-Dunántúl pozíciója, 140,1 %-a az egy lakosra jutó forrás indexértéke az országosnak, de országos szintet meghaladó Észak-Magyarország és a Dél-Dunántúl indexértéke is. Észak-Alföld régió indexe közelít az országos értékhez, és attól számottevő mértékben elmarad Közép-Magyarország / Budapest, Dél-Alföld valamint a Közép-Dunántúl, ez utóbbi csupán 653006 Ft, vagyis 81,3 %-a az országos értéknek. NUTS III, megye szinten Somogy és Hajdú-Bihar közelíti az üdülőkörzeti indexértékeket, ezekben az esetekben 160-164 % közötti értékeket látunk, országos átlag feletti Heves, Budapest, Vas, Borsod-Abaúj-Zemplén és Csongrád-Csanád megye is. Országos átlag alatt pozícionálható további 13 megye, sorrendben Veszprém, Nógrád, Fejér, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Baranya, Győr-Moson-Sopron, Békés, Jász-Nagykun-Szolnok, Bács-Kiskun, Tolna, Komárom-Esztergom, Zala és végül Pest megye. **Vegyük észre, a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet pályázói úgy nyerték és hasznosították a legtöbb egy lakosra jutó uniós forrást, hogy mindeközben a NUTS szintek minden összehasonlítása szerint a megvalósult pályázatok számát tekintve az utolsó helyen álltak. Ez a fordított összefüggés értelemszerűen nem véletlen, a 1861/2016 sz. Kormányhatározat stratégiai prioritásainak megvalósulásával hozható összefüggésbe.**

Az adatok értelmezhetőségi párhuzama érdekében megvizsgáltuk az egy lakosra jutó kifizetések teljes eredményesség szerinti forrásösszegek területi dimenzióit a közlekedésfejlesztési projektek összepszerúségei nélkül is, tekintve azok többi operatív programhoz képest magasabb, vagy extrém magas finanszírozási igényét. Ezek alapján a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet egy lakosra jutó forrásösszegei továbbra is országos átlag feletti, 641 388 Ft-os összeg, 103,4 %-os értéken állnak, de NUTS I szinten elmaradnak a Dunántúl, NUTS II szinten Nyugat-Dunántúl, NUTS III szinten Budapest, Csongrád-Csanád, Nógrád, Heves, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Somogy megye indexétől. Ezzel együtt alá kell húznunk azt is, hogy **az IKOP projekteket** – kinevezve hozzá egy települést – **területileg ott számolják el, ahol megvalósulnak és ahol hasznosulni fognak.** Az, hogy például Nógrád megye egy lakosra jutó támogatásértékei IKOP nélkül magasabbak az üdülőkörzeti indexnél, annyit jelent, hogy ott nem volt közlekedésfejlesztési projekt, mivel az egy lakosra jutó forrás változatlan az IKOP nélküli és az IKOP-al társított keresztmetszetben, a BKÜ-ben pedig, ahol a közlekedésfejlesztés, ezen belül az IKOP-1-3 külön kiemelve a 1861/2016 Kormányhatározatban igen hangsúlyos programpont volt, **megvalósulnak és hasznosulni fognak, húzóértéket jelentenek.** Az IKOP összegek nélküli többi említett megye és Budapest előnye hasonló torzulásból fakad, itt ugyan megvalósultak IKOP projektek, de ezek volumene, bekerülési összege jelentős mértékben elmaradt az üdülőkörzet esetében az IKOP összegek kiemelésével tapasztalható összegtől, mert kevesebb ilyen projekt zajlott, vagy az adott fejlesztéshez kapcsolódóan adekvát módon alacsonyabb finanszírozási igény mellett.

A 1861/2016 (XII. 27.) sz. Kormányhatározat által kijelölt fejlesztés stratégiai prioritások teljesülésének előrehaladása

A 2021. január 20-i FAIR adatleválogatás eredményei alapján a 1861/2016 sz. Kormányhatározatban foglalt programpontok teljesülése továbbra is **akadálytalanul halad**. Mivel a kormányhatározatban nevesített prioritások megvalósulása **továbbra is heves ütemben zajlik**, és a folyamateredmények monitorozása hangsúlyos, **a korábbi időszakok adataival való összehasonlíthatóság érdekében** a számításokhoz a teljes forrásösszeget vettük figyelembe.

Az előző évi állapothoz képest jelentős mértékű forrásigény, megítélt támogatás és kifizetési növekedés igazolható, amelyek a tervezésstratégiai prioritások többségének teljesülése terén **egyre szélesítik a távolságot a ténylegesen megfigyelt forráskihelyezés és az előzetesen tervezett keretösszegek között**. A FAIR adatbázisban monitorozható **6 stratégiai prioritás**: turisztikai fejlesztések (GINOP-7), gazdaság és innováció (GINOP-1-2-3-4-5-6), vízminőség és biztonság (KEHOP-1-2-4-5), közlekedés (IKOP-1-2-3), területfejlesztés (TOP-1-2-3-4-5-7) és a humánerőforrás-fejlesztés (EFOP-1-3; 4.2.1.16) együttes pályázati gyakorisága 2726 db projekt, **93,2 %-a az összes, 2924 db üdülőkörzeti projektnek**. A Kormányhatározat keretei közé sorolható programok abszolút többsége, 59,6 %-a, összesen 1 626 db projekt részesült támogatásban, és 1 385 db, az összes projekt 50,8 %-a jutott el a kifizetési fázisig.

Végeredményben a támogatásban részesült projektek 85,2 %-a esetében kezdődött meg, vagy fejeződött be 2021 januárjára a kifizetés, vagyis minden második projekt, ami a kormányhatározat által nevesített prioritásokban megjelent, végül lehetőséget kapott a megvalósulásra.

A vizsgált stratégiai prioritások **együttes forrásigénye** a BKÜ térségében 2020. január második felében **450,1 Mrd Ft**, 2020. október 15-i álláshoz képest mintegy 10,5 Mrd Ft-tal magasabb.

A tavaly október óta keletkezett forrásigények több mint fele, közel 6 Mrd Ft a turisztikai fejlesztések prioritáshoz sorolható, számszerűsítve ez 4 db új programot jelent a térségben. Az október óta megjelent új pályázatok relatív többsége a gazdaság és innováció prioritáshoz érkezett, de legalább minden harmadik a területfejlesztéshez. Pályázati gyakoriságnövekmény csak a közlekedés és a humánerőforrás-fejlesztés esetén nem figyelhető meg, ezzel együtt a forrásigények a humánerőforrás-fejlesztések terén mintegy 80 millió Ft-os nagyságrendben mégis módosultak. Tovább emelkedett a vízminőség és biztonság prioritás pályázati gyakorisága is, a regiszterbe került két új projekt együttes forrásigénye mintegy 1,4 Mrd Ft

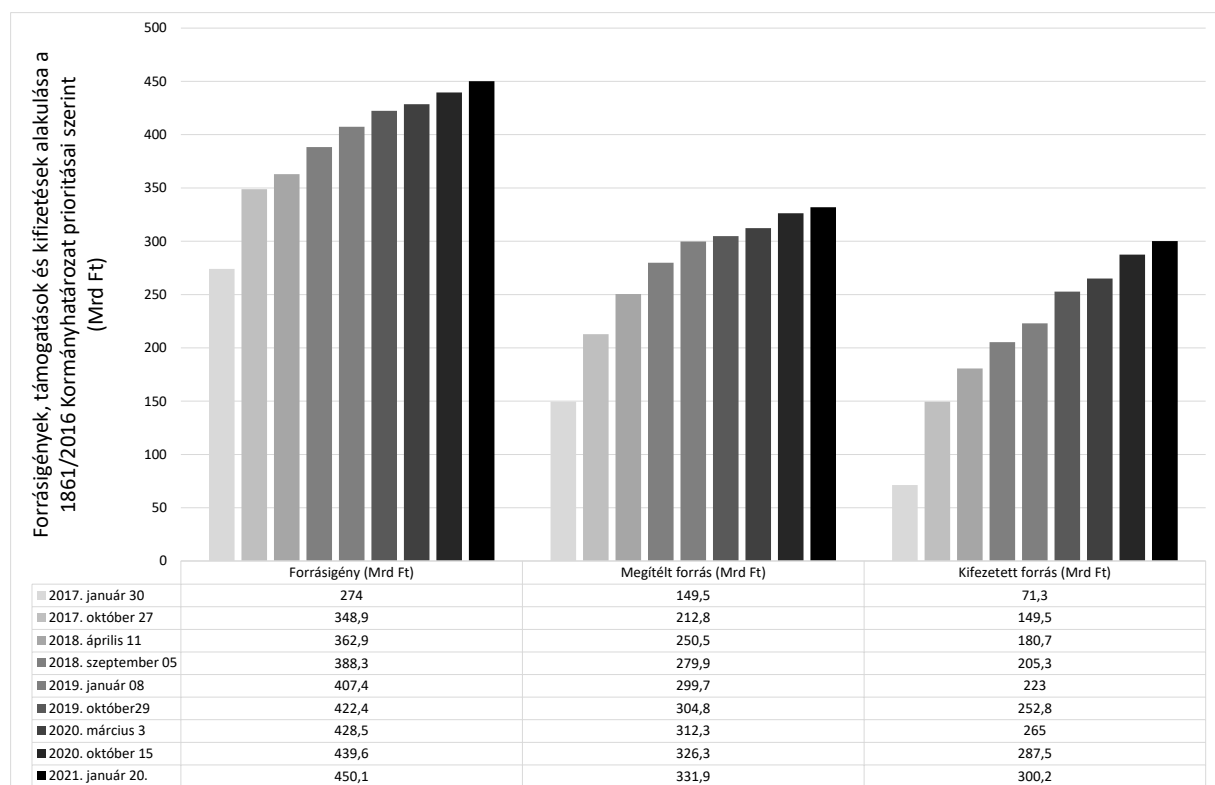
A **turisztikai fejlesztések** forrásigénye megközelítette az 50,7 Mrd Ft-ot, ez a Kormányhatározatban dedikált forrás 189,9 %-a. A **gazdaság és innováció** prioritás kapcsán megjelent forrásigény 81,8 Mrd Ft, ez csaknem 325 %-a a dedikált forrásnak. A **vízminőség és biztonság** területén jelentkezett forrásigény 43,3 Mrd Ft, 112,9 %-a a dedikált keretösszegnek.

A **közlekedésfejlesztési** programok forrásigényei már három éve meghaladták a Kormányhatározatban eredetileg tervezett összeget, 2020 második felétől nem mutatnak értéknövekedést, 2021 januárjában ugyanúgy 122 %-os értékarányon álltak. A **területfejlesztés** vonatkozásában keletkezett forrásigények csaknem háromszoros mértékben haladják meg az erre a célra tervezetteket, 290,2 %-os értéken pozícionálnak. A **humán erőforrás-fejlesztés** forrásigénye közel kilencszerese a dedikált összegnek, 38,3 Mrd Ft a tervezett, 4,27 Mrd Ft-hoz képest.

A Kormányhatározatban nevesített és a FAIR adatokban monitorozható prioritások együttes forrásigénye 2021 januárjára 182,3 %-a volt a dedikált forrásösszegnek.

A stratégiai prioritások forráselosztó szándéka szerinti **támogatás főösszege** 2021. január 20-án **331,9 Mrd Ft** volt az üdülőkörzetben, ez a 2020. október 15-i álláshoz képest mintegy 5,6 Mrd Ft-os nettó növekménynek felel meg. Ugyan tavaly októberhez képest az idén januárra keletkezett forrásigények abszolút többsége turisztikai célú, az ezen idő alatt megítélt támogatások relatív többsége, mintegy 36 %-a, több mint 2 Mrd Ft a gazdaság és innováció prioritás területén jelentkezett, és ugyancsak jelentős, közel 1,8 Mrd Ft-ot kitevő forrással növekedett a területfejlesztés forrástámogatása is. A Kormányhatározatban nevesített TOP prioritások támogatásösszege 2021 januárjára 56,8 Mrd Ft, a gazdaságfejlesztésé 43,4 Mrd Ft.

4. sz. ábra. Forrásigények, támogatások és kifizetések teljes összegének alakulása 2017 januárja és 2021 januárja között a 1861/2016 sz. Kormányhatározatban foglalt, FAIR adatbázisban monitorozható prioritások szerint a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft

A turisztikai fejlesztések megítélt támogatás összege 2020 októberéhez képest egyelőre 363,5 millió Ft-tal növekedtek. Jelentős, közel 1,4 Mrd Ft-os támogatásnövekmény látszik a vízminőség és biztonság prioritás kapcsán, amelynek támogatás főösszege 4 évvel a Kormányhatározat érvénybe lépése után meghaladta 40,8 Mrd Ft-ot. A humánerőforrás-fejlesztések támogatásösszege csekély mértékben, 81,3 millió Ft-tal növekedett, összességében 31,4 Mrd Ft-ot alkot. A közlekedésfejlesztés megítélt támogatásösszege 2020 októberéhez képest nem változott közel 122,6 Mrd Ft.

A **turisztikai fejlesztések** területén megítélt támogatások 2021 januárjában az erre a célra dedikált források 138,2 %-án álltak, és további jelentős növekedés várható. A **gazdaságfejlesztés** vonatkozásában a turisztikainál már most lényegesen magasabb a túlteljesülés mértéke, a megítélt támogatás a dedikált keret 172,4 %-át teszi ki.

A **környezetvédelem, vízminőség és biztonság** stratégiai prioritás támogatásösszege 106,4 %-a az előzetesen tervezett keretnek, és már 2020 őszére elérte a tervezett dedikált keretösszeg 100 %-át a **közlekedésfejlesztés** is. A nevesített keretösszeghez képest közel kétszeres, 190,9 %-os túlteljesülés jellemzi a **területfejlesztés** támogatását, míg a legnagyobb mértékű túlteljesülés a **humánerőforrás-fejlesztés** vonatkozásában állapítható meg, de ebben az esetben a több mint hétszeres növekmény keletkezésének elsődleges oka az előzetesen tervezett keretösszeg alacsony mértéke, amelyet a forráselosztó a megvalósulás során kifejezett igényeknek megfelelően rugalmasan kezelt.

Végeredményben 2021. január 20-i állás szerint a FAIR nomenklatúrában monitorozható operatív programok, GINOP/KEHOP/IKOP/TOP/EFOP megítélt támogatásai a Kormányhatározatban ezekre a célokra dedikált keretösszeg 134,4 %-os értékén állnak, vagyis több mint harmadával magasabbak az ezekre a célokra előzetesen tervezetteknél.

A **kifizetések**, hasonlóan a forrásigényekhez és a megítélt támogatásokhoz dinamikusan változó egységet alkotnak, a **programidőszak közelgő lezárásával beteljesítik reális összképző szerepüket**. Ebből következően a kifizetések egyre inkább közelítenek a program tervezésekor meghatározott sarokszámok maradéktalan teljesüléséhez, és a **stratégiai prioritások többségében már jóval meg is haladják azt**.

A stratégiai prioritások megvalósulási periódusát keretező **kifizetés főösszeg** 2021 januárjára **elérte a 300,2 Mrd Ft-ot** az üdülőkörzetben, ez a 2020. október közepi álláshoz képest közel 12,7 Mrd Ft-os nettó növekménynek felel meg. A tavaly október óta teljesített kifizetések közel kétharmada, 63,7 %-a, több mint 8 Mrd Ft a területfejlesztéshez kapcsolódik, ezzel a TOP kifizetések összegnagyságrendje 58,1 Mrd Ft. A gazdaságfejlesztéshez közel 2,5 Mrd Ft kifizetés csatornázódott október óta, ami az 12,7 Mrd Ft-os növekmény ötöde, a stratégiai prioritás metszetében összesen 34,1 Mrd Ft-ot jelent. A turisztikai célú kifizetések tavaly március és október között emelkedtek nagymértékben, akkor mintegy 3,5 Mrd Ft-ot tettek ki, de tavaly októberhez képest 2021 januárjára csak lényegesen szerényebb mértékben, mintegy 603 millió Ft-tal növekedtek. Legfrissebb állás szerint a Kormányhatározatban körvonalazott turisztikai célok kifizetései közelítik 24 Mrd Ft-ot.

3. sz. táblázat. A 1861/2016 sz. Kormányhatározat által kijelölt fejlesztés stratégiai prioritások megvalósulási folyamata – az üdülőkörzethez nevesített források arányainak alakulása a kormányhatározatban dedikált keret százalékában – forrásigények, megítélt támogatások és a teljes összegű kifizetések szerint

FORRÁSIGÉNYEK ALAKULÁSA A KERETÖSSZEGEK SZÁZALÉKÁBAN									
	2017. 01.30.	2017. 10.27.	2018. 04.11.	2018. 09.05.	2019. 01.08.	2019. 10.29.	2020. 03.03.	2020. 10.15.	2021 01.20.
Turisztikai fejlesztések (GINOP-7)	55,8	93,6	101,5	106,7	162,2	163,3	164,8	167,4	189,9
Gazdaság és innováció (GINOP-1-2-3-4-5-6)	176,6	232,9	254,8	261,5	273,2	280,4	295,9	318,6	324,7
Vízminőség és biztonság (KEHOP-1-2-4-5)	81,8	87,3	103,5	103,7	103,6	108,1	108,4	109,1	112,9
Közlekedés (IKOP-1-2-3)	99,1	102,7	102,7	120,7	120,7	120,7	120,7	122,0	122,0
Területfejlesztés (TOP-1-2-3-4-5-7)	182,1	233,9	233,9	234,2	238,7	274,7	279,6	285,4	290,2
Humán erőforrás-fejlesztés (EFOP-1-3 és 4.2.1.16)	178	847,8	852,4	852,4	852,4	864,4	869,9	894,9	896,7
BKÜ - GINOP/KEHOP/IKOP/T OP/EFOP ÖSSZESEN	111	141,3	147	157,3	165	171,1	173,6	178,0	182,3
MEGÍTÉLT TÁMOGATÁSOK ALAKULÁSA A KERETÖSSZEGEK SZÁZALÉKÁBAN									
	2017. 01.30.	2017. 10.27.	2018. 04.11.	2018. 09.05.	2019. 01.08.	2019. 10.29.	2020. 03.03.	2020. 10.15.	2021. 01.20.
Turisztikai fejlesztések (GINOP-7)	17,1	34,2	63,7	70,8	131,6	132,8	134,2	136,8	138,2
Gazdaság és innováció (GINOP-1-2-3-4-5-6)	55,5	89,5	118,3	128,6	142,4	141,6	145,4	164,4	172,4
Vízminőség és biztonság (KEHOP-1-2-4-5)	77	79,4	98	98	97,9	101,5	101,7	102,9	106,4
Közlekedés (IKOP-1-2-3)	76,7	80,6	80,7	98,7	98,7	98,7	98,7	100,0	100,0
Területfejlesztés (TOP-1-2-3-4-5-7)	13,9	98,7	127,4	136,1	136,7	148,1	166,1	184,8	190,9
Humán erőforrás-fejlesztés (EFOP-1-3 és 4.2.1.16)	74,5	524,6	686,2	686,2	687,5	693,6	710,3	733,1	735,1
BKÜ - GINOP/KEHOP/IKOP/T OP/EFOP ÖSSZESEN	60,5	85,9	101,4	113,3	121,4	123,4	126,5	132,2	134,4
KIFIZETÉSEK ALAKULÁSA A KERETÖSSZEGEK SZÁZALÉKÁBAN									
	2017. 01.30.	2017. 10.27.	2018. 04.11.	2018. 09.05.	2019. 01.08.	2019. 10.29.	2020. 03.03.	2020. 10.15.	2021. 01.20.
Turisztikai fejlesztések (GINOP-7)	5,6	11,8	23,6	30,7	63,3	70,7	74,4	87,5	89,8
Gazdaság és innováció (GINOP-1-2-3-4-5-6)	36,4	62,1	78,6	86,1	91,7	104,7	109,9	125,4	135,3
Vízminőség és biztonság (KEHOP-1-2-4-5)	43,2	47,8	51,9	53,2	52,9	54,5	68,3	70,8	73,2
Közlekedés (IKOP-1-2-3)	32,5	71,1	77,7	87,3	89	105,3	105,4	107,7	107,7
Területfejlesztés (TOP-1-2-3-4-5-7)	13,5	71,1	96,1	115,9	125,8	133,1	140,2	168,2	195,3
Humán erőforrás-fejlesztés (EFOP-1-3 és 4.2.1.16)	1,4	93,7	252,9	316,1	378,4	420,1	475,3	545,8	560,2
BKÜ - GINOP/KEHOP/IKOP/T OP/EFOP ÖSSZESEN	28,8	60,5	73,2	83,2	90,3	102,4	107,3	116,5	121,6

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft

A humánerőforrás-fejlesztés célterület projektjeinek kifizetései mintegy 614 millió Ft-tal emelkedtek az elmúlt, közel három hónapban, ebben a prioritásban hasonlóan a turizmusfejlesztéshez, 2020 márciusa és októbere között volt lényeges növekedés, akkor közel 3 Mrd Ft-tal növekedtek a kifizetések. A közlekedésfejlesztés területén tavaly októberhez képest nincs kifizetési elmozdulás, ezzel együtt 2020 márciusa és októbere között csaknem 2,8 Mrd Ft érkezett erre a területre, amely így összességében meghaladta a 132 Mrd Ft-ot. A vízminőség és biztonság prioritás témaköréhez kapcsolódó projektek kifizetései tavaly októberhez képest 900,7 millió Ft-tal növekedtek, így meghaladták a 28 Mrd Ft-ot az üdülőkörzetben.

A turisztikai kifizetések főösszege 2021 januárjára elérte az erre a célra szánt dedikált keret 89,8 %-át. Nagymértékű aránynövekedés mutatható ki a **gazdaságfejlesztés** területén, ahol a kifizetések már a dedikált keret 135,3 %-os értékén járnak, több mint harmadával magasabbak a tervezett keretösszegnél.

A **környezetvédelem, vízminőség és biztonság** prioritás kapcsán látható továbbra is a legszélesebb kifizetési mozgástér, ebben az esetben a kifizetések 73,2 %-os arányon helyezkednek a dedikált összeghez képest. A **közlekedésfejlesztés** prioritáshoz sorolt projektek kifizetései már több mint egy éve meghaladták a tervezett keretösszeget, a túlteljesülés nem extrém, de jól körvonalazható, 7,7 %-kal magasabb a dedikált 122,6 Mrd Ft-nál. Nagymértékű túlteljesülés tapasztalható a **területfejlesztés** kapcsán, a kifizetett összeg 195,3 %-a a tervezett 29,76 Mrd Ft-nak, de ugyancsak a forráselosztó megalapozott igényekhez társuló rugalmasságát jelző tény a **humánerőforrás-fejlesztések** vonatkozásában tapasztalható kifizetési összeg, ami több mint öt és félszerese az előzetesen tervezett keretösszegnek, és a támogatások ennél is magasabb arányértékét figyelembe véve további jelentős növekmény prognosztizálható.

Végeredményben legfrissebb állás szerint a FAIR nomenklatúrában monitorozható operatív programok kifizetései a Kormányhatározatban ezekre a célokra dedikált keretösszeg 121,6 %-os értékén pozícionálódtak, bizonyítva a túlteljesülés tényét, több mint ötödével magasabbak a tervezett összegnél.

A kifizetések nagymértékű előrehaladásával párhuzamban itt is fontos kiemelnünk a teljes eredményességmutató elszámolási szerepkörét.

Ahogy az üdülőkörzet valamennyi projektje esetében, úgy természetesen **a 1861/2016 Kormányhatározat kereteibe sorolt programok esetében is** a támogatási szándék, illetve a kifizetések közbeni visszalépés, szerződésmegszakítás, vagy a megvalósító felszámolása miatt előállt projekt megszűnés **még befolyásolhatja a végleges értékarányokat. A projektekre vonatkozó információkat rendszeresen frissítik, módosítják, napról-napra aktualizálják az adatbázisban,** amit a Balatoni Integrációs Nkft munkatársai évente két alkalommal monitoroznak.

Ezzel együtt jelen állás szerint **a módosulás mértéke a Kormányhatározat hatálya alá tartozó programok vonatkozásában is alacsony**, összesen 97 db olyan projektet azonosítottunk, ahol egy, a forráselosztó szándéka szerint támogatott projekt visszalépés, megszűnés, vagy szerződésbontás miatt mégsem valósult meg, ezek közül 42 db jutott el a kifizetési fázisba is, vagyis a kifizetések időtartama alatt, közben következett be a projekt megszűnése. Ezek kifizetési összegnagyságrendje 0,8 %-a a kifizetett teljes összegnek, 2,3 Mrd Ft-ot jelentenek, amit visszakövetelhet a forráselosztó, függetlenül attól, hogy az adott projekt mekkora részben teljesítette a célkitűzéseit, részben, vagy egészében, akár maradandó értéket hátrahagyva meg is valósult. A szóban forgó 42 projektből 23 db a gazdaság és innováció, 12 db a területfejlesztés, 3 db a vízminőség és biztonság, és 2-2 db a turizmusfejlesztés, illetve a humán erőforrás-fejlesztés területéhez kapcsolódik.

Végleges eredményeket azonban csak a programozási időszak teljes lezárásával állapíthatunk meg.

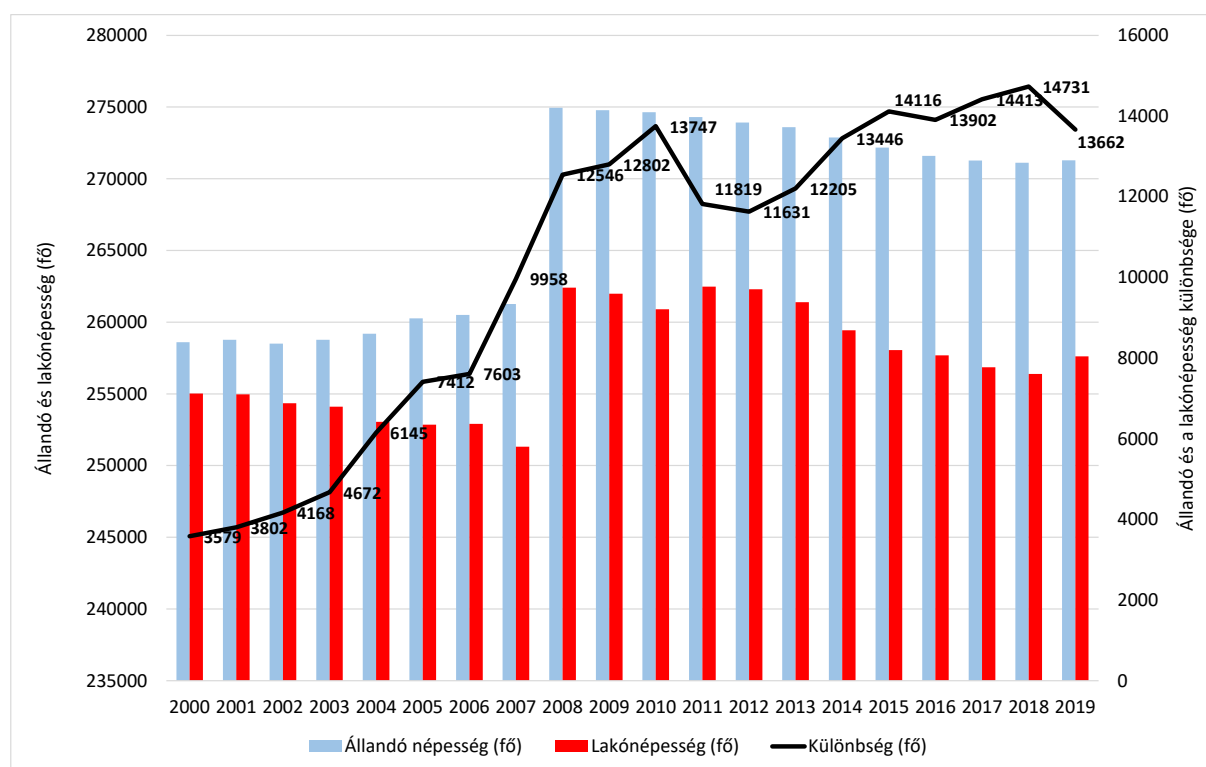
Mindezeket egybevéve megalapozottan kijelenthető, a 2014-2020 közötti uniós fejlesztési ciklus ideje alatt, ezen belül **a 1861/2016 sz. Kormányhatározatban megfogalmazott prioritások teljesülése, vagy túlteljesülése mentén hangsúlyozottan a 2017-2020 közötti időszakot** értve, a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területének forrástámogatásban és kifizetésekben betöltött **rendkívül kedvező szerepe elvitathatatlan**. Összhatásaiban nemcsak az elmúlt és elkövetkező évekre, ennél sokkal nagyobb időtávban is **példátlan lehetőségeket** teremtett, további fejlődést alapoz és biztosít.

Demográfiai jellemzők, társadalom

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet állandó népessége a KSH elérhető legfrissebb, 2019. évi adatai alapján **271 282 fő**, a lakónépesség száma **257 620 fő**. A térség egészének társadalmi-gazdasági életét, távlati kilátásait befolyásoló folyamatként értelmezhető, hogy az üdülőkörzet **2008-as** bővítését követően 2019-ig mintegy **3 700 fővel csökkent** a térség településeinek állandó népessége, miközben a **lakónépesség** ugyanezen időtávban mintegy **5000 fővel lett kevesebb**. Fontos aláhúznunk, hogy a jelezett trenddel szemben a 2018-as évhez képest 2019 során **kis mértékben növekedett** az állandó, és a lakónépesség száma is az üdülőkörzetben.

Az üdülőkörzet egymásra rétegződő, összetett gazdasági, társadalmi, környezeti sajátosságaiból adódó egyik természetes népességszerkezeti következmény az állandó és a lakónépesség számbeli különbségének alakulása. Tartós időtrendben mutatkozó empirikus tény, hogy az üdülőkörzet területén **állandó lakcímmel rendelkező népesség száma rendre meghaladja az adott évek végén kimutatható helyben lakónépesség számát**.⁴

5. sz. ábra Az állandó népesség és a lakónépesség különbsége a BKÜ területén (2000–2019)

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

⁴ **Állandó népesség:** Az adott területen bejelentett lakóhellyel (állandó lakással) rendelkező személyek adatait tartalmazza, függetlenül attól, hogy van-e máshol bejelentett tartózkodási helyük (ideiglenes lakásuk). Ebbe a csoportba tartoznak azok a személyek is, akik valamely okból (munkavállalás, tanulás, stb.) az eszmei időpontban átmenetileg külföldön tartózkodtak, de bejelentett lakóhelyük az adott területen volt.

Lakónépesség: A népszámlálási lakónépességbe azok a személyek tartoznak, akiknek egyetlen lakóhelyük az összeírás helye, illetve ha több lakóhellyel rendelkeznek, akkor az összeírás helyét tekintik életvitelszerű lakóhelyüknek. A hazánkban élő külföldiek akkor tartoznak bele a lakónépességbe, ha legalább 12 hónapja életvitelszerűen Magyarországon élnek, vagy szándékoznak élni.

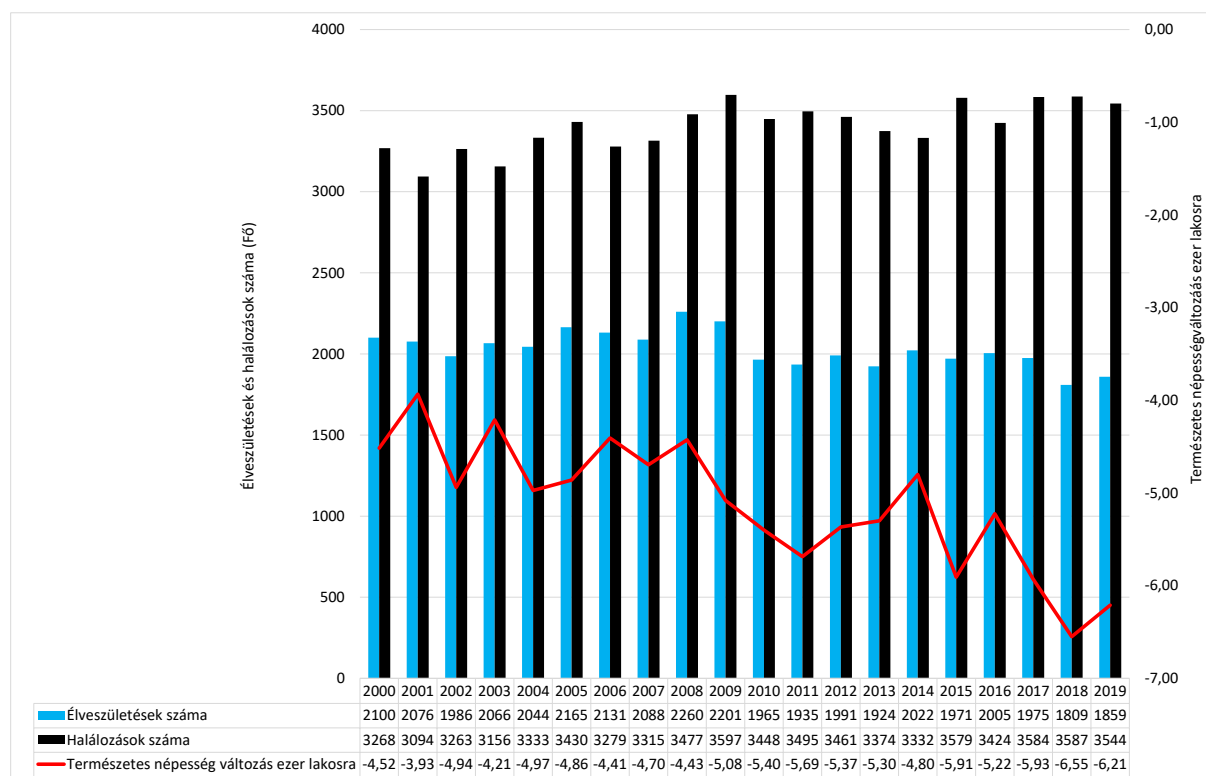
<http://www.ksh.hu/nepszamlalas/docs/modszertan.pdf>

Ugyanakkor az ideiglenesen az üdülőkörzetben élő népesség az év közepén, elsősorban a nyári hónapokban, vagyis az idegenforgalmi főszezon időszakában haladhatja meg az állandó népesség számát. Összességében a BKÜ **mindhárom mikro-térségében rendre magasabb** az állandó népesség száma az év végi lakónépességnél. A két mutató különbsége az elmúlt közel két évtizedben több mint 4-szeresére nőtt. E különbség értéke **2018-ben mutatta az eddig mért legmagasabb differenciát**, ekkor közel 14 700 fő volt az állandó és lakónépesség tekintetében mérhető eltérés, ez 2019-ben közel ezer fővel alacsonyabb, 13662 főre módosult.

A térség **népsűrűségének** állandó népesség dimenziójában kalkulált értéke **69,8 fő/km²**, mely hosszú időtávban (2000-2019) a népességfogyatkozás aránya szerint hosszú időtávban kismértékű csökkenést mutatott, 2019-ben az előző évi adathoz képest stagnált. A hosszú időtávban bekövetkezett csökkenés hatását az üdülőkörzet 2008-as területi bővítésére is visszavezethetjük, hiszen ekkor alapvetően alacsony népességszámú települések csatlakoztak a térséghez. Alrégiós vetület szerint ugyancsak hosszú időtávban jellemző a zalai területek üdülőkörzeten belüli átlagánál jóval magasabb népsűrűségi értéke.

A Balaton térségében, ahogyan országosan is, a születések és a halálozások egyenlege évtizedek óta negatív, azaz többen halnak meg a térségben élők közül, mint ahányan születnek.

6. sz. ábra. Születések és halálozások különbségéből eredő természetes népességváltozás alakulása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000-2019)

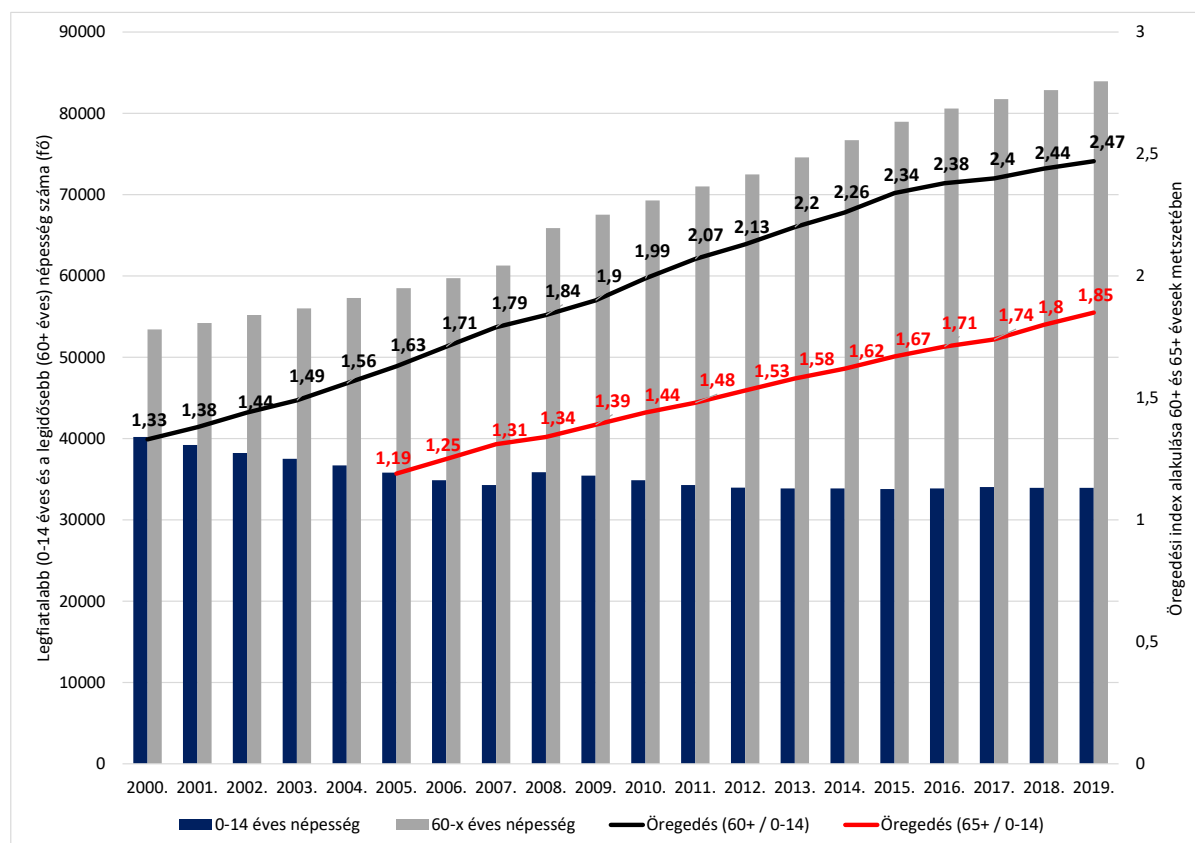

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

Míg 2018 során a **21. század addigi legmagasabb természetes fogyatkozás index értéke rögzíthető a térségben**, 1809 élveszületésre 3587 halálozás jutott, és az élveszületések, halálozások 1000 lakosra vetített egyenlege **-6,55 ezreléken állt, 2019-ben ebben is javulás mutatkozik. Az egyenleg továbbra is negatív, -6,21 ezrelék**, de elmondható, hogy 2019-ben 50 fővel többen születtek a 2018-as évhez képest, miközben a két év halálozási különbsége szerint 43 fővel kevesebben is haltak meg. Ezzel együtt a születések és a halálozások **drasztikus gyakoriság különbsége** továbbra is tény. Tartós időtrend vizsgálatok szerint az üdülőkörzet Veszprém megyei alrégiójában a legkedvezőbb a természetes népességváltozás értéke, és csak egy-egy évben múlja az felül a Zala megyei érték, ugyanakkor fontos aláhúzni, hogy ezek a kedvezőbb értékek is csak relatív kedvezőséget jelentenek, hiszen mindössze csak kisebb az élve születések és a halálozások egyenlegéből adódó népességveszteség, nem pedig születésből és halálozásból eredő népességyeresség az egyenleg mérlege.

Párhuzamban a népesség alapvetően továbbra is negatív születési és halálozási egyenlegével a lakosság nagymértékű öregedése figyelhető meg.

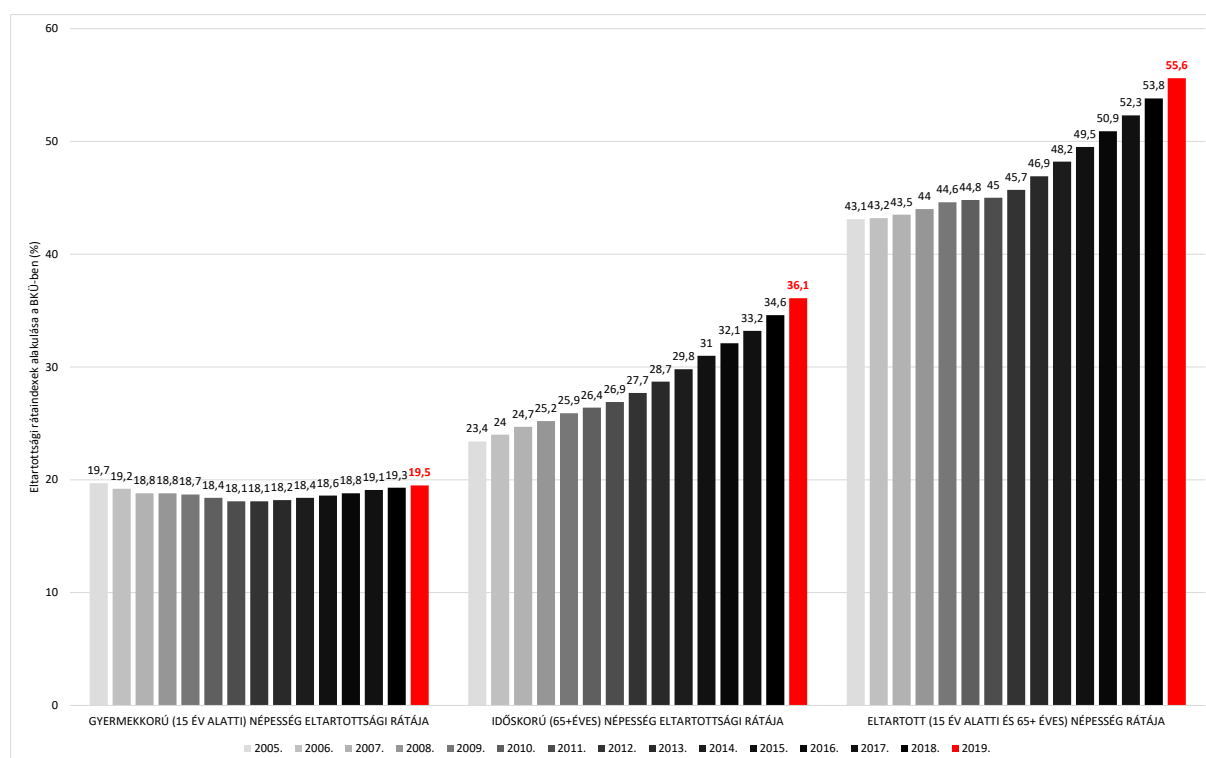
Az üdülőkörzet hatályos jogszabályi rendelkezéssel létrehozott (akkor még 164 településes) területén **2000-ben** üdülőkörzeti szinten **1,33-as** értéket jelzett az **öregedési index**. Ez azt jelenti, hogy minden 100 15 évesnél fiatalabb emberre 133 59 évesnél idősebb személy jutott. Ez **2019-re elérte a 2,47-es** értéket, amely ebben az értelmezésben azt jelenti, hogy minden száz 15 évesnél fiatalabb lakosra 247 60 + éves állampolgár jut. A **65 + évesek** esetében ez a szám 185. **A BKÜ területének öregedési indexe évről évre, évtizedről évtizedre emelkedik.**

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

A népesség fokozatos idősödésével párhuzamos természetes demográfiai jelenség a különböző eltartottsági ráta értékek alakulása.⁵ Várható hatás, hogy minél több a gazdaságilag inaktív korú (0-14 és 65 + éves), annál magasabb az életkoruk alapján gazdaságilag leginkább aktív korúaktól való függőségi viszony aránya. Az **eltartott népesség rátaértéke** a népességfogyatkozás és az öregedés kumulatív hatásai alapján fokozatosan emelkedik a térségben, 2005-ben 43,1 %, 2010-ben 44,8 %, 2015-ben 49,5 %, 2019-ben 55,6 %-os értéken állt. **Jelen állás szerint eltartási értelemben lényegében még két aktív korú személy jut egy inaktív életkorú személyre az üdülőkörzetben.**

8. sz. ábra. Eltartottsági rátaindexek alakulása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2005-2019)

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

⁵ A **gyermeknépesség eltartottsági (függőségi) rátája** a 15 év alatti, gyermekkorú népességnek a jelenlegi európai standard alapján gazdaságilag aktív korúnak tekintett (15–64 éves) népességhez viszonyított arányát fejezi ki. Képletszerűen: $P(0-14) / P(15-64) * 100$. A mutató értéke és változásának iránya jelzi, hogy növekvő vagy csökkenő terhet jelent a munkavállalási korú népességnek a gyermeknépesség eltartása. Az **idős népesség eltartottsági (függőségi) rátája** a 65 éves és ennél magasabb életkorú népesség gazdaságilag aktív korú (15–64 éves) népességhez viszonyított arányát fejezi ki. Képletszerűen: $P(65-x) / P(15-64) * 100$. A mutató értéke és változásának iránya azt jelzi, növekvő vagy csökkenő terhet jelent a munkavállalási korú népességnek az időskorúak eltartása. Az **eltartott népesség közös (függőségi) rátája** a gyermek és időskorú népesség gazdaságilag aktív korú népességhez viszonyított együttes arányát fejezi ki. Képletszerűen: $P(0-14) + P(65-x) / P(15-64) * 100$. Mindhárom eltartottsági mutatónak a társadalmi ellátórendszerek üzemelés biztonsága, a társadalmi eltartó képesség, a gyermekellátó és a nyugdíjrendszer terhelése, működőképessége vonatkozásában van jelentősége. A mutatók értékeinek módszertani értelmezése: amennyiben az eltartottsági ráta értéke nullához közeli, az azt jelenti, hogy alig van eltartott népesség, ha 25 %, akkor 4 aktív korú eltartó jut egy eltartott személyre. Ha ez a mutató 50 %, két aktív korú tart el egy inaktív személyt. Ha a ráta értékre 100 %, az eltartók és az eltartottak aránya kiegyenlített, ha pedig 100 % feletti, az eltartottak száma meghaladja az eltartókét.

Forrás: https://www.ksh.hu/thm/2/indi2_1_2.html

Nagyon lényeges, hogy **az eltartottak java részben idős korúakból állnak**, miközben a **gyermekkorú népesség száma, így eltartottsági rátája sem emelkedik érdemben**, ami összességében a **teljes eltartott népesség rátaindexének további, erőteljes növekedését eredményezi**.

A 2017-ben a Balatoni Integrációs Közhasznú NKft. megbízásából a **Központi Statisztikai Hivatal Népeségtudományi Kutatóintézete hosszú távú, 2062-ig szóló népesség-előreszámítást** végzett a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet egészére. A népesség-előreszámítás a jelenlegi hatásokhoz vezető változatlan népesedési hatásokat a jövőben is feltételezve további jelentős népességcsökkenést, öregedést és az eltartottsági viszonyok nagymértékű romlását vetítette előre.

Az eltartott népesség rátaindexe az előrebecslés alapján 2022-re 60 %, 2032-re 67 %, 2042-re 78 %, 2052-re 84 %, 2062-re 90 % közelébe emelkedhet.

Ez utóbbi érték azt jelenti, hogy csaknem ugyanannyi gazdaságilag inaktív életkorú ember fog élni az üdülőkörzetben, mint gazdaságilag aktív korú, vagyis a teljes eltartottsági mutató gyakorlatilag már egy az egyhez alakulhat, ami nyilvánvalóan társadalom és gazdaságpolitikai vetületek szerint fenntarthatósági kérdéseket feszeget. A népességveszteség, öregedés és eltartottsági viszonyok szakpolitikai eszközökkel történő korrigálása, enyhítése a következő évek egyik kiemelt feladata lehet.

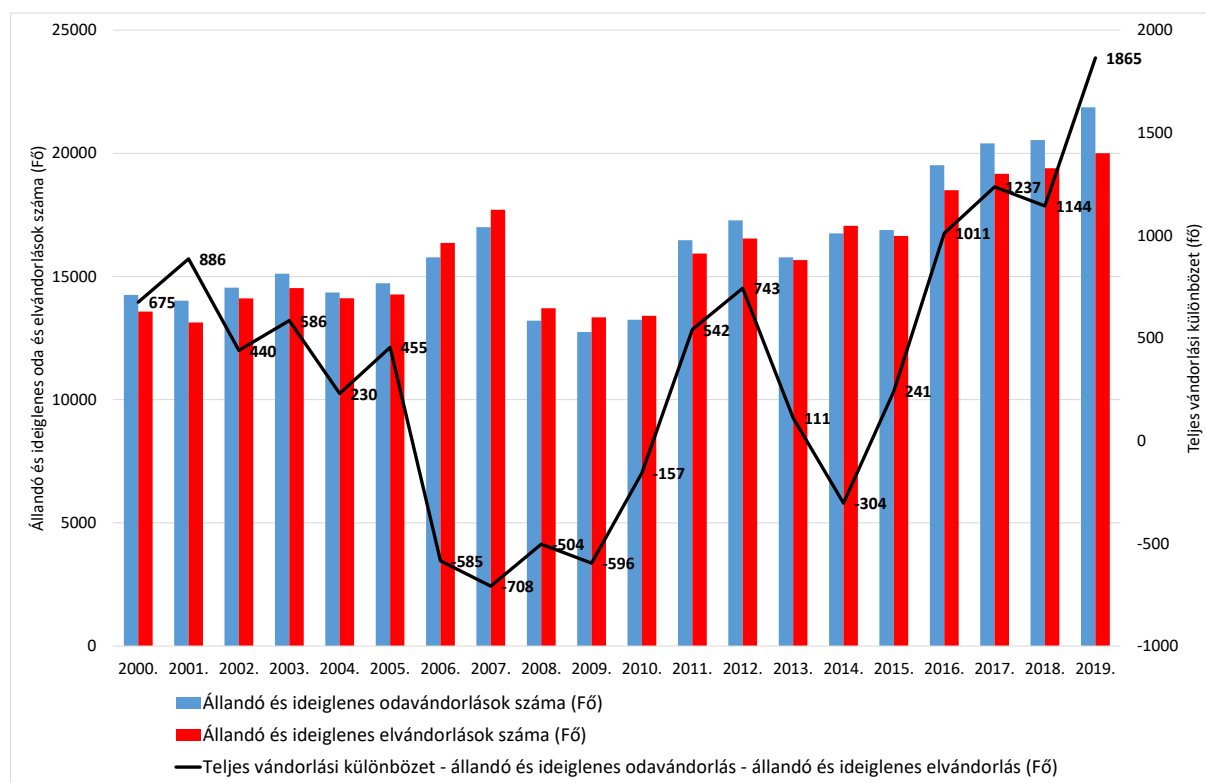
Az üdülőkörzet népessége országos átlagnál magasabb öregedettségeinek tényét aláhúzza a legalább 8 általános iskolai osztályt végzettek aránya a tizenötödik életévüket betöltött népességhez képest. Ez az érték Magyarországon a 2011-es népszámlálás alkalmával 95,1 % volt, az üdülőkörzetben belül 92,8 %.

Az országos értékhez képest mért alacsonyabb arány közvetett módon szintén a legidősebb generációk országos átlagnál jelentősebb halmozódását támasztja alá, hiszen az idősebb generációk körében magas a 4-6 osztályos, vagy annál alacsonyabb általános iskolai végzettség.

A BKÜ területét jellemző további fontos demográfiai tény, hogy **hosszú időtrendben a természetes népességfogyatkozástól várható mértékben mégsem csökken az üdülőkörzet népessége**.

Az állandó népesség számának a várható népességcsökkenési tendenciával szemben megfigyelt változása a nemzetközi és az országhatáron belüli vándorlás összességében pozitív egyenlegével magyarázható.

9. sz. ábra. Állandó és ideiglenes belföldi oda és elvándorlások száma és a teljes vándorlási különbözet a BKÜ-ben (2000-2019)

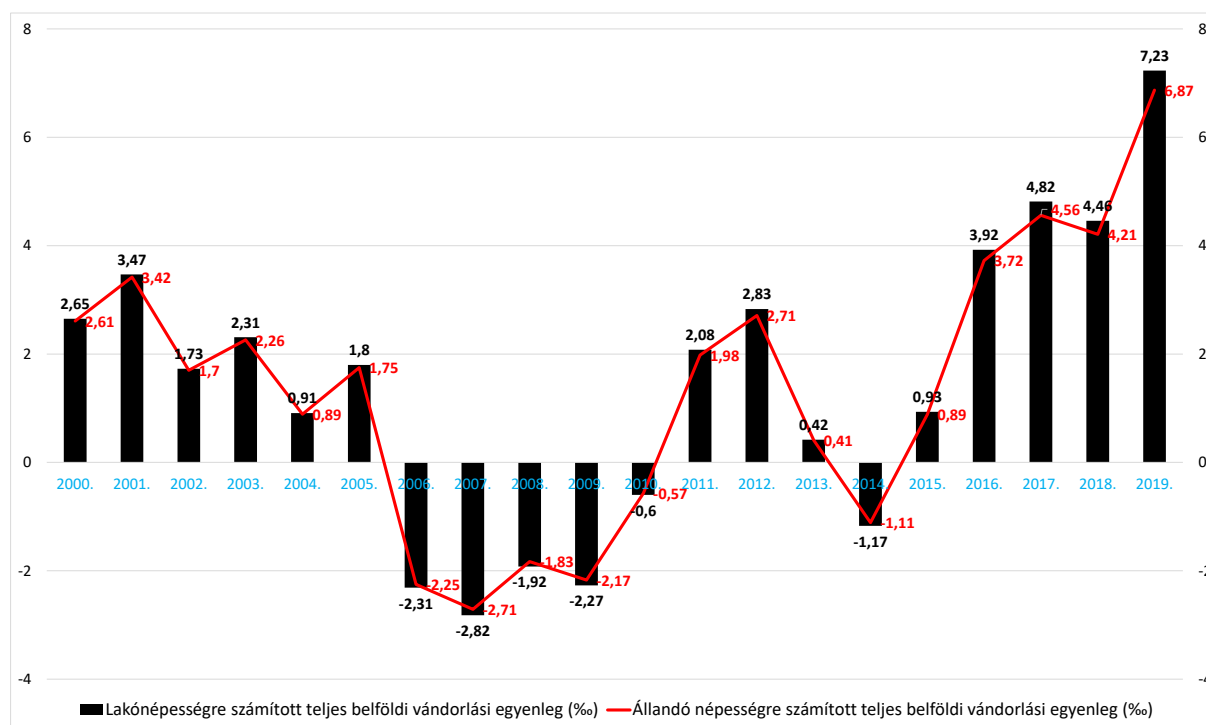

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy a 2006-2010 között érzékelhető nagyobb mértékű elvándorlási hullám után **2014-ben ismét negatívba fordult mind a lakó- mind pedig az állandó népességre vetített teljes vándorlási egyenleg értéke. 2015-től** mindkét egyenleg a pozitív tartományba mozdult el, ami a következő években tovább emelkedett, 2018 során a 2017 évi értékhez képest ugyan kicsit csökkent, de **2019-ben további határozott növekedés látszik. A belföldi vándorlás szempontjából továbbra is kiemelten kedvezményezett besorolású térség a Balaton.**

Összességében 2016 és 2019 között magasan pozitív a térség vándorlási egyenlege, olyannyira, hogy a jelzett idő alatt a 21. század négy eddigi legmagasabb értékét regisztrálhattuk ebben a vonatkozásban.

10. sz. ábra. A lakónépességre valamint az állandó népességre számított vándorlási egyenleg időbeli alakulása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000 – 2019)

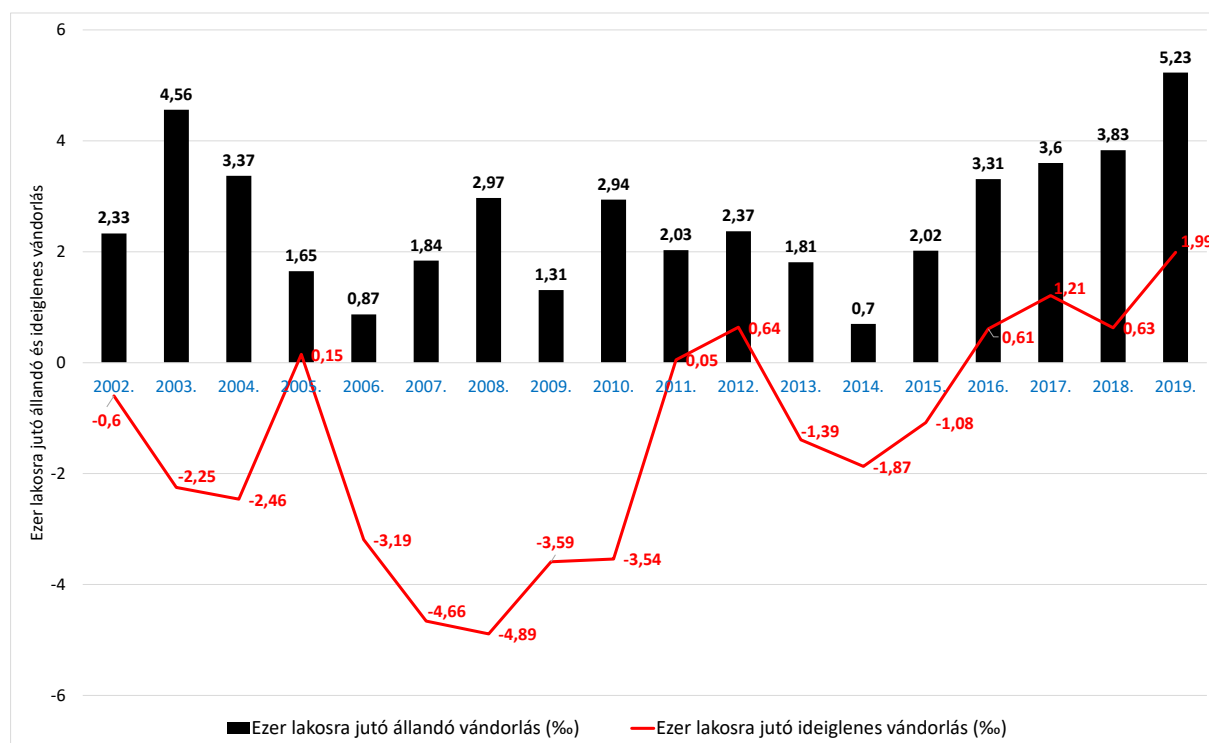
Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

A hosszú időtávban külső és belső vándorlás során keletkező térségi népességnyereség életkori összetétel szerint inkább az idősebbek felé mutat, vagyis öregedést fokozó hatást fejt ki. Ez a fiatalabbak állandó foglalkoztatási igényével kiegészülve, amely igényt a foglalkoztatás-munkanélküliség térségen belüli ciklikus ingadozásai a közfoglalkoztatási program csillapító hatásai ellenére továbbra is fontosak, azok elvándorlási hajlandóságával társult egészen a 2020 évben kibontakozó koronavírus-járványig biztosan, amelynek összetett demográfiai hatásait 2021. február elején egyelőre még nem tudjuk monitorozni.

Az állandó és ideiglenes vándorlás összehasonlító vizsgálata alapján jól látszik, hogy az összesített vándorlási egyenleget pozitív irányba alapvetően a térségbe történő állandó vándorlás mozditja el.

Az ideiglenes vándorlási egyenleg jellemzően, a vizsgált évek többségében negatív, kivételt képez 2005 év, a 2011-2012 évek párosa, illetve a 2016-tól 2019-ig tartó ciklus, ami a vizsgált 17 éves időintervallumban a legtartósabb pozitív periódus. Ezekben az években mind az állandó, mind az ideiglenes vándorlási egyenleg pozitív mérleggel zárt.

11. sz. ábra. Az ezer lakosra jutó állandó és ideiglenes vándorlás különbözése a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2002-2019)

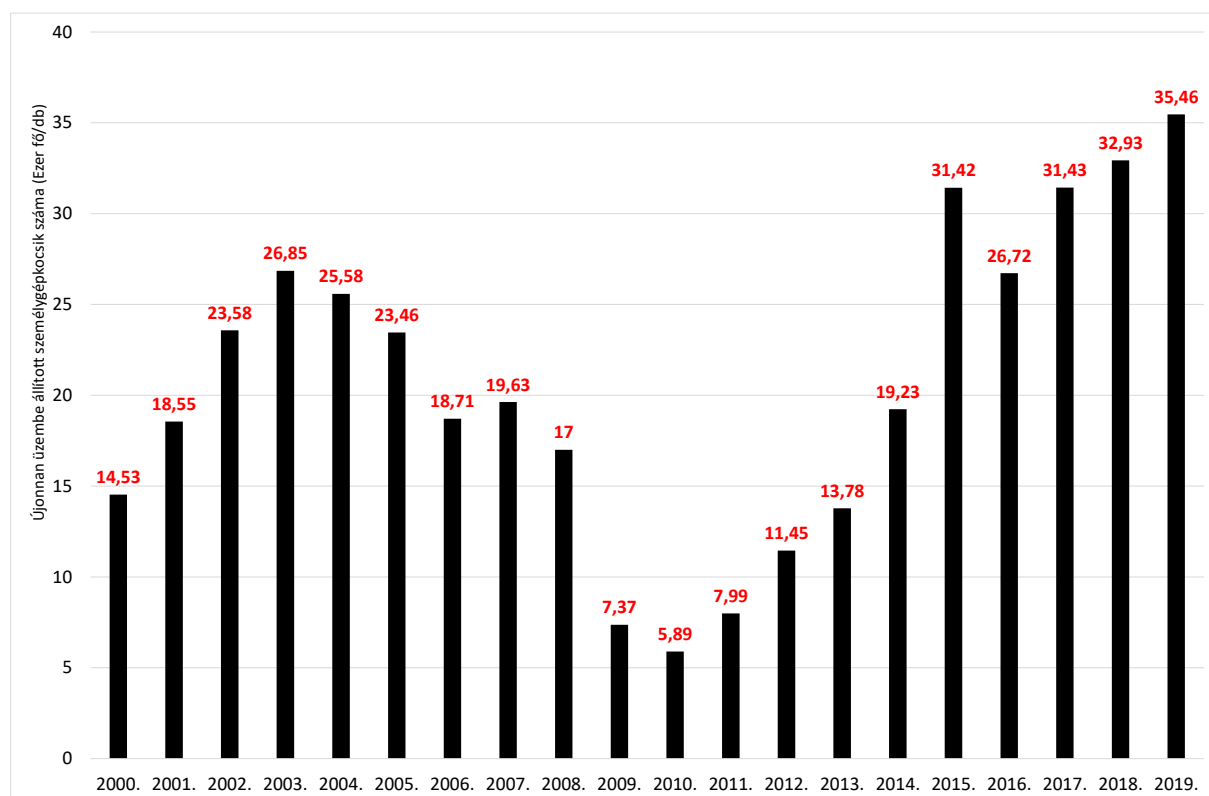
Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

A térségből való **elvándorlás**, illetve a koronavírus-járvány által esetlegesen kiváltott **visszavándorlási hatásokat** a **népesedésre gyakorolt hatásokkal együtt** a későbbiekben **kiemelten vizsgáljuk**.

A lakosság egzisztenciális helyzetében bekövetkezett kedvezőtlen folyamatok egy része a 2010 előtti állapotokhoz köthető. Ezt támasztja alá az adott évben **forgalomba hozott új személygépkocsik ezer állandó lakosra jutó számának változása**.

Ez az érték 2000 és 2004 között növekedett, majd 2005-től csökkent, amely csökkenést a világgazdasági válság okozta hatások tovább fokoztak. Míg 2003-ban ezer lakosra 27, 2010-ben már csak alig 6 forgalomba helyezett új személygépkocsit figyelhetünk meg. 2010 és 2014 között az index jelentős növekedésnek indult. 2014 év egészére számolva több mint 19 üzembe állított új személygépkocsi jut minden ezer lakosra.

12. sz. ábra. **Első alkalommal forgalomba helyezett személygépkocsik ezer lakosra vetített száma a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (személygépkocsi/ezer lakos; 2000-2019)**

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

Ez utóbbi érték a 2000 évi szintnek felel meg. 2015-re egy újabb, jelentős növekedés figyelhető meg, hiszen az előző évihez képest 2015-re 60 százalékpontnyit növekedett. A 2016-ban rögzített érdemi, közel 15 százalékpontos visszaesés után 2017-ben a 2000 óta mért eddigi legmagasabb értéket rögzíthettük, ami tovább emelkedett 2018 és 2019 során is, az adott évben újonnan üzembe állított személygépkocsik száma elérte a 9600 db-ot az üdülőkörzetben, így az ezer lakosra jutó index értéke meghaladta a 35 db-ot.

Turizmus, vendégforgalom

A Balaton és térsége **évszázados idővetületben** Magyarország egyik legnépszerűbb idegenforgalmi desztinációja, amivel összefüggésben a térség **egyik legfontosabb** nemzetgazdasági szektora a **szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás**.

A vendégforgalom döntő hányada a **kereskedelmi szálláshely-szolgáltatás** forgalmában generálódik, de a **regisztrált üzleti**, korábban magán **szállásadás** vendégforgalma is számottevő nagyságrendet alkot, évtizedes időtávban 2010 és 2019 között a regisztrált üzleti szektor forgalma 20 %-os részesedésről 25 %-ra növekedett, amivel párhuzamban a kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalma ugyanennyivel, 80 % körüli értékről 75 %-ra mérséklődött. Ezzel együtt az üzleti forgalom jelenségeit regisztrációs hiátusok miatt nem tekinthetjük módszertani értelemben egészesnek, emiatt **BFT döntés alapján a kereskedelmi szálláshely-szolgáltatás adatszégmenseinek eredményesség mutatóival számolva** alkotunk képet a Balaton térségének vendégforgalmi helyzetéről.

Évtizedes távlatban látható folyamateredményeket tekintve annak ellenére, hogy a **kereskedelmi szálláshely vendégforgalmi mutatók javulástrendje országosan meredekebb ívben emelkedett, mint a Balaton térségében, 2010 és 2019 között a Balaton és térségének turizmuson és vendéglátáson belül elfoglalt nemzetgazdasági pozícióinak kedvező irányú változása** is tényekkel igazolható.

A **hosszú időtávban kedvező turisztikai változásfolyamatokat azonban radikális mértékben felülírta a 2020 évben világviszonylatban, Magyarországon, így a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben is megjelent koronavírus-járvány, amely az elmúlt évben két alkalommal, tavasszal és ősszel a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás nemzetgazdasági szektor csaknem teljes leállításához vezetett.**

A leállások okozta **nemzetgazdasági károk** felmérése is folyamatban van, **hatásainak semlegesítése** módon **éveken át tartó** munka eredménye lehet, miközben még jelenleg is a **járvány terjedésnek megfékezése**, a nyári idegenforgalmi főszezon időszakáig egy esetleges **harmadik tömeges megbetegedés-terjedési hullám megelőzése**, vagyis az **oltási program** áll a cselekvési tervek epicentrumában.

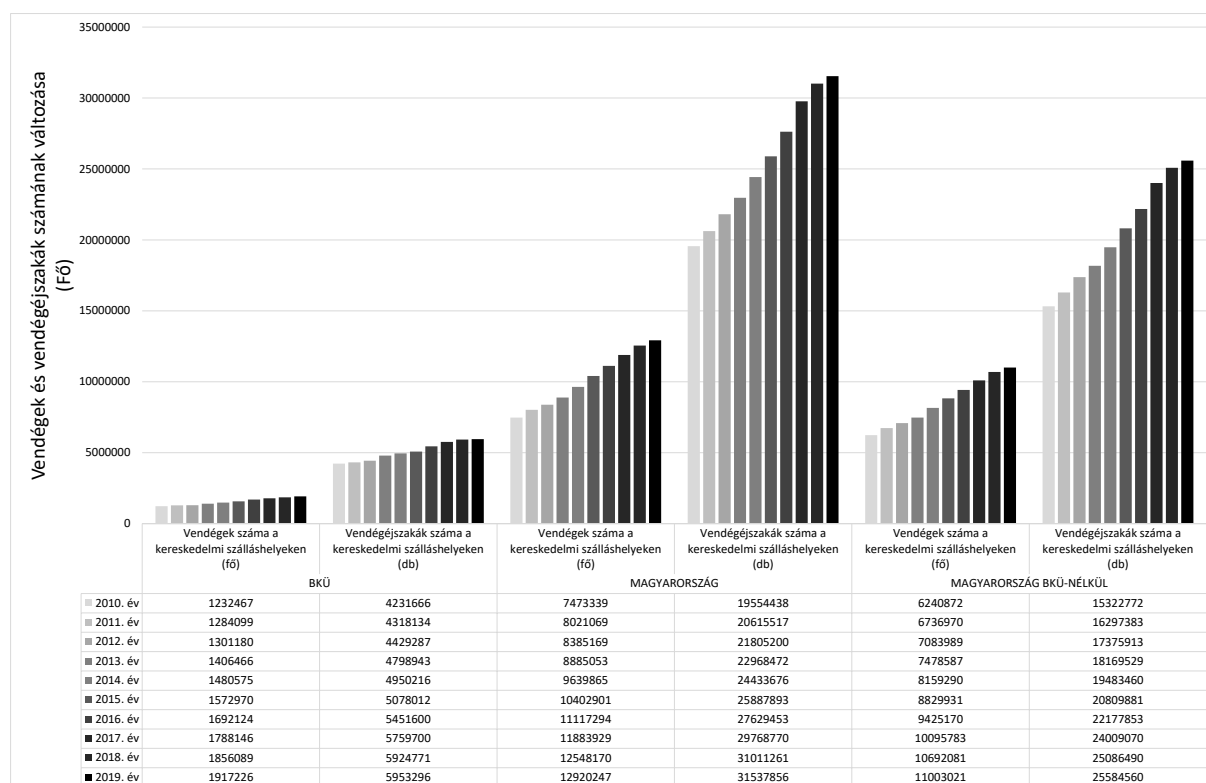
A **vendégforgalom** 2020 évi változásjelenségeinek **egészéves adatai** a beszámoló jelentés készítésének időpontjában, 2021. február első hetében még nem állnak rendelkezésre,⁶ ezzel együtt **elérhetőek voltak a 2020. január és november közötti szerkezeti adatok**, a melyek alapján **előzetes képet** alkothatunk a vendégforgalom terén, 2020 során kialakult helyzetről.

Ezek elemzése előtt demonstráljuk a **legfontosabb turisztikai folyamateredményeket**, amelyek az üdülőkörzetben zajlottak **az elmúlt évtizedben**, közvetlenül a koronavírus-járvány hatásai előtt.

⁶ Utolsó adatmegjelenés ellenőrzési dátum: 2021. február 7. <http://statinfo.ksh.hu/>

A kereskedelmi szálláshelyeken regisztrált vendégek száma 2010 és 2019 között mintegy 685 ezer fővel, 1,2 millióról 1,9 millió fölé növekedett a Balaton térségében, a 2019-es vendégszám több mint másfélszerese a 2010 évi gyakoriságnak. Ugyanakkor Magyarországon közel 7,5 millió főről csaknem 13 millióra növekedett 2019-re az éves vendégszám, ami 1,73 szerese a 2010 évi gyakoriságnak. Mivel ebben a növekményben a BKÜ adatai is szerepelnek, ezek kivonásával is elvégeztük a számítást, aminek nyomán a 2010 évi 6,2 millió vendég 2019-re 11 millióra emelkedett, ami 1,76 szerese a 2010 évi gyakoriságnak. A BKÜ gyakoriságai nélkül magasabb az országos volumennövekedés.

13. sz. ábra. Vendégek és vendégéjszakák számának változása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben, országosan és a BKÜ nélkül országosan 2010 és 2019 között (fő; db)

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

A vendégéjszakák metszetében hasonló jelenséget tapasztalunk, a vizsgált területi dimenziók szerint jelentős a növekedés. A BKÜ-ben a 2010 során regisztrált mintegy 4,2 millió kereskedelmi vendégéjszaka 2019-re csaknem 6 millióra növekedett, több mint 1,7 millió vendégéjszakával bővült, ami 1,41 szerese a 2010 évi gyakoriságnak. Eközben Magyarországon 19,5 millióról 31,5 millióra bővült a vendégéjszaka szám, csaknem 12 millió eltöltött éjszaka a különbség, ami 1,61 szeres szorzóértéknek felel meg 2010-hez képest 2019-ben.

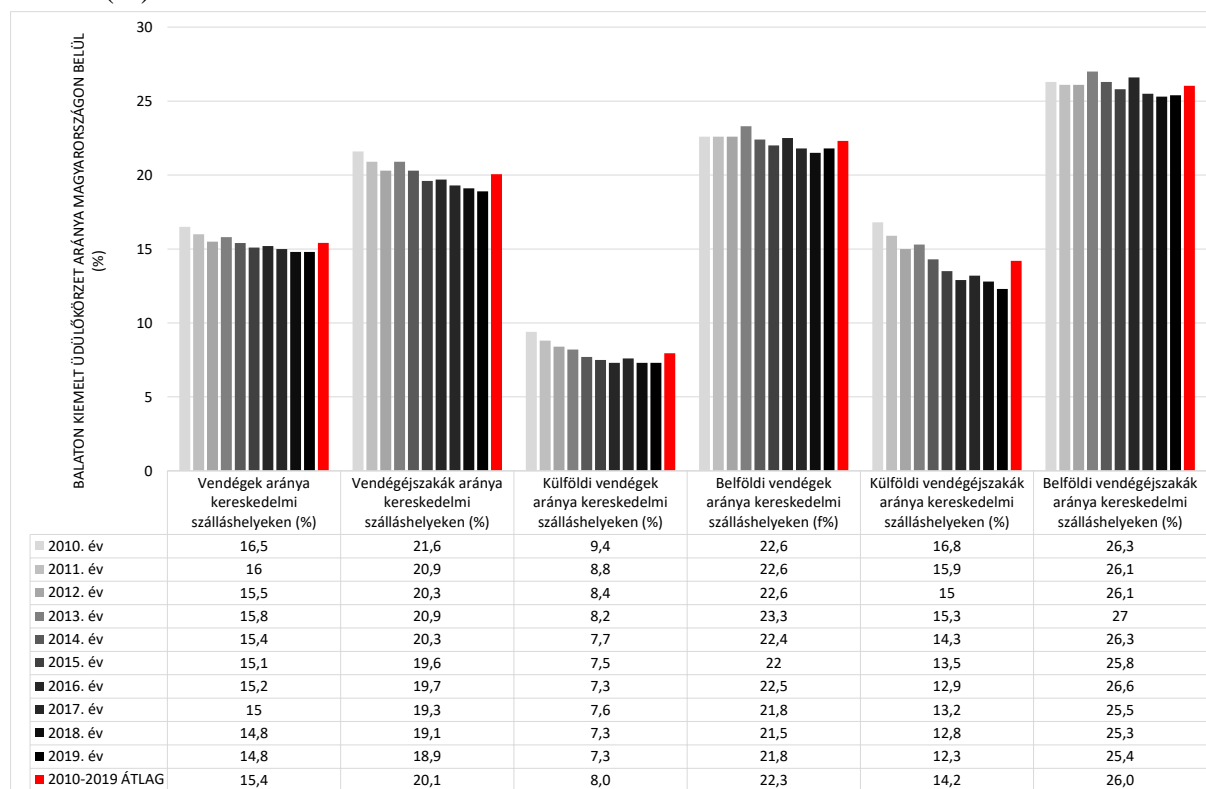
A vendégéjszakák növekedése a BKÜ növekedési jelenségeit kivonva az országosból arányaiban magasabb, közel 15,3 millióról mintegy 25,6 millióra nőtt, csaknem 10,3 millió éjszakával növekedett, ami 1,67 szerese 2019-ben a 2010 évi gyakoriságnak.

Az adatok további részletes felbontása elárulja, hogy a növekedéskülönbség nem annyira az egész országra, mintsem Budapestre, és Budapesten belül is jellemzően néhány kerületre szűkíthető, mint például a Budai vár, vagy a budapesti belváros, illetve a magas szolgáltatásminőséget kínáló, kevésbé szezonális vendégforgalmú termálkultúrára épülő fürdőtelepülésekre súlyozódik. Várható módon a 2020 évi koronavírus-járvány vendégforgalomra gyakorolt drasztikus hatásai miatt éppen ezek a települések, illetve településrészek szenvedték el a legsúlyosabb turisztikai következményeket, de ezek alól a szezonális vendégforgalmi hatásoknak erőteljesebben kitett Balaton Kiemelt Üdülőkörzet sem volt mentes.

Mielőtt rátérünk a rendelkezésre álló 2020 évi adatok tárgyalására, a vendég és vendégéjszaka gyakoriságok **külföldi és belföldi aránymetszeteiben is pozicionáljuk a Balaton térségét 2010 és 2019 között Magyarországon belül.**

A Balaton térségében kereskedelmi szálláshelyeken regisztrált vendégek aránya Magyarországon belül a 2010-es években átlagosan 15,4 %, ez csaknem minden hatodik vendéget jelenti az országban. Az üdülőkörzet arányrészesedését tekintve 2010 és 2019 között közel 1 százalékpontot gyengült úgy, hogy abszolút gyakoriságokban 685 ezer fővel növekedett a vendégszám. Ez természetesen amiatt lehetséges, hogy mindeközben az országos vendégszám gyakoriságok növekedési üteme meghaladta a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben regisztráltakat.

14. sz. ábra. A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet részesedési aránya a kereskedelmi vendégforgalom külföldi és belföldi szegmenseiben Magyarországon belül 2010 és 2019 között (%)

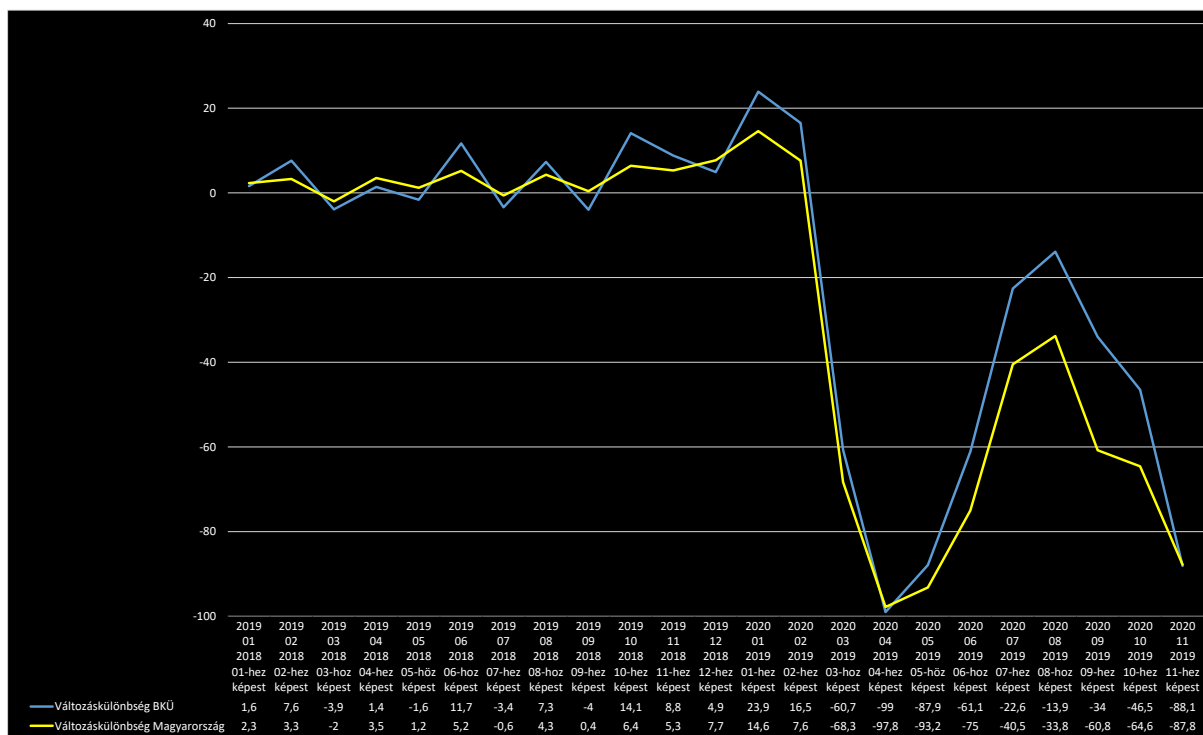

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

A vendégéjszakák száma metszetében ugyancsak csökkenő részesedés képe látszik, a 2010 évi 21,6 %-ról 2019-re 18,9 %-ra mérséklődött a részesedési arány, miközben 1,7 millió vendégéjszakával töltöttek el a térségben. Az évtizedes átlag 20,1 %, minden ötödik vendégéjszakát jelenti. A változásjelenség magyarázata ebben az esetben is az országos növekmény magasabb nettó aránya. A külföldi vendégek, ezzel együtt a külföldi vendégéjszakák részesedése számottevően szűkült a térségben, a külföldi vendégek aránya csaknem két, a külföldi vendégéjszakáké csaknem 4 százalékponttal alacsonyabb 2019-ben, mint 2010-ben. Évtizedes átlagban a külföldi vendégek 8 %-a, a külföldi vendégéjszakák 14 %-a csoportosítható a Balaton térségébe, ez átlagosan minden tizenkettedik külföldi vendéget, és minden hetedik külföldi vendégéjszakát jelenti. A belföldi vendégek esetében kevésbé látványosak a változások, abszolút gyakoriságokat tekintve ebben az esetben jelentős vendégszám bővülésről van szó a Balaton körül, az országoshoz képest kifejezett arányaiban közel 1 %-os negatív differencia mellett, ami ebben az esetben is a belföldi vendégek nettó arányban magasabb országos növekedésével magyarázható.

Mindezeket együttevén a Balaton vendégforgalmi-turisztikai pozícióit nemcsak megtartotta az elmúlt évtizedben, hanem versenyképességét számottevően fejlesztette és erősítette is. Ennek szervesülési folyamatába ékelődött be a 2020 évi koronavírus-járvány által kiváltott vendégforgalmi kollapszus. Ennek tárgyalása során országos összehasonlító módszertan alapján elsőként a kereskedelmi szálláshelyek vendégszámának 2018/2019 és 2019/2020 évek azonos időszak (hónapok) szerinti változásait vesszük górcső alá.

15. sz. ábra. Kereskedelmi szálláshelyek vendégszámának változása az előző év azonos időszakához képest 2018/2019 és 2019/2020. január-november közötti metszetei szerint Magyarország és a BKÜ összehasonlításában

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

Míg a kereskedelmi szálláshelyeken regisztrált vendégek számának változáskövetése 2019-ben 2018-hoz képest nem mutat jelentős aránykülönbségeket, ahogy országosan, úgy üdülőkörzeti szinten sem, sőt, még javuló tendencia is megfigyelhető az üdülőkörzet vonatkozásában 2020 első két hónapjában is, a továbbiakban 2019/2020 azonos időszak szerinti összehasonlításában a vendégforgalmi szektort ért leállás nyomán drasztikus forgalombezuhanás képe látható. Mivel a leállás március közepétől áprilisra az egész országra egyformán kiterjedt, gyakorlatilag 100 %-os mértékű minden területi szegmensben. Miközben 2020 februárjában még közel 89500 fizető vendég tartózkodott a BKÜ kereskedelmi szálláshelyein, ez a március havi fél-üzem mellett 37216 főre, majd áprilisra 1071 üzleti vendégfőre csökkent.

Lényeges, hogy a vendégek számának növekedése a BKÜ kereskedelmi szálláshelyein hamarabb és jelentősebb mértékben emelkedett, mint országosan, májusban már csaknem 18500 fő üzleti vendéget, júniusban, a korlátozások feloldásával már csaknem 95 ezer főt regisztráltak, és **a nyári idegenforgalmi főszezon ideje alatt közelíteni kezdtek a forgalmi adatok a 2019 évi időszak azonos metszeteinek gyakoriságaihoz, júliusban mintegy 272 ezer, augusztusban csaknem 329 ezer fizetővendég került a regiszterekbe.**

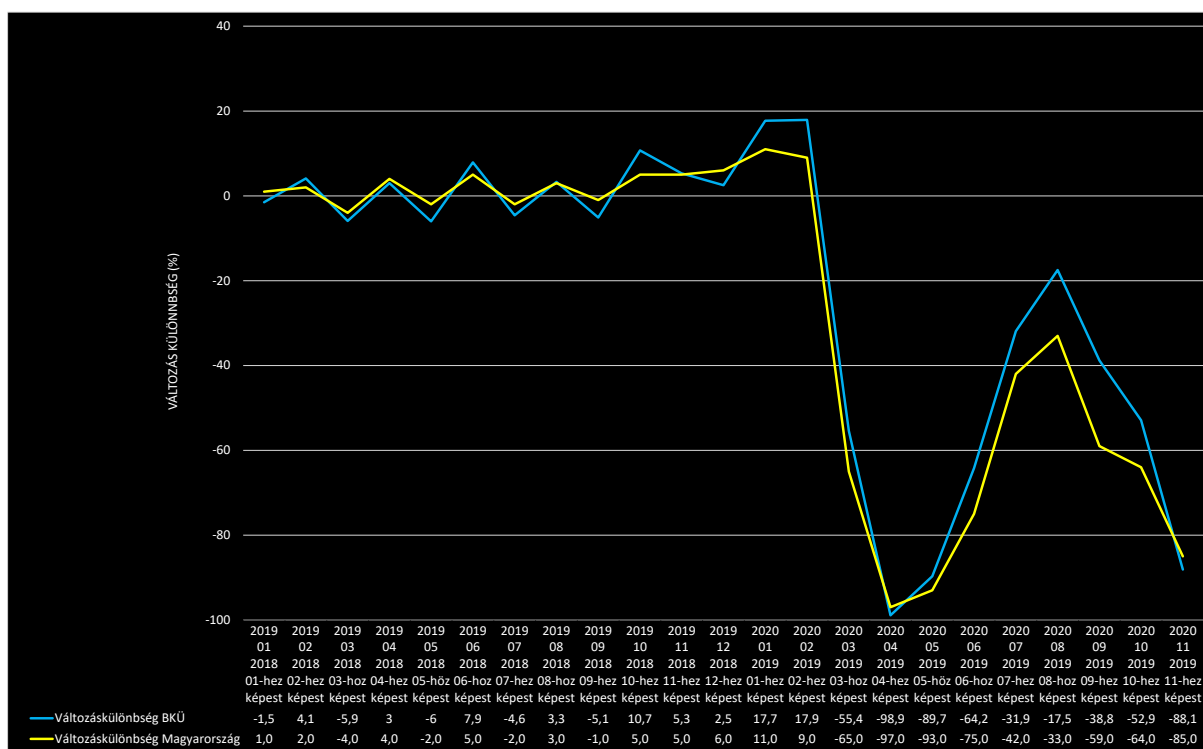
A Balaton térsége jóval kedvezőbb vendégforgalmi értékeket teljesített, mint amit a turisztikai szektor országosan.

Ezzel együtt így is számottevő mértékben elmaradt a 2020 évi nyári főszezon vendégforgalmi gyakorisága a 2019 évihez képest, júliusban 22,6 %-kal, augusztusban 13,9 %-kal mérhettünk alacsonyabb gyakoriságot 2020-ban, mint 2019 azonos időszakában.

2020 szeptemberében már kibontakozni látszottak a koronavírus-járvány második hullámának jelei, ezzel együtt a vendégforgalom várható szezonális ingadozásaihoz is igazodva csökkent a vendégek száma, szeptemberben közel 96 ezer fizetővendég volt a Balaton körül, miközben 2019 szeptemberében csaknem 145 ezer. A járványhelyzet súlyosbodásával a vendégforgalom radikális mérséklődése következett be, ahogy a BKÜ-ben, országosan is, de még 2020 októberében is mintegy 63 ezer regisztrált kereskedelmi fizetővendég volt a tó körül, ez az újlágosan bevezetett korlátozások hatására november hónapra 11300 fő körülire olvadt. Ez utóbbi azt jelenti, hogy a 2019 évi azonos hónap szerinti vendégszámhoz képest mintegy 88 %-al alacsonyabb volt a regisztrált kereskedelmi fizetővendég szám, ezzel gyakorlatilag arányaiban újra felvette az országos szintet.

A kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák számának változáskövetése a vendégforgalomhoz hasonló képet tükröz. 2019-ben 2018-hoz képest nem mutatkoznak jelentős aránykülönbségek, ahogy országosan, úgy üdülőkörzeti szinten sem, illetve ebben a vonatkozásban is javuló tendencia is megfigyelhető az üdülőkörzet részéről. 2019/2020 összehasonlításában várható módon ugyanúgy látjuk a tavaszi bezuhanás, a nyári visszapattanás, majd az őszi újabb visszahullás képleteit, de ebben az esetben sem teljesen egyformák az üdülőkörzeti és az országos változásértékek még akkor is, ha a következményeik igen hasonlóak.

16. sz. ábra. **Kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák számának változása az előző év azonos időszakához képest 2018/2019 és 2019/2020. január-november közötti metszetei szerint Magyarország és a BKÜ összehasonlításában**

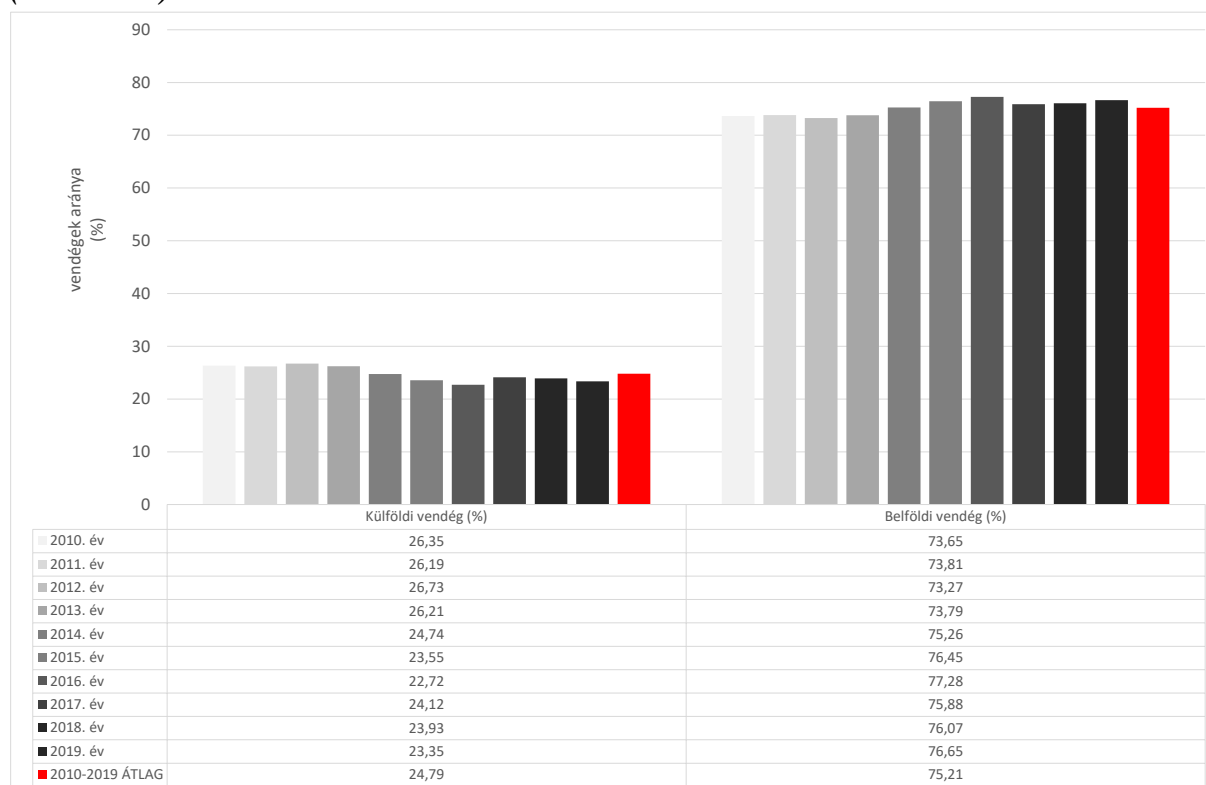
A balatoni vendégforgalom pozícionálása érdekében **a külföldi és belföldi vendégek egymáshoz viszonyított aránymegoszlásának** hosszú időtávban bekövetkező változásokövetése is kiemelt monitoring feladat. **Ebben a vonatkozásban alapvetően a külföldi vendégek számának időszakos stagnálása, illetve csökkenése, míg a belföldiek jellemző növekedése figyelhető meg.**

⁷ Bővebben: KSH heti monitor. Turizmus. Közzététel: 2020 12.10.
Forrás: <https://www.ksh.hu/heti-monitor/turizmus.html>

A változástrendek követése szempontjából fontos év volt 2017-es, ugyanis ebben az évben a külföldi vendégek számának növekedése oly mértékű hatással volt a belföldi és külföldi vendégek arányának széttartó trendjére, hogy az egyébként kivételes évnek mondható 2012-es szezon óta először azonosíthattuk a belföldi vendégek részhalmazának mérséklődését.

Ez a változásjelenség azonban a következő években nem folytatódott. Míg 2017 során a belföldi vendégek 75,92 %-ot, a külföldi vendégek pedig 24,08 %-ot tettek ki, addig 2018-ban a belföldiek aránya 76,07 %, míg a külföldieké 23,93 % volt. 2019-ben kis mértékben tovább csökkent a külföldi szállóvendégek aránya (23,4%) a belföldiekkel szemben (76,6%). 2014 óta immáron hatodik éve regisztrálható a belföldi vendégek háromnegyedesnél magasabb aránya az üdülőkörzet vendégforgalmában.

17. sz. ábra. *Külföldi és belföldi vendégek egymáshoz viszonyított arányának éves változása (2010-2019)*

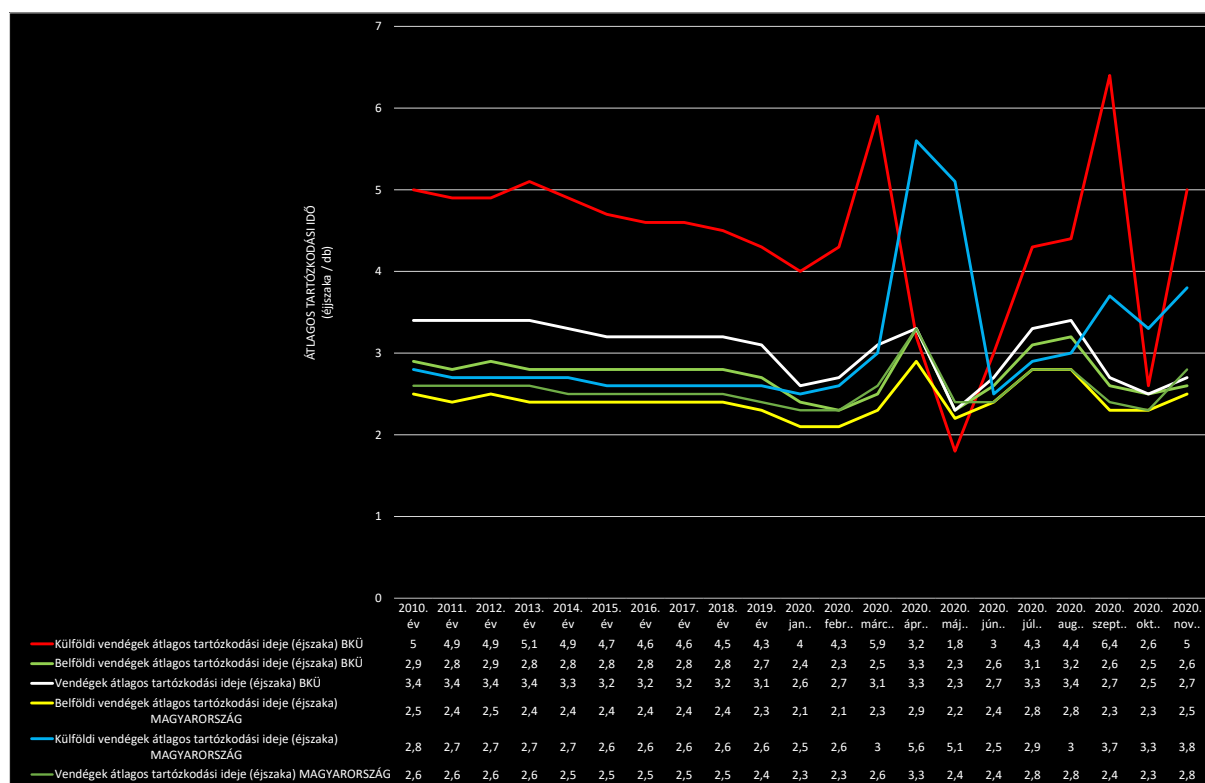
Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

A koronavírus-járvány hatására feltételezhető, hogy a belföldi vendégek javára kimutatható arányeltolódás tovább növekedik az elkövetkező időszakban, legalább a 2019 évi szintű helyreállítása a következő évek turizmus szervezési kihívása, feladata lehet.

Összefüggésben a **külföldi vendégek idegenforgalmi arányának relatív csökkenésével**, az üdülőkörzetben mérhető, külföldi és belföldi turisták tartózkodási idejét is magába foglaló átlagos tartózkodási idő 2010 – 2019 között egy-két apróbb megtorpanástól eltekintve fokozatosan, évről évre csökkent. A 2019-es évben is, mind **a belföldiek, mind pedig a külföldiek esetében a tartózkodási idő csökkenését regisztrálhattuk** az előző évhez képest.

Az átlagos tartózkodási idő 3,1 éjszakára csökkent, ezen belül a **külföldi vendégek** átlagosan **4,3** éjszakát, a **belföldi vendégek** átlagosan **2,7** éjszakát töltöttek a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben. Ugyanakkor az országos és térségi szinten adekvátan viszonyítható kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött átlagos tartózkodási idő hosszabb időtávban Magyarország teljes értékével összehasonlítva továbbra is a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területe számára volt kedvezőbb. Különösen a külföldiek esetében figyelhető ez meg: a **külföldi vendégek átlagos tartózkodási ideje országosan 2,6 nap, míg a Balatonnál 4,3** – tehát igen jelentős területi különbségek voltak azonosíthatók ebben a tekintetben.

18. sz. ábra. Külföldi és belföldi vendégek átlagos tartózkodási ideje a BKÜ-ben és Magyarországon (2010-2019 között és 2020 során, havi szinten)

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

A 2020 évi koronavírus-járvány ezeket a standard területi különbségeket átalakította, a kevesebb vendég a külföldiek esetében nagyon hektikussá változtatta a tartózkodási időt. A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén márciusban és szeptemberben is 6 éjszaka körüli, vagy annál magasabb értékre ugrott a külföldiek átlagos tartózkodási ideje, ami májusban 1,8, októberben 2,6-os értékre sülyedt. Ugyanakkor országosan áprilisban és májusban volt 5 vendégéjszaka körüli átlagérték, júniusban pedig mindössze 2,5, majd onnan hónapról hónapra kapaszkodott novemberig 3,8-ra. Teljesen más ívet alkot, mint a Balatonnál.

A belföldi vendégek tartózkodási ideje sokkal kiegyensúlyozottabb, országosan és a Balaton térségében is követi azokat az íveket, amelyeket a vendégforgalmi korlátozások

alakítottak, de nem szökken nagyot akkor sem, amikor a korlátozások feloldásra kerültek.

Az **időszakos, szezonális turizmus-intenzitás** változástrendjei kapcsán közismert tény, ahogy a magyarországi turizmust általában, úgy a Balaton üdülőtértségének vendégforgalmi jellemzőit is **szezonális** jellemzi. A Balaton térségében ez a paraméter az országosnál is markánsabb volt, a koronavírus-járványt közvetlenül megelőzően, **2019-ben** a kereskedelmi vendégéjszakák 22 %-a júliusban, 22,5 %-a augusztusban, vagyis összességében a kereskedelmi vendégéjszakák 44,5 %-a július és augusztus hónapokban regisztrálódott, ugyanakkor országosan ez az arány együtt 28,9 % volt.

A 2020 évi koronavírus járvány még nagyobb szakadékot alkotott ezen a téren az országos és a Balaton térségi adatok között.

2020 év januárja és novembere között a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén regisztrált összes kereskedelmi vendégéjszaka 60,4 %-a július és augusztus hónapokban került a regiszterekbe, míg az országos arány ugyanezen időszak alatt a nevesített két hónapban együtt 43,4 % volt.

2019 év jellemzői alapján a külföldi vendégek száma januártól júniusig gyorsuló ütemben növekvő, a meredek emelkedést produkáló nyári főszezont követően élesen csökken, majd az év végéig tovább mérséklődik. A belföldi vendégek számának eloszlása hasonló ívet követ, de a vendégszám emelkedése már április és június között meredek ívet vesz, a nyári főszezont követően augusztus és szeptember között exponenciális ívben csökken, majd az év utolsó hónapjáig kis mértékben fokozatosan mérséklődik, azonban decemberben kismértékben újfent növekszik, feltehetőleg a karácsonyi ünnepekörhöz, illetve a Szilveszter napjához köthető utazások miatt.

Ezeket a változástrendeket a járványügyi korlátozások 2020-ban felülírták, ezzel együtt a turizmus helyzetének stabilizálódásával várhatóan visszatérnek majd a korábbi, megszokott szezonális ingadozáshatások.

Üdülőkörzeti szinten a **szobakapacitás kihasználtsága** 2010 és 2011 között mérséklődött, ezt követően azonban 2019-ig folyamatosan növekedett, a szobakapacitás-kihasználtság a 2010 évi 40,3 %-ról 2019-re 48,6 %-ra erősödött. Ugyanakkor a **férőhelykapacitás-kihasználtság**ban is jelentős növekedés figyelhető meg, a 2010 évi 27,7 %-os kapacitás-kihasználtság 2019-ben már 32,9 %. A folyamatváltozás trendje országosan is hasonló, mind a szoba, mind a férőhely kapacitások kihasználtságában növekedés mutatkozik azzal a különbséggel, hogy a növekedés meredeksége nagyobb, és alacsonyabb bázisontról rugaszkodott el. A szobakapacitások kihasználtsága országosan a 2010 évi 37,6 %-ról 2019-re 51,4 %-ra, a férőhelykapacitásoké ugyanezen idő alatt 25,3 %-ról 33,2 %-ra módosult.

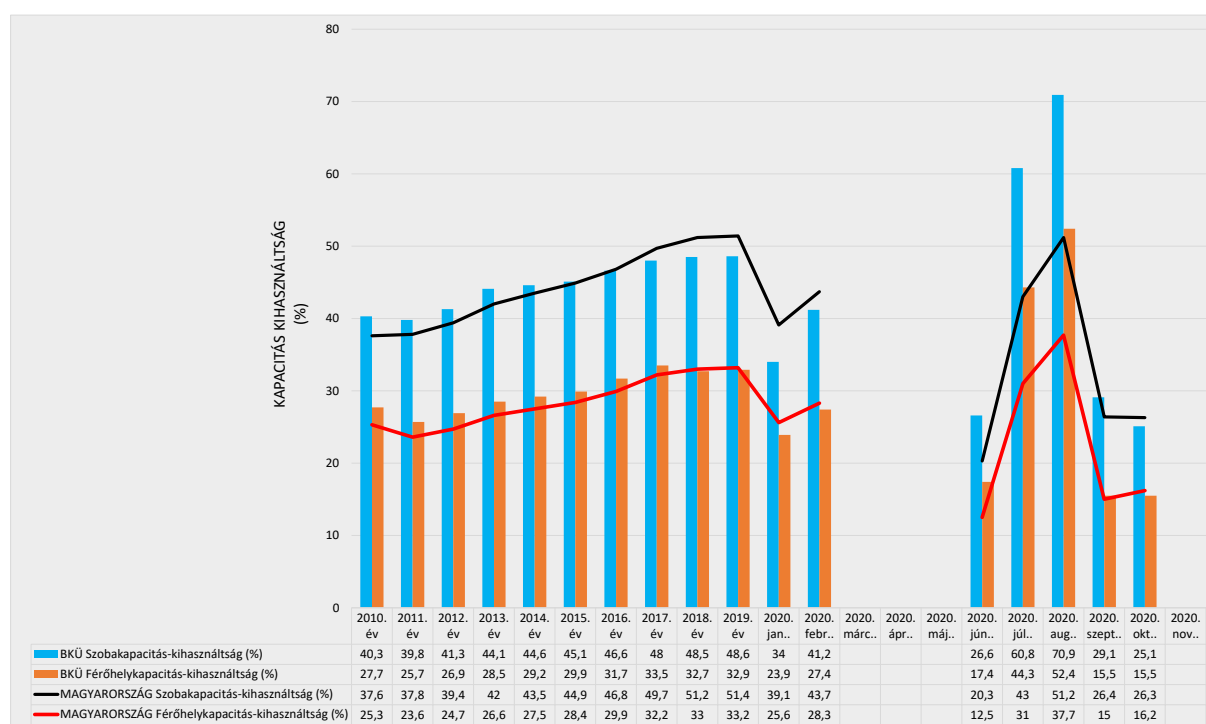
Mivel a 2020 évi adatok nem állnak még rendelkezésre ebben az esetben is havi szintű monitorozás lehetséges. A havi megoszlás szerint az év első két hónapjában az országos

kapacitás-kihasználtság értékek magasabbak, ami várható eredmény abban a tekintetben, hogy az év első hónapjai idegenforgalmi minimum időszaknak számítanak a Balaton térségében.

A koronavírus-járvány hatásai miatt érvénybe lépett vendégforgalmi korlátozások tavasszal nem tették lehetővé kapacitásértékek kiszámolását, ez azonban a koronavírus-járvány első hullámát követően a második kezdetéig mégis megvalósult.

A szobakapacitás kihasználtság a Balaton térségében egészen extrém meredekségben ugrott a kezdeti, júniusi minimál értékekről július-augusztusra 61-71 %-os szintekre, ugyanekkor a férőhely-kapacitás kihasználtság 44 % és 53 % között alakult, ezzel messze magasan az országos szint felett teljesített, ez gyakorlatilag igazolja azokat a sajtóhipotéziseket, melyek szerint 2020 nyarán 'megtelt a Balaton'. A szoba-, és a férőhely-kapacitás kihasználtsága szeptember-október hónapokban radikálisan csökkent, eloszlás alakzati értelemben az országos jellemzők szerinti görbe ívét vette fel.

19. sz. ábra. A kereskedelmi szálláshelyek kapacitás kihasználtsága a BKÜ-ben és Magyarországon (2010-2019 között és 2020 során, havi szinten)

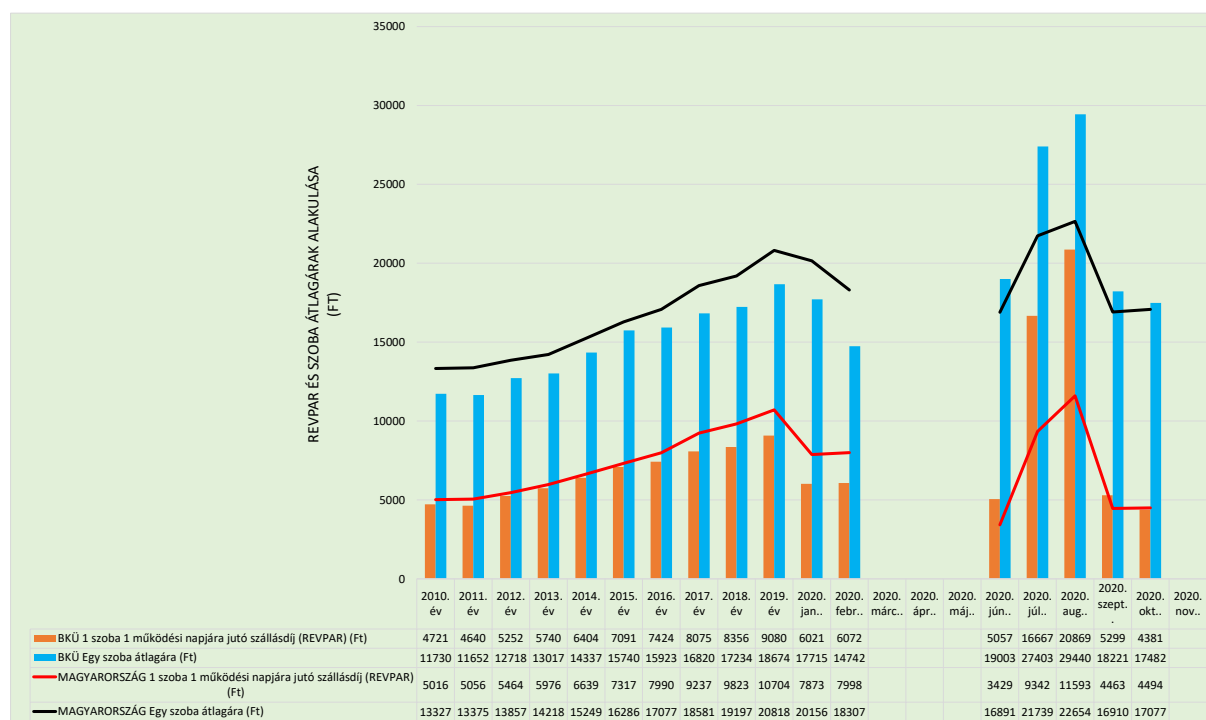

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

A kereskedelmi szálláshelyeken mért egyedi **jövedelmezőségi mutató, a REVPAR** (Revenue Per Available Room), azaz az egy szoba egy működési napjára jutó szállásdíj Ft-ban kifejezett értéke **2011-től 2019-ig országosan és BKÜ szinten is ütemesen növekedik**, az üdülőkörzetben 2019-ben a 2011-es adathoz képest 96%-os, országosan mintegy 112 %-os növekedés regisztrálható. A BKÜ REVPAR értéke 2019-ben **9080 Ft, országosan 10704 Ft** volt.

A 2010-es években a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben **egy szoba átlagára** 11700 Ft körüli értékről 18674 Ft-ra, országosan 13300 Ft körüli szintről 20818 Ft-ra módosult, a Balaton körül 2010-hez képest 2019-re 59 %-kal, országosan 56 %-kal lett magasabb az átlagár.

20. sz. ábra. Szálláshelyek jövedelmezősége (REVPAR és szoba átlagárak alakulása) a BKÜ-ben és Magyarországon (2010-2019 között és 2020 során, havi szinten)

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

Tanulságos eredmény, hogy a 2020 évi koronavírus-járvány a kereskedelmi szálláshelyek árának drasztikus emelkedésével jártak.

Az áremelkedés közelgését 2020 első hónapjaiban még egyáltalán nem lehetett látni, ez a **turizmusszektor tavaszi leállását követően realizálódott**. A **REVPAR szintje 2020. júniusban 5057 Ft volt a BKÜ-ben, júliusban már 16667 Ft, augusztusban 20869 Ft, júniushoz képest megnégyszereződött, de a 2019 évi szinthez képest is több mint a duplája**. Volumenében kisebb, de irányában hasonló szerkezeti változás ment végbe országosan is, júniusban még csak 3429 Ft volt egy szoba egy működési napjára jutó szállásdíj, ez júliusban több mint 9300 Ft, augusztusban 11600 Ft közelébe érkezett, vagyis **az üdülőkörzeti árdrágulás egészen extrém mértékben kirívó volt**. **A Balaton megtelt, és a vendégek 'megfizették' az árát.**

Egy szoba átlagára a BKÜ-ben 2020 júniusában több mint 19 ezer Ft volt, júliusban 27403 Ft, augusztusban 29440 Ft, de még szeptember és október hónapokban is 17000-18500 Ft közötti szinten alakult. Ugyanakkor az országos átlagárak is nagymértékben növekedtek, 2020 júniusában 16900 Ft körüli szintről augusztusra 22650 Ft körüli szintre érkezett, és szeptember október hónapokban is 17 ezer Ft körüli szinten maradt, de az éves adatokra egyelőre még

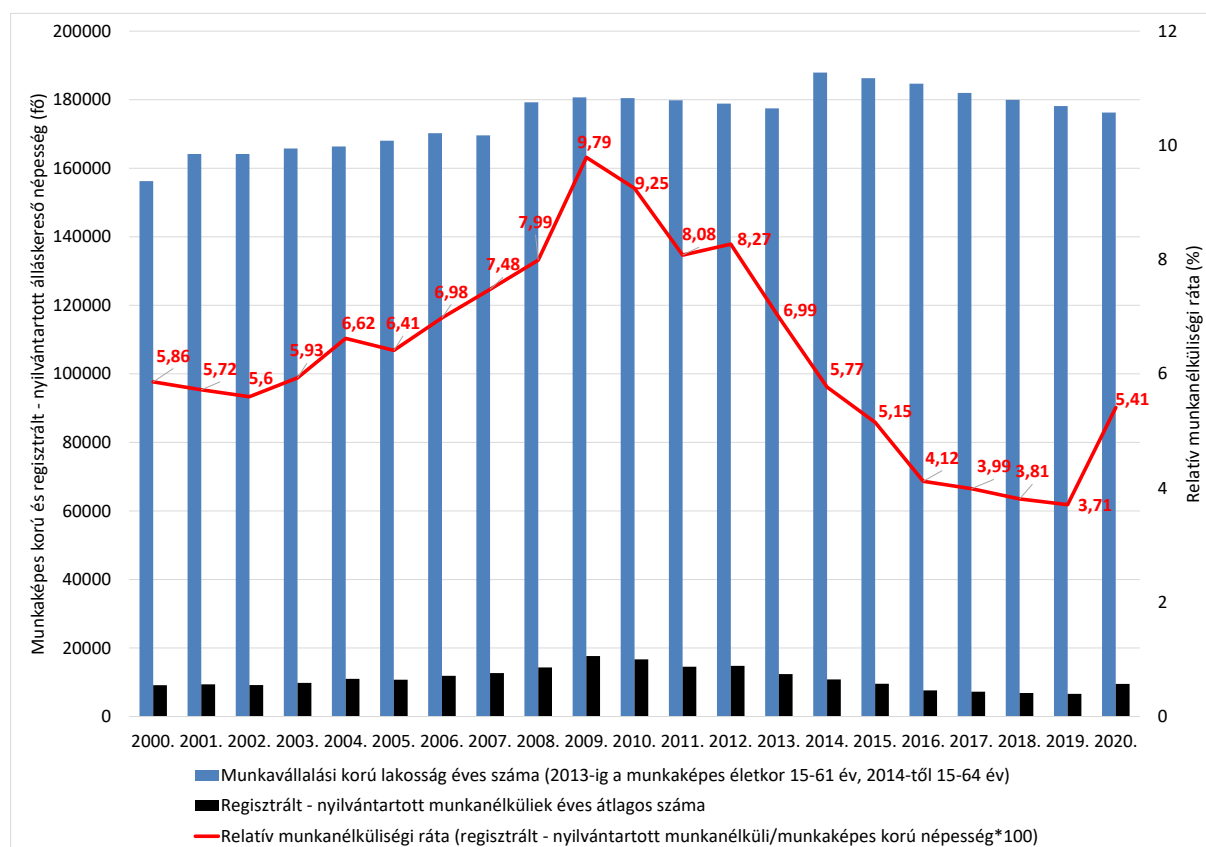
várnunk kell. **Tekintettel a 2020 a világszerte kibontakozó koronavírus-járvány következményei által generált komplex válsághelyzetre, a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén továbbra is kiemelt fontosságú a turizmusgazdaság helyzetének részletes nyomon követése.**

Foglalkoztatás, munkanélküliség

A BKÜ foglalkoztatottsági helyzetképe alapvetően a munkanélküliség eltérő mértékű **ciklikus ingadozásainak** függvényében változó. A munkanélküliség és a foglalkoztatottság egymással szorosan összefüggő szakaszos ingadozását nem véletlen mértékben a turizmusgazdaság térségi működése váltja ki, vagyis **az idegenforgalom** szempontjából **hangsúlyos és kevésbé hangsúlyos szezonok** periodikus váltakozásai **aktíválják** olyan időszakban, amikor **nem érvényesülnek egy globális egészségügyi katasztrófa gazdaságra gyakorolt hatáselemei**. A 2020-as évben ez utóbbi hatás érvényesülésével kell számolnunk, ami alapvetően átírta a korábbi trendek jelenségeit, **kikényszerítő módon megváltoztatta a munkanélküliség és foglalkoztatottság térségi arculatát**.

A regisztrált munkanélküliek éves átlagos száma az üdülőkörzetben 2009-ig évről évre emelkedett, 2009-től egy 2012-es törésévet leszámítva fokozatosan csökkent a 2020 évben kibontakozó koronavírus-járványig.

21. sz. ábra. A munkavállalási korú lakosság éves száma, a regisztrált munkanélküliek száma, valamint a munkanélküliségi ráta éves átlagértéke a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000 – 2020)

Forrás: TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

Összességében a BKÜ területén 2010-2019 között éves szinten 9,25%-ról 3,71 %-ra csökkent a 15-64 éves korcsoportra vetített munkanélküliségi ráta, ez 5,54 százalékpontos csökkenés. Ugyanakkor Magyarországon még az üdülőkörzetinél nagyobb mértékben, 11,3 %-ról 3,5 %-ra mérséklődött a munkanélküliség, ami csaknem 8 százalékpontos csökkenés.⁸ 2019 év végén az országos és a BKÜ munkanélküliségi ráta értéke sokkal alacsonyabb volt az euró-övezeti (7,5 %), akár az Európai Unió 28 tagországanak közös munkanélküliségi rátájánál (6,8 %), mindössze négy uniós tagország munkanélküliségi ráta értéke volt ennél is alacsonyabb.⁹

A munkanélküliségi ráta csökkenése másik oldalról a foglalkoztatottsági index növekedésével jár. A foglalkoztatottak száma 2010 és 2019 között Magyarországon 3,7 milliőről 4,5 millióra növekedett, a 15-64 év közöttiek foglalkoztatottsági rátája 70 % fölé emelkedett, amire több évtizedes időtávban nem volt példa Magyarországon.¹⁰ A foglalkoztatottak mintegy 98 %-a sorolható a 15-64 éves korcsoportba, ez a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén élő állandó lakosságból a munkavállalási korú, 15-64 éves népességet alapul véve arányosan mintegy 175 ezer embert jelent.

A munkaerőpiacon évtizedes távlatban kialakult nemzetgazdasági, családgazdasági, akár egyéni szempontok alapján kialakult kedvező folyamatokat szakította meg a 2020 évi koronavírus-járvány, amely a foglalkoztatás mértékének csökkenését és a munkanélküliség újlágos emelkedését eredményezte.

A járványhelyzetre válaszul a kormányzat **rendkívüli jogrendet léptetett érvénybe és gazdaságvédelmi akciótervet** készített a kialakult helyzet kezelésére, jelentős pénzügyi átcsoportosításokat hajtva végre a költségvetésben. Többek között rugalmasabbá tette a munkavállalási szabályokat, támogatta az otthonról végezhető munkatevékenységeket, meghosszabbították a rövid lejáratú vállalkozási hitelek törlesztési idejét, felfüggesztették a magánszemélyek és vállalkozások hiteltőke és kamatfizetési kötelezettségeit, a kialakult válság kapcsán leginkább érintett nemzetgazdasági ágazatokban, mint a **szálláshely-forgalmazás és vendéglátás, szórakoztatóipar, rendezvényszervezés, sport, kulturális szolgáltatások és a személyszállítás** területén üzemelő munkáltatóknak nem kell járulékokat fizetniük a munkavállalók után. Ezzel párhuzamosan a rendkívüli jogrend intézkedései kijárási korlátozások és az oktatás digitális átállása mellett **nagymértékben érintették a munkavállalók munkavégzési lehetőségeit és ezek feltételeit is.** Ugyan a vendéglátás és a kereskedelmi élelmiszerellátás területén az online rendelések és kiszállítás biztosítsa csökkenthette a kitétség mértékét, számos, a lakosság élelmiszer, vagy gyógyszerellátásával össze nem függő gyár és üzem felfüggesztette, vagy minimalizálta a működését, emiatt a munkavállalók jelentős része - például akik otthonról nem tudták ellátni munkájukat - szabadságolásra került, vagy a munkáltató pénzügyi kényszerűségből csoportos leépítés formájában megszüntette a munkaszerződésüket.

⁸ Forrás: 2.3.2. Munkanélküliség (2004–2019) https://www.ksh.hu/thm/2/ind2_3_2.html

⁹ Forrás: Eurostat. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/lfs/data/database>

Csehország: 2,2 %, Németország: 3,1 %, Lengyelország: 3,2 %, Málta: 3,4 %.

¹⁰ Bővebben: <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/fog/fog1912.html>

Ahogy országosan, úgy a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben is súlyos munkaerő-piaci anomáliák bontakoztak ki 2020 során két hullámban is a szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás területén, ami a BKÜ-ben húzóágazat.

A szálláshely foglalások lemondásával, a határok ideiglenes lezárásával és a belföldi kijárási korlátozások érvénybe lépésével gyakorlatilag megbénult az idegenforgalom, ami **a térségben a foglalkoztatás és munkanélküliségi ciklikus ingadozásai miatt különösen negatívan hat,** mivel az idegenforgalmi foglalkoztatás jellemzően nem egész éves, hanem szezonális. Ugyan a szezonális hatások csökkentése terén az elmúlt években sikerült eredményt elérni a Balatonnál a szálláshelyfejlesztések, és a turisztikai attrakciófejlesztések révén, de az egész éves turisztikai foglalkoztatás továbbra is csak távlati cél. Ebből következően azok, akik utoljára 2019 őszén voltak aktívak a munkaerőpiacon, 2020 tavaszán a kialakult járványhelyzet miatt nem térhettek oda vissza, ezzel **generatív együttthatásként érzékeny szociális, alapvető megélhetési problémákat** idézve elő. A nyár folyamán ideiglenesen feloldott korlátozó intézkedések hatására **megélénkült a Balaton térségi munkaerőpiac,** amely 2019-re már igen jelentős **munkaerő, képzett munkaerő, létszám és kapacitás gondokkal küzdött.**¹¹ Ezek a problémák 2020-ban a koronavírus-járvány okozta anomáliákkal csak hatványozódtak, mivel ebben az évben a járványügyi intézkedések hatására a vendégforgalom tavaszi, őszi és téli élénkülése elmaradt, és a turizmusszektor leállása kikényszerített munkaerő-passzívitást hozott létre, miközben a nyári időszak során létszámában lényegében ugyanez a munkaerő fokozott terhelésnek volt kitéve. A terhelés mértékét a szezonális és a 60 munkaóra alatt foglalkoztatottak, illetve **az atipikus foglalkoztatási megoldások**¹² résztvevői enyhíthették.

2020 év során évtizedes tendenciát megtörve a regisztrált munkanélküliség jelentős emelkedése következett be, a 2019 évi 3,71 %-ról éves átlagban 5,41 %-os rátaérték alakult ki, ez a 2014-2015 közötti szintnek felel meg, de akkor ez csökkenő trendben, most pedig emelkedés után volt tapasztalható.

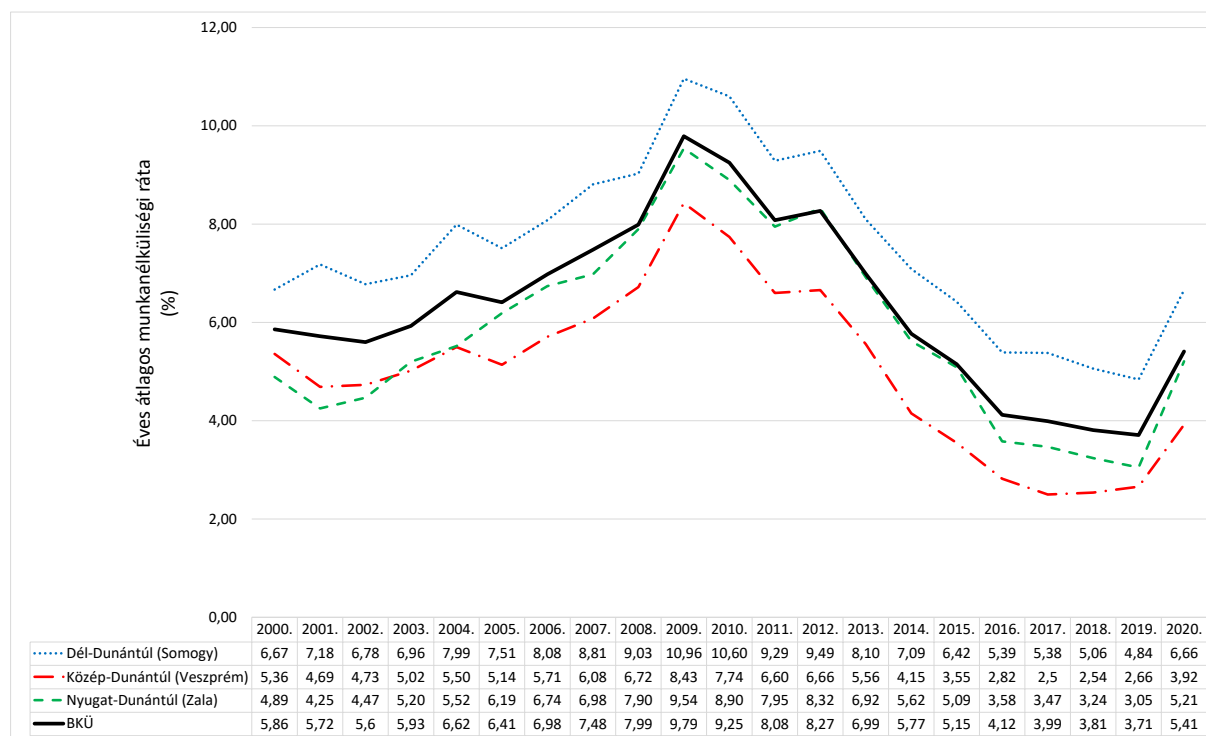
Az éves átlagos munkanélküliség **üdülőkörzeti alrégiós** felbontásában a **legalacsonyabb rátaértékek** rendre a térség **Veszprém, a legmagasabbak a Somogy megyei** területen mérhetők. Az üdülőkörzet **Zala megyei** területrészenek munkanélküliségi rátaindexe jellemzően **szorosan követi** az BKÜ egészében tapasztalható jellemzőket, az utóbbi fél évtizedben ezeknél **kicsivel kedvezőbb.** Lényeges tapasztalat, hogy az alrégiós **területi különbségek a munkanélküliség jelentős emelkedése, majd radikális csökkenése ellenére is megmaradtak,** sőt, a **2020 évben kibontakozott koronavírus-járvány által okozott hatásokhoz is igazodva, az újabb munkanélküliség növekedés szerkezeti íve is azonos a korábbiakkal.**

¹¹ Bővebben: Továbbra is súlyos gond a munkaerőhiány a Balatonnál. <https://www.hirbalaton.hu/tovabbra-is-sulyos-gond-a-munkaerohiany-a-balatonnal/>. 2019. augusztus 17. Továbbá: Hátráltatja a turizmust a munkaerőhiány. <http://turizmusonline.hu/belfold/cikk/hatraltatja-a-turizmust-a-munkaerohiany-2019>. május 23. Munkaerőhelyzet a szállodaiparban - gondok és megoldások. <https://turizmus.com/szallashely-vendeglatas/munkaerohelyzet-a-szallodaiparban-gondok-es-megoldasok-1161840>. 2019. január 23.

¹² Ilyen például a részmunkaidős foglalkoztatás, a behívásos alapú munkavégzés, munkakörmegosztás (job-rotation), bedolgozói munkaviszony, egyszerűsített és alkalmi foglalkoztatás, munkaerő kölcsönzés, több munkáltató által létesített munkaviszony, nyugdíjas, vagy a diákmunka.

2020-ban éves szinten a BKÜ 5,41 %-os rátájához képest a somogyi index 6,66 %, a Veszprém megyei 3,92 %, a zalai 5,21 %-os értéken zárt.

22. sz. ábra. Éves átlagos munkanélküliségi ráta (%) a BKÜ-ben és a BKÜ alrégióiban (2000-2020)

Forrás: TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

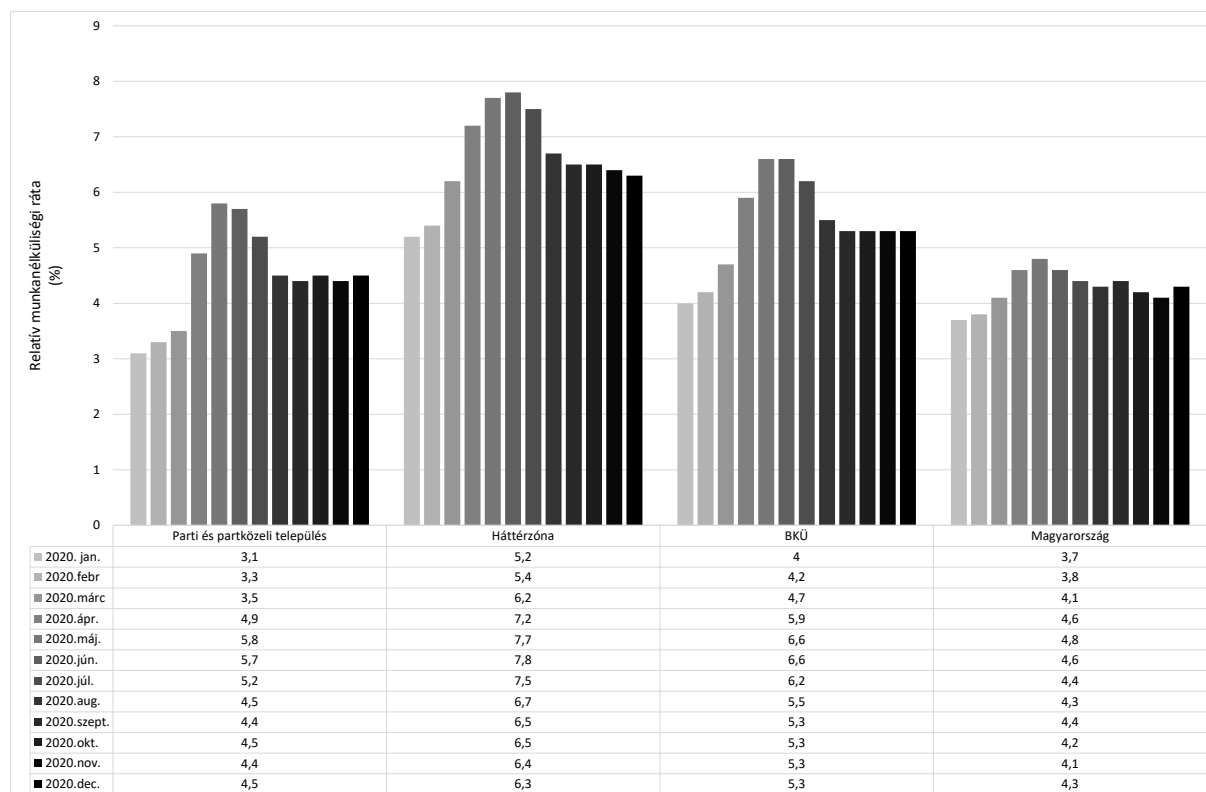
A 2020 munkanélküliségi jelenségek alakulását kiemelt fontossága miatt havi szinten is monitoroztuk.

A 15-64 éves korcsoportra megállapított országos munkanélküliségi ráta januártól májusig, 3,7 %-ról 4,8 %-ra emelkedett, ezt követően az év végéig szeptember és december hónapok kivételével monoton csökkent, az 5 % közeli rátaérték 4 % közelébe süllyedt.¹³

Az üdülőkörzeti rátaindex a januári 4 %-os szintről fél éven át, egészen a nyárig emelkedett és 6,6 %-os szinten tetőzött, nyár végén 5,3 % körüli értékre csökkent, és maradt az év végéig. A munkanélküliség alapvetően a térség **háttérzóna területrészét** érinti súlyosabb mértékben, ahol eleve magasabb volt a munkanélküliség, mint a parti sávban, és ez a koronavírus-járvány hatásai alatt sem szanálódott, csak súlyosabbá vált. A háttérzóna területének munkanélkülisége 2020 kora nyarán tetőzött 7,8 %-kal, onnan kezdve az év végéig 6,3 %-ra csökkent. A **Balaton parti terület**sáv munkaképes korú lakosságának munkanélkülisége a januári 3,1 %-ról májusra 5,8 %-ra emelkedett, ilyen szintű kedvezőtlen értékre **a 2000-es évek közepe óta** nem volt példa.

¹³ Bővebben: <https://www.ksh.hu/munkanelkuliseg> ; <https://www.ksh.hu/heti-monitor/munkaeropiac.html>

23. sz. ábra. Munkanélküliségi ráta alakulása Magyarországon, a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben és az üdülőkörzet területi főcsoportbontásai szerint 2020 során, havi szinten

Forrás: TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

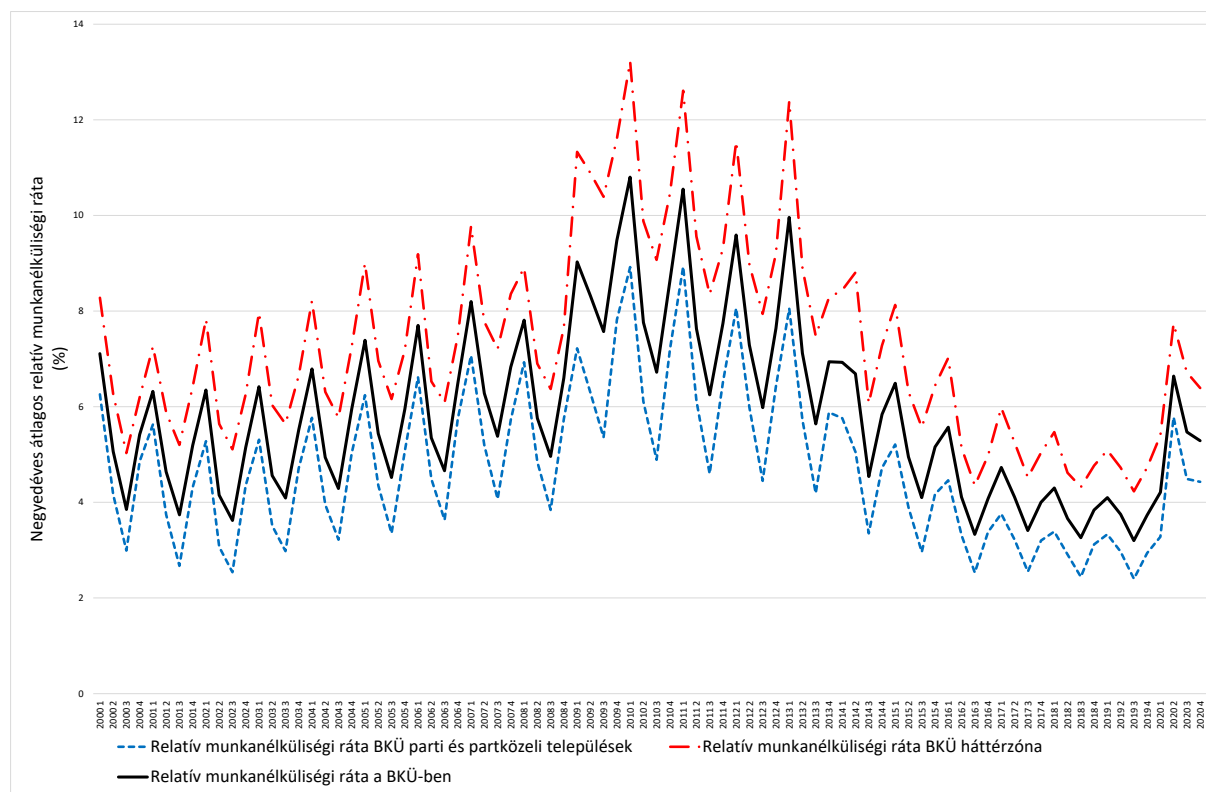
Nyárral a munkanélküliek számának növekedése leállt, ősztől több mint egy százalékpontos mérséklődés tapasztalható a kora nyári időszakhoz képest, de 4,5 %-os értékről lényegesen nem tudott elszakadni, aminek egyik oka a **koronavírus-járvány őszi-téli második hulláma**, ami **nem engedte a turizmusszektor további öngyógyulási folyamatát kiteljesedni.**

Két évtizedes időtáv alapján megalapozottan kijelenthetjük, a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet parti és partközeli vetületében alacsonyabb a munkanélküliség, mint a háttérzóna metszetében akkor is, ha hosszú időtrendsben romló, és akkor is, ha hosszú időtrendsben javuló tendencia mutatkozik, és még akkor is, ha pandémikus hatások kényszerítene rá a munkaerőpiac korábbi mozgásaival teljesen ellentétes jelenségeket.

A munkanélküliségi ráta negyedéves, szezonális-periodikus változása hosszú időtrendsben azonos, akkor is ha, emelkedő és akkor is ha, csökkenő a trendmozgás, télen a legmagasabb, tavasszal csökkenő, nyáron a legalacsonyabb, és ősszel újra növekvő. Ez a szezonális periodicitás állandó kísérőjelensége a parti és partközeli terület rész munkanélküliségi adatainak kedvezősége az üdülőkörzet háttérzóna területéhez képest.

2019 első negyedévében, tehát a téli időszakban az üdülőkörzet munkanélküliségi indexe 4,1 % volt, 2020 első negyedévében 4,21 %, a parti és partközeli indexértékek összehasonlítása még kedvezőbb, míg 2019-ben 3,33 %, 2020-ban 3,28 % az index. A térségi növekedés a háttérzónából eredt, ahol a 2019-es 5,09 %-os index 2020-ra 5,4 %-ra emelkedett.

24. sz. ábra. A munkanélküliségi ráta (%) negyedéves változása a BKÜ területén (2000 első negyedévéől – 2020 utolsó negyedévig)

Forrás: TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

A második negyedéves értékek drasztikus növekedést mutatnak egy olyan időszakban, amikor megszokott menetrend szerint a munkanélküliség csökkenése lett volna várható.

A 2019 második negyedévi 3,75 %-os index 2020 második negyedévében 4,21 %, a háttérzónában a 2019 évi 4,73 % 2020-ban 7,74 %-ra, a parti és partközeli viszonylatban a 2019-es 2,97 %-hoz képest 5,78 %-ra növekedett.

Ez a koronavírus-járvány térséget ért első hullámának munkaerő-piacra gyakorolt közvetlen hatása.

A 2019 évi harmadik negyedév munkanélküliségi rátája 3,2 % az üdülőkörzetben, ez 2020 azonos időszakában 5,47 %-ra módosult. Ebben az esetben is a háttérzóna szenvedte el a nagyobb veszteséget, a 2019-es 4,23 %-os relatív mutató 6,72 % 2020-ban. De a parti és partközeli viszonylat is mindeddig példátlan helyzetromlásának tényét igazolja az, hogy a 2019-es 2,4 %-os index 2020 azonos időszakában 4,49 %, csaknem a duplája.

Mindannak ellenére romlottak tehát az üdülőkörzet munkanélküliségi értékei 2019-hez képest 2020-ban, hogy 2020 nyarán a koronavírus járvány első és második hulláma közötti kegyelmi időszakot kihasználva a Balaton térsége jelentős mértékben profitált a vendégforgalom megélénküléséből.

A negyedik negyedéves adatokat összehasonlítva a romlástendencia továbbra is fennáll, a 2019 évi 3,73 %-os index 2020 negyedik negyedévében 5,29 %-on állt. A térség háttérzóna területén a 2019 évi 4,73 % 2020-ban 6,39 %, a parti és partközeli viszonylatban a 2019 évi 2,94 % 2020-ra 4,43 %-ra módosult.

Fontos kiemelnünk, hogy a koronavírus-járvány második hullámának ideje alatt nem léptek érvénybe olyan súlyos munkaerő-piaci akadályok, mint az első időszakban, leszámítva a turizmusgazdaság képleteit, a szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás területét, amely az üdülőkörzet gazdaságának jelentős részét alkotja, és a kedvezőtlen változások motorjának bizonyulhatott.

Ami egy pandémia hiányában biztos előny, az annak beteljesülésével nagymértékű hátránynak bizonyul.

A **pályakezdő munkanélküliségi** 2020 évi adatai üdülőkörzeti szinten 2021. február elején még nem érhetők el, ennek alakulásáról egy későbbi monitoring jelentésben tudunk majd beszámolni. A pályakezdő munkanélküliség kapcsán elmondható, évtizedes viszonylat alapján 2005 és 2008 között lassú ütemben növekvő pályát írt le, 2009-ben közel 3 %-os értéken állt, majd 2010-ben mérséklődő értéket láttunk. A ráta 2011-ben ismét növekedésnek indult, és 2012 során 4 %-os szint közelébe ért, ami a vizsgált másfél évtizedes periódus legkedvezőtlenebb adata a térségben. A pályakezdők munkanélkülisége alapvetően az üdülőkörzet Balaton parttól távolabbi településein magas, a parti és partközeli településeken lényegesen alacsonyabb a teljes időszakban. Ezen időszak foglalkoztatás-bővülési visszaesése ugyanakkor nem csak pályakezdők körében mutatható ki, hanem a teljes munkaerő kínálat horizontján összességében is. 2013-tól 2019-ig azonban a térség egészét tekintve egy-egy kisebb megtorpanást leszámítva csökkent a pályakezdő munkanélküliek aránya.

A pályakezdő munkanélküliségi ráta értéke a koronavírus-járványt megelőző utolsó évben, 2019 során 1,27 %-on alakult a Balaton térségében. Mintegy másfél évtizedes időtávban a második legkedvezőbb értéket mutatta.

Teljes foglalkoztatottsági helyzetkép a népszámlálásokhoz kötötten mérhető. **1990-ben** az aktív keresők, foglalkoztatottak éves száma **45,5 %-a** volt a BKÜ térségének össznépszségéhez képest, ez a nagyságrend a **2001-es** népszámlálás időpontjára **37 %-ra** csökkent. A **2011-es** népszámlálás során újabb nagymértékű változás mutatható ki. A teljes foglalkoztatottsági ráta **62,1 %-ra** nőtt a BKÜ-ben.

2010-ben megkezdődött a munkanélküliségi ellátórendszer átalakítása, aminek keretében a segélyezési rendszer működtetése helyett a minél szélesebb körű munkába állítás szándéka került előtérbe. Ennek megfelelően csökkent a munkanélküli ellátás időtartama és összege, viszont radikálisan **növekedett a közfoglalkoztatási programba** bevont személyek száma.

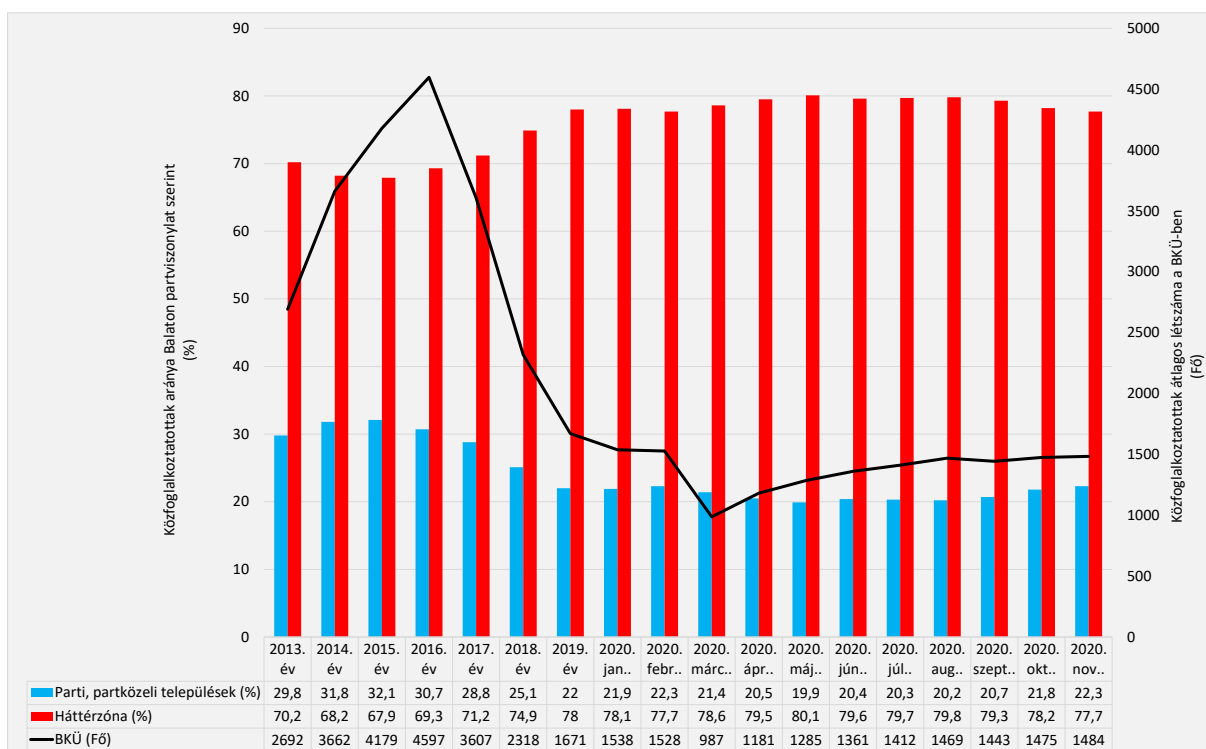
Mindez hatásaiban **jelentősen hozzájárult a munkanélküliségi ráta radikális mérséklődéséhez**, ugyanakkor **a térség foglalkoztatási helyzetének hosszú távú rendezéséhez elengedhetetlen a piaci viszonyok között is stabil, folyamatos megélhetést biztosító, állandó munkahelyek létrehozása**. Ennek következtében adottak a feltételek ahhoz, hogy a **közmunka-program munkaerő-piaci statisztikát torzító hatásait kiküszöböljük**, azok ismeretében vonjunk le a kiemelt üdülőkörzet foglalkoztatási helyzetképeire vonatkozó következtetéseket.

A jelen területi monitoring elemzésben is lehetőség nyílik a térségi közfoglalkoztatási adatok demonstrálására, mivel ezek havi szinten kerülnek közlésre és 2021. február elején már a 2020-as év valamennyi hónapjára kiterjednek.

A hazai foglalkoztatáspolitikai egyik hangsúlyos célja a **közfoglalkoztatásban dolgozók** visszavezetése a **piaci alapokra helyezett munkavállalói** létbe. E szakpolitikai törekvés a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet közfoglalkoztatási adataiban is nyomon követhető. A régió elsődleges területi dichotómiájára jellemző, és azt erősíti, hogy a munkanélküliségtől, munkalehetőségektől és a képzett munkaerő hiányától fokozottabban sújtott **háttértelepüléseken jellemzőbb ez a foglalkoztatási forma**, mint a Balaton parti területsáv településein.

2013-2016 között a közfoglalkoztatottak számának **bővülése** figyelhető meg a teljes üdülőkörzetben. Ez idő alatt átlagosan több mint kétszer annyi munkavállaló dolgozott a közfoglalkoztatásban a háttértelepüléseken, mint a parti és partközeli területsávban. **A 2016-ban rögzíthető csúcsértéket** követően a közfoglalkoztatottak létszáma jelentős csökkenésnek indult. A közfoglalkoztatottak létszáma 2017-ben a BKÜ teljes területét figyelembe véve nagyjából a 2014-es szintre csökkent. **2018 során további nagymértékű, mintegy 36%-os csökkenés tapasztalható a térség egészében, amely folyamat 2019-ben sem állt meg, hiszen a közfoglalkoztatottak létszáma havi átlagok alapján további 28%-kal csökkent a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben.** Ugyan a **2020** egész évi adatok 2021. február elején még nem állnak rendelkezésre, az **első 11 havi adatokat** elemezhetjük. A közfoglalkoztatottak száma **januártól márciusáig tovább csökkent**, ekkor már az ezer főt sem érte el a térségben **ezt követően azonban emelkedni kezdett, és az év végére 1500 fő közelébe érkezett.** **2013-2019 között átlagosan a közfoglalkoztatottak 71 %-a sorolható az üdülőkörzet háttérzóna településeihez, 29 % a parti sávhoz.** A parti sáv részesedése 2016-2019 között, illetve 2020 év elején is csökkent, a háttérzóna részesedése növekedett, **2020 során ez a trend megfordult inkább a parti területsáv részesedési aránya emelkedett meg**, aminek valószínű oka a koronavírus-járvány okozta munkaerő-piaci anomália, illetve annak a munkáltatók részéről jelentkező lehetséges kezelési igénye.

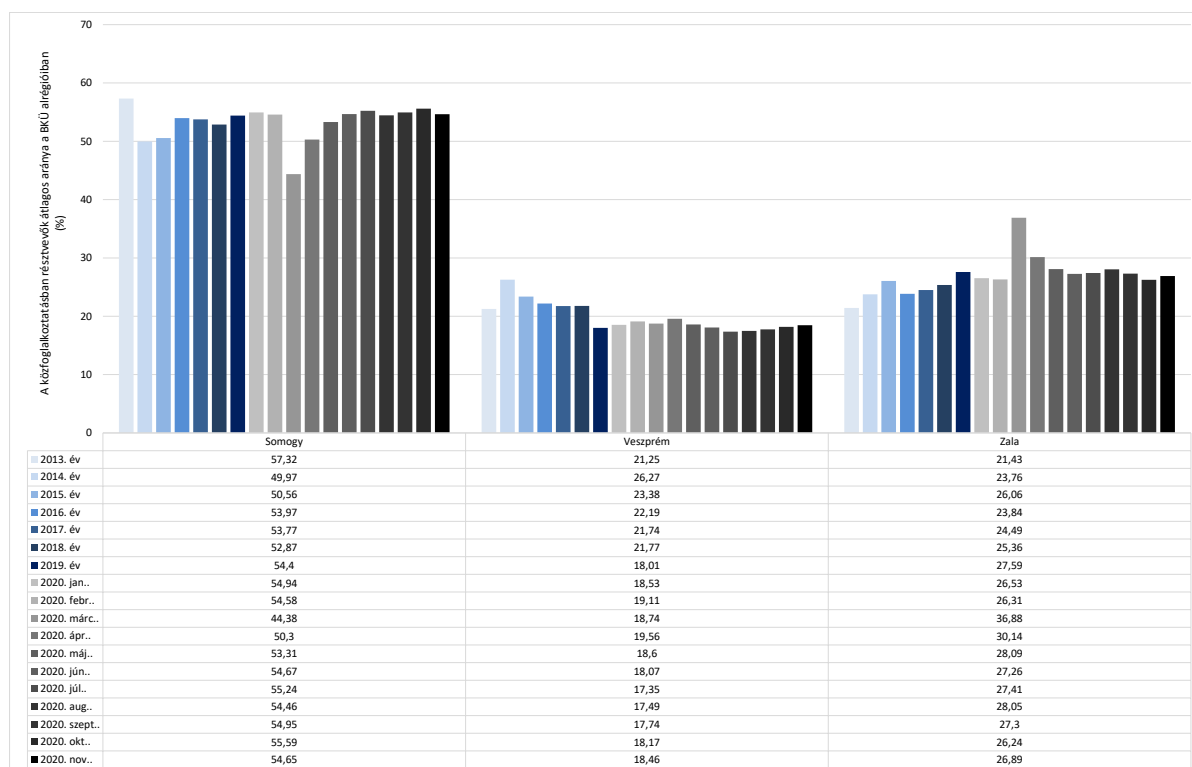
25. sz. ábra. A közfoglalkoztatásban résztvevők átlagos aránya a BKÜ Balaton partviszonylata alapján (2013-2019 között és 2020 során, havi szinten)

Forrás: TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

Az adatok alakulását a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet **alrégiói szerint** is megvizsgáltuk.

26. sz. ábra. A közfoglalkoztatásban résztvevők átlagos aránya a BKÜ alrégióiban (%) (2013-2019 között és 2020 során, havi szinten)

Forrás: TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

Alrégiós felbontásban a parti és háttérzóna területek közötti különbségeknél árnyaltabb kép rajzolódik ki.

2013 és 2019 között a közfoglalkoztatottak legalább fele, a vizsgált időszak alatt átlagosan mintegy 53 %-a **az üdülőkörzet somogyi településeiről** került ki, a Zala megyei területrészesedése átlagosan 25 %, a Veszprém megyei a legalacsonyabb, közel 22 %. Éves felbontás szerint a Veszprém megyei részesedéсарány jellemzően csökken, a Somogyi és a Zalai emelkedett annak ellenére, hogy a közfoglalkoztatottak gyakorisága csökkent.

2020 januárja és márciusa között a közfoglalkoztatottak száma az üdülőkörzet mindhárom alrégiójában csökkent, a csökkenés Somogyban volt a legdrasztikusabb, ahol gyakorlatilag megfeleződött a létszám, és Zalában volt a legkisebb változás, ami a csökkenő trendmozgás ellenére növekménynek látszik a grafikonon. 2020 áprilisától már megfigyelhető a közfoglalkoztatottak számának növekedése mindhárom alrégióban, 2020 novemberére lényegében visszaálltak a 2020 év eleji közfoglalkoztatott munkaerő-létszám szintek, ezzel pedig az éves aránykülönbség szintek is stabilizálódtak, a közfoglalkoztatottak 2020. január-novemberi létszáma alapján átlagosan mintegy 53,4 % Somogy, 28,3 % Zala és 18,3 % a Veszprém megyeiek aránya.

Összefoglalás

A jelen, 2020 évi előzetes monitoring beszámoló öt, kiemelt fontosságú monitoring terület legfrissebb adatai alapján készült. Jelesül az uniós fejlesztési források kihelyezése és a pályázati eredményesség, a 1861/2016 sz. Kormányhatározatban foglalt fejlesztés stratégiai célok megvalósulási folyamata, a demográfiai jellemzők, a turizmus és vendégforgalom, valamint a foglalkoztatás, munkanélküliség témakörére terjed ki. A jelentés elkészítésében a vendégforgalom és a munkaerő-piac területén külön prioritásként szerepelnek a 2020 évben kibontakozó koronavírus-járvány által okozott halmazati hatások. Valamennyi indikátorra vonatkozó teljes körű monitoring jelentést a friss adatok teljes körű rendelkezésre állását követően 2021 májusában tudunk benyújtani.

A fejlesztési források kihelyezési gyakorlata, a pályázati eredményesség vonatkozásában rendelkezésre álló legfrissebb adatok leválogatási dátuma 2021. január 20, az ebben foglalt információk alapján a 2014-2020 közötti uniós fejlesztési időszak pályázati aktivitása töretlen, a támogatások megállapítása és forráskihelyezése továbbra is intenzíven zajlik.

A fejlesztéspolitikai adatbázisban történt 2014. novemberi első adatbevitel óta eltelt több mint 6 év ideje alatt 2021 januárjáig összesen 76349 db adatrögzítés történt, ebből az üdülőkörzet területén megvalósítani tervezett projektek száma 2924 db, a BKÜ-ben tervezett projektek országos részesedési aránya átlagosan 4 % körüli. A tervezett projektek száma országosan 2020 márciusához képest közel tízezerrel, az üdülőkörzetben 332 db pályázattal emelkedett. A növekmény mintegy 90 %-a mind országosan mind az üdülőkörzetben március és október között került regisztrálásra, 2020 októbere és 2021 januárja között csekély a növekedés, országosan 773 db, a Balaton térségében 39 db.

A forrásigények országosan 12830,7 Mrd Ft-ot tesznek ki, az igénylések több mint háromnegyede, 9925,1 Mrd Ft megítélt támogatás összeg, és az igények mintegy 64 %-a 8183,4 Mrd Ft a visszakövetelések nélkül kifizetett teljes összeg. Az üdülőkörzet területén 2021 januárjáig 490,7 Mrd Ft forrásigény generálódott, ennek közel háromnegyede, 363,4 Mrd Ft a forráselosztó szándéka szerint megítélt forrás, a kifizetések teljes összege 396,9 Mrd Ft.

Amennyiben a 1861/2016 sz. Kormányhatározat érvénybe lépését, vagyis a 2017. januári állást tekintjük bázisalaként a növekedési értékek megállapításához, a pályázatok száma országosan és BKÜ szinten is több mint két és félszeres mértékben növekedett, az országos növekedési index kis mértékben magasabb, mint az üdülőkörzeti érték. Viszont a megítélt támogatásban és a kifizetésben részesített pályázatok növekedési aránya a Balaton körül magasabb az az országos indexnél. 2017 januárjához képest négy év alatt a támogatott pályázatok aránya a BKÜ-ben közel nyolcszorosára, a kifizetésben részesítetteké több mint a tizenegyszeresére nőtt, ez rámutat az üdülőkörzet kedvezményezett helyzetére, amely nem véletlen módon kapcsolatba hozható a 1861/2016 sz. a Balaton térségének kiemelt stratégiai fejlesztését célzó Kormányhatározattal, annak teljesülésének tényével.

A korábbi állapotokhoz képest jelentős módosulás a pályázatok belső területi arányait sem kíséri, a pályázók mintegy 45 %-a az üdülőkörzet Somogy, harmada Veszprém, mintegy 22 %-a Zala megyei. Továbbra is nagyarányú a projektek megvalósulási hely szerint Balaton partra koncentrálódása, az összes program csaknem kétharmada parti és partközeli, amivel párhuzamban a 2924 db üdülőkörzeti projekt 72,7 %-a, 2126 pályázónak a megvalósulási hely mellett a székhelye is a térségben van, 798 esetben egy üdülőkörzeten kívüli pályázó szándékozott az üdülőkörzetben programot megvalósítani.

A 2014-2020 közötti uniós programozási időszak végén lehetőség nyílik pályázati eredményesség és aktivitás valós mérleg-összképe szerinti teljes eredményességi mutató előállítására. Ennek a mutatónak létrehozása gyakorlati okokból mindig csak az adott programozási időszak végén lehetséges, mivel a forráskihelyezés végén a korábban támogatott, de végül meg nem valósult programok adatait is felvezetik a regiszterbe, megjelölve a kiesés okát. Ezek alapján láthatjuk a megvalósulás időszaka alatt a pályázó-nyertes által visszavont, illetve a forráselosztó által felmondott és megszüntetett szerződéseket is.

Ezek eredményeként Magyarország teljes területén a 2014-2020 közötti uniós programozási ciklus ideje alatt ténylegesen megvalósult projektek aránya az összes pályázaton belül 53,1 %, 40528 db projekt a 76349-ből, míg a BKÜ-n belül 50,2 %, 1468 db program a 2924 projektből. Az üdülőkörzeti teljes eredményesség index alacsonyabb, mint az országos, de így is a beadott kérelmek abszolút többségét jelenti, ezzel együtt a BKÜ-ben magasabb az országos értéknél a végül meg nem valósult projektek aránya. Összességében a támogatott programok metszetében országosan a források 91,9 %-át, a kifizetések esetében 98 %-át nem érinti a változás, ez a megítélt források esetében mintegy 9125 Mrd Ft-ot jelent, a kifizetéseknél 8018,5 Mrd Ft-ot, vagyis az összegszerű különbség a megítélt forrásnál 800,1 Mrd Ft, a kifizetések esetében 164,8 Mrd Ft. De ez az összeg még változhat, mivel 317,6 Mrd Ft esetében egyelőre nem dönthető el, mekkora hányad kerül visszakövetelésre, és mekkora nem.

A BKÜ esetében 15,2 Mrd Ft a megítélt támogatások esetében a változásösszeg, 348,2 Mrd Ft a pályázóknál maradt, és 5,7 Mrd Ft esetében még nem látunk tisztán. A kifizetések vonatkozásában 394,6 Mrd Ft a megvalósulási összeg, vagyis a visszakövetelt kifizetett forrás mintegy 2,3 Mrd Ft, a teljes kifizetett összeg 0,6 %-a.

2021 elején először készítettük el a BKÜ egy lakosra jutó források szerinti területi pozicionálását a teljes eredményesség mutató felhasználásával, minden összehasonlító területi metszet szerint csakis azokat a projekteket és forrásokat vettük figyelembe, amelyek a megvalósulás folyamatán végighaladva a FAIR rendszerben 2021. január 20-i állás alapján megvalósultnak tekinthetők. Mivel a támogatott és kifizetett projektek aránya 50,2 %, a támogatott és megvalósult pályázatok teljes eredményessége alapján a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet valamennyi NUTS szintű területi összehasonlításban az utolsó helyen áll. Ezzel teljesen ellentétes kép látszik az üdülőkörzet szempontjából, ha az egy lakosra jutó megvalósult projektekből kifizetett források szerinti rangsort vizsgáljuk. Ebben minden összehasonlító keresztmetszetben a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet az első.

Megvalósult projektek kifizetéseinek egy lakosra jutó értéke a BKÜ-ben 1 452 161 Ft, ez az országos érték 180,8 %-a, NUTS I és NUTS II szinten sincsenek ilyen kedvező regionális index értékek. A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet pályázói úgy nyerték és hasznosították a legtöbb egy lakosra jutó uniós forrást, hogy mindeközben a NUTS szintek minden összehasonlítása szerint a megvalósult pályázatok számát tekintve az utolsó helyen álltak. Ez a fordított összefüggés értelemszerűen nem lehet véletlen, a 1861/2016 sz. Kormányhatározat stratégiai prioritásainak megvalósulásával hozható összhangba és magyarázható.

Az adatok értelmezhetőségi párhuzama érdekében megvizsgáltuk az egy lakosra jutó kifizetések teljes eredményesség szerinti forrásösszegek területi dimenzióit a közlekedésfejlesztési projektek összecszerűségei nélkül is, tekintve azok többi operatív programhoz képest magasabb, vagy extrém magas finanszírozási igényét. Ezek alapján a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet egy lakosra jutó forrásösszegei továbbra is országos átlag felettiek.

Mivel a 1861/2016 sz. Kormányhatározatban foglalt prioritások megvalósulása továbbra is heves ütemben zajlik, a folyamateredmények összehasonlító monitorozása érdekében ebben az esetben a számításokhoz a teljes, visszakövetelések nélküli forrásösszeget vettük figyelembe. Az előző évi állapothoz képest jelentős mértékű forrásigény, megítélt támogatás és kifizetési növekedés igazolható, amelyek a tervezésstratégiai prioritások többségének teljesülése terén egyre szélesítik a távolságot a ténylegesen megfigyelt forráskihelyezés és az előzetesen tervezett keretösszegek között.

A FAIR adatbázisban monitorozható és a 1861/2016 Kh. hatálya alá tartozó stratégiai prioritások együttes pályázati gyakorisága 93,2 %-a az összes üdülőkörzeti projektnek. A Kormányhatározat keretei közé sorolható programok 59,6 %-a részesült támogatásban, és az összes program 50,8 %-a jutott el a kifizetési fázisig. Végeredményben a támogatásban részesült projektek 85,2 %-a esetében kezdődött meg, vagy fejeződött be 2021 januárjára a kifizetés, vagyis minden második projekt, ami a kormányhatározat által nevesített prioritásokban megjelent, végül lehetőséget kapott a megvalósulásra. A Kormányhatározatban nevesített és a FAIR adatokban monitorozható prioritások együttes forrásigénye 2021 januárjára 182,3 %-a, a megítélt támogatásoké 134,4 %-a, a kifizetéseké 121,6 %-a volt a dedikált forrásösszegnek. Mindezeket egybevéve megalapozottan kijelenthető, a 2014-2020 közötti uniós fejlesztési ciklus ideje alatt, ezen belül a 1861/2016 sz. Kormányhatározatban megfogalmazott prioritások teljesülése, vagy túlteljesülése mentén hangsúlyozottan a 2017-2020 közötti időszakot érte, a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területének forrástámogatásban és kifizetésekben betöltött rendkívül kedvező szerepe elvitathatatlan. Összhatásaiban nemcsak az elmúlt és elkövetkező évekre, ennél sokkal nagyobb időtávban is példátlan lehetőségeket teremtett, további fejlődést alapoz meg és biztosít.

Demográfiai szegmensek szerint a Balaton térségében hosszú időtávban negatív a születések és a halálozások egyenlege, ami több évtizedes kedvezőtlen demográfiai eseményláncolat következménye.

A kedvezőtlen folyamatok fékezését évtizedes erőfeszítések nyomán sikerült közelíteni, azonban a negatív trendirány időben is tartós megváltoztatása további erőfeszítéseket követel. A népesség élveszületés és halálozás egyenlegmérlegének alakulása a lakosság nagymértékű öregedésével is társul. Az üdülőkörzet népessége ugyanakkor mégsem csökken a természetes fogyás ütemében, sőt, mind az állandó, mind a lakónépesség száma 2019-ben kis mértékben, de magasabb, mint 2018-ban volt. Az állandó népesség számának a várható népességsökkenési tendenciával szemben megfigyelt változása a vándorlás összhatásában pozitív egyenlegével magyarázható. A 2019 évi adatok alapján a kiemelt üdülőkörzet állandó népessége 271282 fő, a lakónépesség száma 257620 fő, mindkét metszetben magasabb az előző évi adathoz. Az élveszületések és halálozások ezer lakosra vetített egyenlege -6,21, ugyanakkor 2016-2019 között a lakónépességet és az állandó népességet is tekintve magasan pozitív volt a térség vándorlási egyenlege. A pozitív vándorlási egyenleggel összefüggésbe hozható az üdülőkörzet népességének az országosnál magasabb mértékű előregeredése is. A térség öregedési indexe a 60+ évesek korcsoportjában 2019-re elérte a 2,47-es értéket, ez azt jelenti, hogy minden száz 15 évesnél fiatalabb lakosra 247 60 + éves állampolgár jut. Az öregedés mértéke a 65+ éves korcsoportban is nagyon markáns, 2019-ben 1,85-ös indexértéken állt, vagyis minden száz gyermekkorúra 185 nyugdíjas korú lakos jutott a Balaton körül. Mindkét öregedési mutató értéke évtizedes távlatban lineárisan emelkedik.

Az eltartott (gyermek és időskorú) népesség rátaértéke a népességfogyatkozás és az öregedés kumulatív hatásai alapján fokozatosan növekedik a térségben. Jelen állás szerint lényegében két aktív korú személy tart el egy inaktív korú személyt. Nagyon lényeges, hogy az eltartottak java részben az időskorúakból állnak, miközben a gyermekkorú népesség száma, így eltartottsági rátája sem emelkedik érdemben, összességében a teljes eltartott népesség rátaindexének további, erőteljes növekedését eredményezi. A koronavírus-járvány 2020 évi hatásainak népességszámra és életkori rétegződésre gyakorolt következményeit az adatok rendelkezésre állását követően monitorozni fogjuk.

A Balaton és térsége évszázados idővetületben Magyarország egyik legnépszerűbb idegenforgalmi desztinációja. A vendégforgalom döntő hányada a kereskedelmi szálláshelyszolgáltatás forgalmában generálódik. Az üdülőkörzetbe érkező külföldi és belföldi vendégkör egymáshoz viszonyított szerkezeti aránya az elmúlt évtizedek során többször is módosult. Az utóbbi egy évtized változáshatásai egyre bővülő belföldi és csökkenő külföldi vendégreszesedést jeleznek, összességében jelentős keresletnövekedés mellett. A kereskedelmi szálláshelyek vendégeinek száma 2010 és 2019 között csaknem 700 ezer fővel növekedett, 2019-ben meghaladta 1,9 millió főt. Hasonló tendenciamozgást láthatunk a vendégéjszakák számának változásaiban is, a kereskedelmi szálláshelyek vendégéjszaka száma 2010 és 2019 között 4,2 millióról 5,9 millióra nőtt a Balaton körül. Az elmúlt évtizedben növekvő vendégforgalom rövidülő tartózkodási időhöz vezetett, aminek lényeges komponense a térségben hosszabb ideig tartózkodó külföldi vendégkör forgalmának csökkenése, mivel a belföldi vendégek rövidebb időre érkeznek, de sokkal gyakrabban, mint a külföldiek.

A turizmus koronavírus járvány előtti jó térségi teljesítményét alátámasztja, hogy a szoba- és férőhelykapacitás-kihasználtsági értékek tovább emelkedtek az előző évi adatokhoz képest, valamint az idegenforgalom jövedelmezőségét jelző mutatószám a REVPAR is folyamatosan növekedett az üdülőkörzet területén. A 2020-ban kibontakozó koronavírus-járvány előtt összességében egy erősödő térségi pozíciójú, különösen a belföldi turisták körében töretlen népszerűségű, vonzó attraktivitású, országos összehasonlításban is domináns desztináció volt az országban.

Mivel 2020 tavaszán a koronavírus-járvány első hullámának kezdetén a nemzetközi és a belföldi vendégforgalom egészségvédelmi okokból korlátozás alá került, mélyreható gazdasági, pénzügyi, foglalkoztatási és munkanélküliségi következményekkel járó gyakorlati leállást idézett elő a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás nemzetgazdasági szektorban. Ezekre a problémákra részben megoldást nyújtottak az atipikus foglalkoztatási formák, vagy a vendéglátásban például az online megrendelések nyújtotta lehetőségek, illetve a Balaton térségében a koronavírus-járvány első és második hulláma közötti, szerencsésen éppen a nyári vendégforgalmi főszezonra kiterjedő korlátozás feloldás.

A koronavírus járványt megelőző utolsó havi adatok a 2020-as évre is élénk vendégforgalmat jósoltak, a 2020 első két havi mutatók a 2019-es azonos időszakai értéknél is kedvezőbbek voltak. Ugyan 2020 egész évi adatok a jelen beszámoló elkészítésének időpontjában (2021. február eleje) még nem érhetők el, az első 11 havi adatok alakulásáról már beszámolhatunk. A forgalmi változások különbségek rendkívül drasztikusak 2020-ban, különösen egy olyan év összehasonlításában, mint a 2019-es, ami hosszú idő után az egyik legkedvezőbb vendégforgalmi értékeket produkálta. 2020 áprilisában az egy évvel korábbi vendégforgalomhoz képest csaknem 100 %-os volt a forgalmi elmaradás, ez az érték 2020 júliusában az előző évvel összehasonlítva közel harmadával, augusztusban csaknem hatodával volt alacsonyabb, de így is lényegesen kedvezőbb pályán haladt, mint az országos érték. 2020 őszén, a koronavírus-járvány második hullámával összhangban a vendégforgalom újabb drasztikus negatívuma következett be. A pandémia okozta szektorműködési anomália november hónapra azt eredményezte, hogy a térségben 88 %-kal alacsonyabb volt a vendégforgalom, mint 2019 azonos hónapjában. Nagyon hasonló adatokat láthatunk értelemszerűen a vendégéjszakák száma vonatkozásában is.

A 2020 évi koronavírus-járvány a vendégek tartózkodási idő szerinti standard különbségeit is átalakította, a kevesebb vendég a külföldiek esetében nagyon hektikussá változtatta a tartózkodási időt. A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén márciusban és szeptemberben is 6 éjszaka körüli, vagy annál magasabb értékre ugrott a külföldiek átlagos tartózkodási ideje, ami májusban 1,8, októberben 2,6-os értékre süllyedt. Ugyanakkor országosan áprilisban és májusban volt 5 vendégéjszaka körüli átlagérték, júniusban pedig mindössze 2,5, majd onnan hónapról hónapra kapaszkodott novemberig 3,8-ra. Teljesen más ívet alkot, mint a Balatonnál.

A belföldi vendégek tartózkodási ideje sokkal kiegyensúlyozottabb, országosan és a Balaton térségében is követi azokat a görbéket, amelyeket a vendégforgalmi korlátozások alakítottak, de nem szökken nagyot akkor sem, amikor a korlátozások feloldásra kerültek.

Az időszakos, szezonális turizmus-intenzitás változástrendjei kapcsán közismert tény, ahogy a magyarországi turizmust általában, úgy a Balaton üdülőtértségének vendégforgalmi jellemzőit is szezonális jellemzi. A 2020 évi koronavírus járvány még nagyobb szakadékot alkotott ezen a téren az országos és a Balaton térségi adatok között. 2020 év januárja és novembere között a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén regisztrált összes kereskedelmi vendégéjszaka 60,4 %-a július és augusztus hónapokban került a regiszterekbe, míg az országos arány ugyanezen időszak alatt a nevesített két hónapban együtt 43,4 % volt.

A szoba és a férőhelykapacitás-kihasználtság, ami sok éven át a koronavírusjárványt megelőző évig folyamatosan, de lassú ütemben növekedett, 2020 nyarán jóval az országos szint felett, egészen extrém értékekre ugrott a térségben. 2020 július-augusztus hónapokban 61-71 %-os szoba és 44-53 % közötti férőhelykapacitás-kihasználtság értékeket mutatott.

Tanulságos eredmény, hogy a 2020 évi koronavírus-járvány a kereskedelmi szálláshelyek árának drasztikus emelkedésével jártak. Az áremelkedés közelségét 2020 első hónapjaiban még egyáltalán nem lehetett látni, ez a turizmussektor tavaszi leállását követően realizálódott. A REVPAR (egy szoba egy működési napjára jutó szállásdíj) 2020. júniusban még ötezer Ft körül járt a térségben, júliusban már közel 17 ezer, augusztusban már csaknem 21 ezer Ft, júniushoz képest megnégyszereződött, de a 2019 évi szinthez képest is több mint a duplájára nőtt. Volumenében kisebb, de irányában hasonló szerkezeti változás ment végbe országosan is. Egy szoba átlagára az üdülőkörzet területén 2020 júniusában több mint 19 ezer Ft volt, júliusban már több mint 27 ezer Ft, augusztusban csaknem 30 ezer Ft, de még szeptember és október hónapokban is 17 ezer és 19 ezer Ft közötti szinteken alakult. Ugyanakkor az országos szoba átlagárak is nagymértékben növekedtek, de közel sem olyan radikális módon, mint a Balatonnál. A Balaton, mint az a sajtóhírekben is megjelent a két koronavírus-járványhullám közötti kegyelmi pillanatban 2020 nyarán 'megtelt', amely jelenséget a kereskedelmi szálláshelyek egészen extrém árdrágulása, illetve a rekreációra vágyó vendégek opciós fizetési hajlama kísérte.

A BKÜ foglalkoztatottsági helyzetképe alapvetően a munkanélküliség eltérő mértékű ciklikus ingadozásainak függvényében változó. A munkanélküliség és a foglalkoztatottság egymással szorosan összefüggő szakaszos ingadozását nem véletlen mértékben a turizmusgazdaság térségi működése váltja ki, vagyis az idegenforgalom szempontjából hangsúlyos és kevésbé hangsúlyos szezonok periodikus váltakozásai aktiválják olyan időszakban, amikor nem érvényesülnek egy globális egészségügyi katasztrófa gazdaságra gyakorolt hatáselemei. A 2020-as évben ez utóbbi hatás érvényesülésével kell számolnunk, ami alapvetően átírta a korábbi trendek jelenségeit, kikényszerítő módon megváltoztatta a munkanélküliség és foglalkoztatottság térségi arculatát.

Az üdülőkörzet területén 2010-2019 között éves szinten 9,25%-ról 3,71 %-ra csökkent a 15-64 éves korcsoportra vetített munkanélküliségi ráta, ez 5,54 százalékpontos csökkenés.

Ugyanakkor Magyarországon még az üdülőkörzetinél nagyobb mértékben csökkent a munkanélküliség, országosan csaknem 8 százalékpontos csökkenés. 2019 év végén az országos és a BKÜ munkanélküliségi ráta értéke sokkal alacsonyabb volt az euró-övezeti (7,5 %), akár az Európai Unió 28 tagországának közös munkanélküliségi rátájánál (6,8 %).

A munkanélküliségi ráta csökkenése másik oldalról a foglalkoztatottsági index növekedésével jár. A foglalkoztatottak száma 2010 és 2019 között Magyarországon 3,7 millióról 4,5 millióra növekedett, a 15-64 év közöttiek foglalkoztatottsági rátája 70 % fölé emelkedett, amire több évtizedes időtávban nem volt példa Magyarországon. A foglalkoztatottak mintegy 98 %-a sorolható a 15-64 éves korcsoportba, ez a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén élő állandó lakosságból a munkavállalási korú, 15-64 éves népességet alapul véve arányosan mintegy 175 ezer embert jelent.

A munkaerőpiacon évtizedes távlatban kialakult nemzetgazdasági, családgazdasági, akár egyéni szempontok alapján kialakult kedvező folyamatokat szakította meg a 2020 évi koronavírus-járvány, amely a foglalkoztatás mértékének csökkenését és a munkanélküliség újjálagos emelkedését eredményezte. Ahogyan országosan, úgy a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben is súlyos munkaerő-piaci anomáliák bontakoztak ki 2020 során két hullámban is a szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás területén, ami a BKÜ-ben húzóágazat. A szálláshely foglalkoztatások lemondásával, a határok ideiglenes lezárásával és a belföldi kijárási korlátozások érvénybe lépésével gyakorlatilag megbénult az idegenforgalom, ami a térségben a foglalkoztatás és munkanélküliségi ciklikus ingadozásai miatt különösen negatívan hat, mivel az idegenforgalmi foglalkoztatás jellemzően nem egész éves, hanem szezonális.

Ugyan a szezonális hatások csökkentése terén az elmúlt években sikerült eredményt elérni a Balatonnál a szálláshelyfejlesztések, és a turisztikai attrakciófejlesztések révén, de az egész éves turisztikai foglalkoztatás továbbra is csak távlati cél. Ebből következően azok, akik utoljára 2019 őszén voltak aktívak a munkaerőpiacon, 2020 tavaszán a kialakult járványhelyzet miatt nem térhettek oda vissza, ezzel generatív együttthatásként érzékeny szociális, alapvető megélhetési problémákat idézve elő. A nyár folyamán ideiglenesen feloldott korlátozó intézkedések hatására megélénkült a Balaton térségi munkaerőpiac, amely 2019-re már igen jelentős munkaerő, képzett munkaerő, létszám és kapacitásgondokkal küzdött. Ezek a problémák 2020-ban a koronavírus-járvány okozta anomáliákkal csak hatványozódtak, mivel ebben az évben a járványügyi intézkedések hatására a vendégforgalom tavaszi, őszi és téli élénkülése elmaradt, és a turizmusszektor leállása kikényszerített munkaerő-passzívumot hozott létre, miközben a nyári időszak során létszámában lényegében ugyanez a munkaerő fokozott terhelésnek volt kitéve. A terhelés mértékét a szezonális és a 60 munkaóra alatt foglalkoztatottak, illetve az atipikus foglalkoztatási megoldások résztvevői enyhíthették.

2020 év során évtizedes tendenciát megtörve a regisztrált munkanélküliség jelentős emelkedése következett be, a 2019 évi 3,71 %-ról éves átlagban 5,41 %-os rátaérték alakult ki, ez a 2014-2015 közötti szintnek felel meg, de akkor ez csökkenő trendben, most pedig emelkedés után volt tapasztalható.

A 2020-ban havonta vizsgált munkanélküliségi rátaindex a januári 4 %-os szintről fél éven át, egészen a nyárig emelkedett és 6,6 %-os szinten tetőzött, nyár végén 5,3 % körüli értékre csökkent, és maradt az év végéig. A munkanélküliség alapvetően a térség háttérzóna területrészét érinti súlyosabb mértékben, ahol eleve magasabb volt a munkanélküliség, mint a parti sávban, és ez a koronavírus-járvány hatásai alatt sem szanalódott, súlyosabbá vált. A háttérzóna területének munkanélkülisége 2020 kora nyarán tetőzött 7,8 %-kal, onnan kezdve az év végéig 6,3 %-ra csökkent.

A Balaton parti területsáv munkaképes korú lakosságának munkanélkülisége a januári 3,1 %-ról májusra 5,8 %-ra emelkedett. Nyárral a munkanélküliek számának növekedése leállt, ősztől több mint egy százalékpontos mérséklődés tapasztalható a kora nyári időszakhoz képest, de 4,5 %-os értékről lényegesen nem tudott elszakadni, aminek egyik oka a koronavírus-járvány őszi-téli második hulláma, ami nem engedte a turizmusszektor további öngyógyulási folyamatát kiteljesedni. Két évtizedes időtáv alapján megalapozottan kijelenthetjük, a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet parti és partközeli területében alacsonyabb a munkanélküliség, mint a háttérzóna metszetében akkor is, ha hosszú időtrendsben romló, és akkor is, ha hosszú időtrendsben javuló tendencia mutatkozik, és még akkor is, ha pandémikus hatások kényszerítenek rá a munkaerőpiac korábbi mozgásaival teljesen ellentétes jelenségeket.

A munkanélküliségi ráta negyedéves, szezonális-periodikus változása hosszú időtrendsben azonos, akkor is ha, emelkedő és akkor is ha, csökkenő a trendmozgás, télen a legmagasabb, tavasszal csökkenő, nyáron a legalacsonyabb, és őszzel újra növekvő. Ez a szezonális periodicitás állandó kísérőjelensége a parti és partközeli területrész munkanélküliségi adatainak kedvezősége az üdülőkörzet háttérzóna területrészéhez képest. Ezek a hatások 2020-ban felülíródtak.

A 2019 második negyedévi 3,75 %-os index 2020 második negyedévében 4,21 %, a háttérzónában a 2019 évi 4,73 % 2020-ban 7,74 %-ra, a parti és partközeli viszonylatban a 2019-es 2,97 %-hoz képest 5,78 %-ra növekedett. A második negyedéves értékek drasztikus növekedést mutatnak egy olyan időszakban, amikor megszokott menetrend szerint a munkanélküliség csökkenése lett volna várható. Ez a koronavírus-járvány térséget ért első hullámának munkaerő-piacra gyakorolt közvetlen hatása. A 2019 évi harmadik negyedév munkanélküliségi rátája 3,2 % az üdülőkörzetben, ez 2020 azonos időszakában 5,47 %-ra módosult. Ebben az esetben is a háttérzóna szenvedte el a nagyobb veszteséget, a 2019-es 4,23 %-os relatív mutató 6,72 % 2020-ban. De a parti és partközeli viszonylat is mindeddig példátlan helyzetromlásának tényét igazolja az, hogy a 2019-es 2,4 %-os index 2020 azonos időszakában 4,49 %, csaknem a duplája. Mindannak ellenére romlottak tehát az üdülőkörzet munkanélküliségi értékei 2019-hez képest 2020-ban, hogy 2020 nyarán a koronavírus járvány első és második hulláma közötti kegyelmi időszakot kihasználva a Balaton térsége jelentős mértékben profitált a vendégforgalom megélénküléséből.

A hazai foglalkoztatáspolitikai egyik hangsúlyos célja a közfoglalkoztatásban dolgozók visszavezetése a piaci alapokra helyezett munkavállalói létbe. 2013-2019 között átlagosan a közfoglalkoztatottak 71 %-a sorolható az üdülőkörzet háttérzóna településeire, 29 % a parti

sávhoz. 2013-2016 között a közfoglalkoztatottak számának bővülése, ezt követően 2019-ig fokozatos csökkenése figyelhető meg. 2020-ban a közfoglalkoztatottak száma januártól márciusáig tovább csökkent, ekkor már az ezer főt sem érte el a térségben, ezt követően azonban emelkedni kezdett, és az év végére 1500 fő közelébe érkezett. A parti sáv településeinek részesedése a közmunkásokból 2016 és 2020 márciusáig csökkent, a háttérzóna részesedése növekedett, 2020 során ez a trend megfordult és inkább a parti területsáv részesedési aránya emelkedett meg, aminek valószínű oka a koronavírus-járvány okozta munkaerő-piaci anomália, illetve annak a munkáltatók részéről jelentkező lehetséges kezelési igénye.